

02
М-651

**Національна наукова медична бібліотека України
Бібліотека ДЗ «Дніпропетровська медична академія
МОЗ України»**

**КЗ «Дніпропетровська обласна науково – медична бібліотека»
Секція працівників медичних бібліотек української
бібліотечної асоціації**

**Місія медичних бібліотек в умовах реформування
медичної галузі України**

МАТЕРІАЛИ

**XV Ювілейної міжнародної науково-практичної конференції
19-20 травня 2016 року**

Київ – Дніпропетровськ – 2016

Національна наукова медична бібліотека України бібліотека
ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»

КЗ «Дніпропетровська обласна науково - медична бібліотека»

Секція працівників медичних бібліотек української бібліотечної асоціації

**Місія медичних бібліотек
в умовах реформування медичної галузі України**

МАТЕРІАЛИ

**XV Ювілейної міжнародної науково-практичної конференції
19-20 травня 2016 року**

Київ – Дніпропетровськ – 2016

НАЦІОНАЛЬНА
НАУКОВА МЕДИЧНА
БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
01033, м.Київ, вул.Л.Толстого, 7

З 784 (4Укр) 717

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

ББК 4734(4Укр)717.2

УДК [026:61+61:338.24.021.8](477)(063)

Місія медичних бібліотек в умовах реформування медичної галузі України: матеріали XV Ювілейної міжнародної науково-практичної конференції (19-20 травня 2016 року, м. Дніпропетровськ) / Національна наукова медична бібліотека України, Бібліотека ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України», КЗ «Дніпропетровська обласна науково-медична бібліотека». – Дніпропетровськ, 2016. – 100 с.

Збірник матеріалів містить доповіді керівників бібліотек та бібліотечних фахівців XV Ювілейної міжнародної науково-практичної конференції «Місія медичних бібліотек в умовах реформування медичної галузі України», яка відбулася 19-20 травня 2016 року.

Видання адресовано працівникам бібліотек різних типів і форм власності, керівникам галузі культури, викладачам, аспірантам, студентам Університету культури і мистецтв.

Редакційна колегія:

Р. І. Павленко (відповідальний редактор)

Т. А. Остапенко

О. М. Кірішева

С. М. Науменко

Н. М. Бортнік

Комп'ютерний набір:

С. М. Науменко

О. М. Кірішева

Затверджено на засіданні Науково-методичної ради ННМБУ
Протокол № 02 від 14.04.2016 року

@ Національна наукова медична бібліотека України, 2016

ЗМІСТ

МЕДИЧНІ БІБЛІОТЕКИ В ГЛОБАЛЬНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Павленко Райса Іванівна 7

БИБЛИОТЕКА ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ МЕДИЦИНСКОЙ АКАДЕМИИ : ОТ ИСТОКОВ К СОВРЕМЕННОСТИ

Мазница Виктория Витальевна 11

П'ЯТЬ РОКІВ СПІВПРАЦІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ТА ТОВАРИСТВА ПОЛЬСЬКИХ ЛІКАРІВ У ВАРШАВІ. ПОГЛЯД ЛІКАРЯ

Кишиштоф Круліковські 14

ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ-БИБЛИОТЕРАПЕВТОВ В СФЕРЕ КУЛЬТУРЫ И ИСКУССТВА

Дрешер Юлия Николаевна 15

УЧАСТИЕ ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТНОЙ НАУЧНО- МЕДИЦИНСКОЙ БИБЛИОТЕКИ В ОРГАНИЗАЦИИ НЕПРЕРЫВНОГО ПОСЛЕДИПЛОМНОГО МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Цаберайбова Инна Михайловна 24

БІБЛІОТЕКИ ТА ЇХ РОЛЬ В УПРАВЛІННІ НАЦІОНАЛЬНИМИ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ

Солоїденко Галина Іванівна 26

ПРІОРИТЕТИ І ОРІЄНТИРИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ

Кравчук Неліна Миколаївна 29

СПІВРОБІТНИЦТВО НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ З ПОЛЬСЬКИМИ ПАРТНЕРАМИ: НОВІ ВЕКТОРИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Остапенко Тетяна Анатоліївна 32

МЕРЕЖА МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК КАТЕРИНОСЛАВЩИНИ: ВИТОКИ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ

Лучка Людмила Миколаївна 36

ЭЛЕКТРОННЫЕ РЕСУРСЫ И ИНФОРМАЦИОННО-БИБЛИОТЕЧНЫЕ СЕРВИСЫ ДОУНБ: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Крупний Анна Яковлевна 39

**БІОЕКСПЕРИМЕНТ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ЯК
НЕВИЧЕРПНЕ ДЖЕРЕЛО У РОБОТІ БІБЛІОТЕКИ
МЕДИЧНОГО ВУЗУ З МОРАЛЬНО-ЕТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ**

*Кірічок Ірина Василівна, Серпухова Валентина Михайлівна,
Озеркіна Ольга Володимирівна*

42

**КНИГА І ЧАС: СТАРОВИННІ СТОМАТОЛОГІЧНІ
ВИДАННЯ В ФОНДІ БІБЛІОТЕКИ ВДНЗУ «УМСА»**

Боровик Ольга Борисівна

45

**ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ –
ЗАПОРУКА ПРОЦВІТАННЯ ДЕРЖАВИ: З ДОСВІДУ
РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ**

Кірішева Олена Миколаївна

48

**БІБЛІОТЕКИ ВНЗ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ В
НАУКОВО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ПІДСУМКИ
РОБОТИ У 2015 РОЦІ**

Кубишкіна Світлана Василівна

51

**НАУКОМЕТРІЯ ТА БІБЛІОМЕТРІЯ ЯК СКЛАДОВІ
УСПІШНОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ У
ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ НАУКОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Відьма Аурелія Вячеславівна

54

**СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВІРТУАЛЬНОГО
МУЗЕЮ ІСТОРІЇ «ДНІПРОПЕТРОВЩИНА МЕДИЧНА»
НА САЙТІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
НАУКОВО-МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ**

Захаренко Вікторія Іванівна

58

**ПРОЕКТ УБА “БІБЛІОСИНЕРГІЯ” – СПРИЯННЯ
ЗРОСТАННЮ КОЖНОЇ БІБЛІОТЕКИ, ВНЗ, ДЕРЖАВИ**

Колесникова Тетяна Олександрівна

61

**ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОГО РІВНЯ ПРАЦІВНИКІВ
БІБЛІОТЕК – ПОТРЕБА ЧАСУ**

Науменко Світлана Михайлівна

64

**ШТРИХ-КОДУВАННЯ – ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ
ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА
ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕЧНОГО ФОНДУ**

Виноградська Юлія Володимирівна

67

БИБЛИОТЕРАПИЯ. СИСТЕМА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НОРМ В ПОДГОТОВКЕ НОВОЙ КАТЕГОРИИ БИБЛИОТЕЧНЫХ РАБОТНИКОВ <i>Дрешер Юлия Николаевна</i>	69
ЗАСТОСУВАННЯ БІБЛІОТЕКОЮ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО МЕДИЧНОГО УЧИЛИЩА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ <i>Бердник Ірина Сергіївна</i>	78
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА СКЛАДОВА НАУКОВОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ АКАДЕМІЇ <i>Тягло Любов Васиївна</i>	80
ВИДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ, ПРИСВЯЧЕНІ ВИДАТНИМ ДІЯЧАМ МЕДИЧНОЇ НАУКИ – ВНЕСОК БІБЛІОТЕКИ У ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ <i>Корнілова Лідія Євгенівна</i>	81
ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ДЛЯ ОБУЧЕНИЯ НАЧИНАЮЩИХ БИБЛИОТЕКАРЕЙ <i>Макеева Ирина Ивановна</i>	86
ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ БІБЛІОТЕКИ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ УСТАНОВИ «НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ МЕДИЦИНИ» ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СПРАВАМИ <i>Шестак Наталія Вікторівна</i>	88
НАУКОВИЙ ПОРТРЕТ АКАДЕМІКА Д. Д. ЗЕРБИНО – ДИРЕКТОРА МУЗЕЮ ІСТОРІЇ ХВОРОБ ЛЮДИНИ ЛНМУ ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО <i>Надрага Марта Степанівна, Васильєва Світлана Віталіївна</i>	90

**ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ І ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ
ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В КОРПОРАЦІЇ
«ПРИДНІПРОВСЬКИЙ КОРПОРАТИВНИЙ КАТАЛОГ»**

Браславська Ірина Михайлівна

92

**РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЗАВДАНЬ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НФаУ НА
ШЛЯХУ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ
УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ**

Гавриш Наталя Борисівна

95

МЕДИЧНІ БІБЛІОТЕКИ В ГЛОБАЛЬНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Павленко Раїса Іванівна

Генеральний директор Національної наукової медичної бібліотеки України,
заслужений працівник культури України, м. Київ

Тема щорічної конференції – «Місія медичних бібліотек...», саме місія, а не роль, адже ми з вами дійсно місіонери, бо виконуємо просвітницьку місію і є тими людьми, від яких залежить інтелект нації. Місія сучасної бібліотеки продиктована посиленням значення інформації як каталізатора суспільного розвитку. Інформаційні ресурси сьогодні є стратегічними ресурсами, поряд з фінансовими, енергетичними та іншими. Бібліотека виходить на новий рівень накопичення знань, є одним з соціальних закладів формування суспільства знань.

Розвиток системи бібліотек забезпечується підтримкою законодавчої і виконавчої влади. Помітною подією в житті українських бібліотек в 2016 році стало схвалення Кабінетом Міністрів України Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України».

При розробленні цього документу було враховано пропозиції провідних бібліотек країни, вітчизняних і міжнародних експертів. Стратегія включає аналіз стану бібліотечної справи в Україні та визначає питання, котрі необхідно вирішувати, націлює на проблеми діяльності бібліотек, деталізує стратегічні цілі, завдання та очікувані результати від його реалізації. В ній викладено все те, що необхідно бібліотекам в умовах сьогодення.

Проте, найважливішим питанням, звичайно, залишаються фінанси: чи буде у бібліотек можливість робити те, що їм потрібно робити? Нині для реалізації нових починань потрібно шукати і альтернативні джерела фінансування (гранти, благодійна та спонсорська допомога, дарування літератури читачами, тощо). У час ринкових відносин, а також недостатнього державного фінансування для бібліотек є актуальним і надання платних послуг.

Сподіваємось, що ця Стратегія на ділі, а не на словах буде реалізовуватись спільно органами державної влади, місцевого самоврядування і самими бібліотеками.

Українська бібліотечна асоціація (УБА) в 2015 році підготувала значущий для бібліотек документ Маніфест Української бібліотечної асоціації «Бібліотеки в умовах кризи», який визначає значення бібліотек в умовах кризи і напрямки їх подальшої діяльності. Цим документом УБА підтверджує бачення місії та ролі бібліотек як соціокомунікативних інституцій, що сповідують і захищають демократичні цінності, сприяють збереженню та доступу до духовних і культурних цінностей українського народу і народів світу та мобільних, креативних, ініціативних центрів освіти, науки, культури, дозвілля. Нинішній час має визначення «століття інформаційних технологій». Стрімкий наступ цифрових технологій, складна економічна ситуація в державі, зміна інформаційних запитів користувача, якому потрібно «Швидко, все і відразу» - усе це об'єктивні виклики початку ХХІ століття. Традиційна місія бібліотеки -

нести знання і культуру - не зменшилась з появою техногенного суспільства в сучасному інформаційному просторі, а коло завдань бібліотеки розширилось і має більше аспектів.

Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, ведуть до трансформації соціальних функцій бібліотек, шляхи їх реалізації збагатились новим змістом, стають більш складними і різноманітними. Сучасні трансформації впливають на бібліотеку настільки рішуче, що змінюють не тільки всю систему бібліотечної праці та бібліотечних ресурсів, але і вперше ставлять питання про «межі» бібліотечного простору і самих основ існування традиційних бібліотек та їх функцій. Але це не означає, що суспільству не потрібне задоволення всебічних інформаційних потреб. Перехід бібліотек на інформаційно-технологічну платформу суттєво змінює її призначення і функції, що не може не впливати на характер діяльності бібліотечних працівників. Тільки технічно інтегрована в інформаційний простір бібліотека здатна організувати свою роботу як в реальному, так і віртуальному просторі. Це зумовлює необхідність осучаснення роботи всіх бібліотек відповідно до вимог сьогодення та стимулювання пошуків нових форм і методів співпраці з читачами, намагаючись зацікавити їх новими продуктами і послугами. Звісно, старий формат бібліотеки, націлений, перш за все, на книги, та способи передачі інформації через книги, відходять в минуле. Сучасне суспільство ставить бібліотеки перед необхідністю перетворень. Оновлення діяльності бібліотек є необхідною умовою їх функціонування в сучасних умовах. Бібліотеки повинні розширювати свої фізичні межі, переходить із реального простору в віртуальний, з одного боку створювати власні електронні інформаційні ресурси, а з іншого - пропонувати доступ до зовнішніх інформаційних джерел. Щоб не бути витісненими на узбіччя інформаційного поля, бібліотекам необхідно прикладати максимум зусиль щоб у майбутньому не втратити свої позиції і не перетворитися на другорядний соціальний інститут.

Задоволення інформаційних потреб та збереження знань – це, звичайно, не є щось нове. Просто постійно змінюються і самі технології, і користувачі та їх потреби. Зараз, крім «класичних» послуг, які в основному пов'язані з доступом до інформації, користувачі вимагають доступу до електронних сервісів та облаштування простору для спільної роботи у світовому інформаційному просторі, і бібліотеки можуть та повинні надавати подібні послуги, що цілковито відповідає нашій місії. Звичайно, це не означає, що достатньо нафарширувати бібліотеки новими технологіями і чекати, коли читачі самі прийдуть. Нам потрібно активно пропонувати свої послуги, постійно вдосконалювати сервіси, знати інформаційні потреби своїх користувачів, а розвиток комп'ютерних технологій тільки допоможе нам у цьому.

Бібліотека повинна включатися в складну систему соціальної комунікації, створюючи можливості для користувачів, задовольняючи їх потреби в інформації і знаннях. Цей процес відбувається в умовах жорсткої конкуренції, коли дедалі доступнішими стають мультимедійні засоби, розширюються можливості використання інформаційних ресурсів інтернету та соціальних мереж. Інформація для фахівців стає доступною у власних домівках, на

робочому місці та в будь-якому місці при наявності мультимедійних засобів. Сьогодні читачі масово залишають читальні зали і все більше перетворюються на віддалених користувачів. Варто зазначити, що ми маємо справу з новим поколінням – Homo Internets, яке веде інтернетівський спосіб життя і яке все більше сприймає всесвітнє павутиння не як розвагу, а як необхідний спосіб життя. Можемо констатувати, що вже сформувався «новий користувач бібліотеки», який бажає брати «багато і на відстані». Все це потребує переосмислення місця і ролі сучасних бібліотек, перебудови їх функцій, виходячи з нових умов.

Бібліотечна діяльність розвивається сьогодні за інноваційними напрямками, з використання різноманітних креативних форм, а інформація, яку отримують наші користувачі стає більш сприйнятливою та оригінальною. Зокрема, в інформаційній роботі медичних бібліотек з'явилися нові послуги, зорієнтовані на сучасні потреби фахівців. На сайті бібліотек можна миттєво дізнатися про останні новини, переглянути електронний каталог і замовити літературу. Набуває популярності і нова форма популяризації літератури – віртуальні виставки. Однією з новацій у роботі бібліотек є електронна доставка документів – оцифровка і пересилка матеріалів віддаленим користувачам.

Сучасні медичні бібліотеки сприяють становленню професійної компетенції медичних працівників і є важливою ланкою в освітньому та науковому процесі. Складовою вузівського науково-освітнього інформаційного простору, що відіграє важливу роль у розширенні доступу до інформації, стають вузівські електронні бібліотеки. Бібліотеки також формують депозитарний фонд видань співробітників університету, що має історичну і наукову цінність.

Для поліпшення інформаційного забезпечення фахівців з 2004 року в мережі медичних бібліотек функціонує Система корпоративної каталогізації, до якої зараз входить 24 бібліотеки мережі. Здійснюється аналітичний розпис 342 періодичних видань. В умовах інформатизації суспільства обмін інформацією є важливою умовою забезпечення високого рівня обслуговування користувачів. Основна мета корпорації – реалізація повноцінного доступу до все більш зростаючих інформаційних бібліотечних ресурсів і обмін ними.

В умовах сучасного інформаційного середовища велика роль належить міжнародному співробітництву. Ми активно співпрацюємо з 35 закордонними бібліотеками 20 країн світу в напрямку книгообміну, проведення спільних конференцій, семінарів з метою обміну досвідом.

Вже шостий рік поспіль в Національній науковій медичній бібліотеці функціонує центр польської медичної книги, що сприяє популяризації наукових надбань польських лікарів і забезпечує новітньою іноземною інформацією медичну науку та охорону здоров'я України. В глобалізованому світі міжнародні контакти розглядаються також як обов'язкова умова обміну професійним досвідом з урахуванням європейських і міжнародних вимог.

Формування бібліотечно-інформаційного ресурсу, його структурування і зберігання, надання доступу до нього і його використання здійснює персонал бібліотеки. Від спеціалістів сучасної бібліотеки вимагається високий професіоналізм у використанні інформаційно-комунікаційних бібліотечних

технологій. Сучасний бібліотекар має бути активним учасником соціальних комунікацій, спеціалістом у галузі нових інформаційних технологій, провідником інформаційної культури, менеджером і маркетологом в інформаційно-бібліотечній сфері. Тому одним із головних завдань є підвищення кваліфікації, організація безперервної професійної освіти співробітників книгозбірень.

Ефективну роботу бібліотек у глобальному інформаційному середовищі гальмує низка серйозних проблем : відсутність належної законодавчої бази, стабільної системи фінансування бібліотек, незадовільний стан матеріально-технічної бази бібліотек (більшість приміщень, обладнання та техніки не відповідає сучасним умовам обслуговування користувачів і збереження бібліотечних фондів, відсутність повноцінного комплектування), недостатні темпи впровадження інформаційних технологій в бібліотечні процеси та обслуговування користувачів, відсутність національних проектів та програм, що підтримуються державою, спрямованих на розвиток єдиного інформаційного простору в Україні, недостатня координація дій та співпраця між відомчими та міжвідомчими бібліотеками, між бібліотеками та іншими культурними і науковими закладами. Саме ці причини стоять на заваді повноцінного розвитку бібліотек. Деякі з них, не маючи державної фінансової підтримки балансують на межі виживання і розвиваються лише завдяки своєму ентузіазму, намагаючись самотужки адаптуватися до реалій сьогодення.

Сьогодні потреби медичної галузі забезпечують 642 бібліотеки різних типів (за винятком бібліотек анексованого Криму та окупованих територій) : обласні наукові медичні бібліотеки, медичних навчальних закладів різних рівнів акредитації, науково-дослідних інститутів та лікувально-профілактичних закладів України. Сукупний документальний фонд медичних бібліотек України на традиційних та електронних носіях складає майже 22 млн. примірників видань. Кількість працівників медичних бібліотек становить 1675 осіб. Для порівняння, у бібліотеках системи Міністерства культури України повну медичну освіту мають 39 % працівників, у т. ч. лише 25 % - вищу бібліотечну освіту. А у мережі медичних бібліотек України працюють 65 % фахівців з повною вищою освітою, в т.ч. – 35 % з вищою бібліотечною освітою.

В останні роки спостерігається поступове згортання загальнодержавної бібліотечної мережі. Мережа медичних бібліотек також потребує змін, а саме - створення гнучкої і динамічної системи медичних бібліотек, яка відповідала б сучасним потребам медичної галузі.

Визначною подією 2015 року в житті ННМБУ стало відзначення 85 річного ювілею від дня заснування та славетного шляху становлення Національної наукової медичної бібліотеки України. До бібліотеки завітали високоповажні гості – представники Верховної Ради України, Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства культури України, медична та бібліотечна громадськість, делегація з Польщі, нащадок славетного роду українських меценатів Терещенків – Мішель Терещенко. З вітальним словом виступила професор, доктор медичних наук, Голова комісії Верховної Ради з питань охорони здоров'я Ольга Вадимівна Богомолець. Пані Богомолець виразила свої найкращі враження від зустрічі та наголосила, що зважаючи на її

активну політичну діяльність, прийшла щойно із засідання Верховної Ради до бібліотеки, наче до храму, і вважає, що саме в таких місцях потрібно починати розбудову держави. «Слово, особливо, медичне слово, було і є від Бога. Якби ми не мали паперу та книг, на яких могли б фіксувати Слово, воно було б втрачене. Втрачене для історії, втрачене для наших нащадків... Я надзвичайно ціню живу книгу», - так висловила свою любов до бібліотеки доктор Богомолець, зазначивши, що новітні технології, прихильником яких вона є, все одно ніколи не витіснять «живу» книгу, «живе» знання... Медична бібліотека в моєму громадському житті завжди займає одне з провідних місць. Я дуже шаную вашу роботу і хочу, щоб наша держава відповідно ставилась до вашої праці».

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що сьогодні бібліотека вже не просто книгозбірня, бібліотека – це простір, де народжується інтелект. Стає очевидним той факт, що саме інноваційний шлях розвитку бібліотек, оновлення всіх сторін їх життєдіяльності забезпечує виконання покладеної на них місії.

БИБЛИОТЕКА ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ МЕДИЦИНСКОЙ АКАДЕМИИ : ОТ ИСТОКОВ К СОВРЕМЕННОСТИ

Мазница Виктория Витальевна

**Директор библиотеки Государственного учреждения «Днепропетровская
медицинская академия», г. Днепропетровск**

Бiblioteca – не просто собрание мудрых, полезных, увлекательных книг. Это особенный организм, живущий ради читателя, со своими законами и со своей историей.

В сентябре 2015 году библиотека Днепропетровской медицинской академии отметила 80-летний юбилей. До 1935 года библиотека создавалась профессорами-энтузиастами, которые вели ее на общественных началах, передавая свои личные книги для пользования студентам и коллегам. Одним из организаторов создания библиотеки и ее первым заведующим был профессор (гистолог) Б. А. Алексеенко. В 1935 году фонд был заинвентаризирован, а библиотека официально зарегистрирована.

В 1936 году библиотека размещалась в 2-х комнатах санитарно-гигиенического корпуса, фонд насчитывал 8 тыс. книг, но уже в 1937 году фонд значительно вырос, а библиотека была переведена в здание ректората, где размещается и в настоящее время.

Перед началом Великой Отечественной войны библиотечный фонд уже составлял почти 200 тыс. книг и журналов, в т. ч. иностранных. Война и оккупация города негативно отразились на состоянии библиотеки. Большая часть фонда, ценные библиографические материалы, каталоги, документация были уничтожены, некоторая часть литературы была спрятана в Днепропетровском университете, еще часть фонда удалось сохранить благодаря библиотекарю Ирине Никитичне Алябьевой, которая наиболее

ценную литературу прятала у себя дома. Всего удалось сохранить 40 тыс. книг.

С 1945 года в библиотеке начинается настоящая библиографическая работа, создаются систематический каталог, аналитическая картотека статей, составляются библиографические списки и тематические картотеки. К 1950 году библиотека была восстановлена и уже полноценно проводила обслуживание читателей. Постепенно улучшалась материальная база, расширялись библиотечные помещения.

Каждый год в истории – это шаг к началу чего-то нового и как-бы сложно! не было, мы стремимся что-то менять к лучшему. Постепенно в библиотеке происходит развитие новых направлений услуг.

В 1994 году библиотека медицинской академии приняла участие в программе «Помощь медицинским библиотекам», организованной международным благотворительным фондом Сороса. В качестве вознаграждения были получены первые два комплекта компьютерной техники и информационно-поисковая система «Medline». В этом же году был создан отдел иностранной литературы: абонемент, читальный зал, книгохранение.

В настоящее время в составе библиотеки: 6 абонементов; 7 читальных залов; отдел комплектования; отдел научной обработки документов и организации каталогов; информационно-библиографический отдел, сектор информационной аналитики, сектор научно-методической работы; отдел книгохранения. Общая площадь библиотеки составляет 1679 м² и размещается в трех учебных корпусах академии; филиал библиотеки имеется также на факультете последипломного образования в г. Кривой Рог.

Фонд библиотеки – это документальное свидетельство развития медицинской науки, образования, охраны здоровья. Это научная и учебная литература, периодические издания, авторефераты, диссертации, редкие издания на украинском, русском, английском, немецком языках. Ежегодно библиотечный фонд пополняется и насчитывает около 600 тыс. экземпляров. Последние несколько лет вопросу комплектования и обеспеченности студентов учебной литературой уделяется особое внимание со стороны руководства академии. Значительно увеличилось финансирование (в 2015 г. на приобретение учебной литературы было выделено более 1 млн грн.).

С 1999 года библиотека подключена к сети Интернет, а читатели имеют возможность бесплатно использовать его ресурсы.

С 2006 года на базе АБИС «Ирбис-32» создается электронный каталог библиотеки. В сентябре 2015 г. была приобретена АБИС «Ирбис-64» и начата работа по ее внедрению в библиотечные процессы. Ежегодное наполнение электронного каталога составляет 20 тыс. записей и в настоящее время насчитывает около 160 тыс. единиц информации. Размещен электронный каталог на официальной странице библиотеки сайта академии. В настоящее время проводится работа по полному обновлению сайта академии, а соответственно, и библиотечной страницы.

В 2010 году библиотека ДМА вошла в Корпорацию медицинских библиотек во главе с Национальной научной медицинской библиотекой Украины. Сотрудничество в данном направлении помогает наиболее оперативно предоставлять информацию своим читателям.

В 2012 году библиотека в свое распоряжение получила отремонтированное помещение площадью 400 м², которое расположено на главном проспекте города. Для удобства наших студентов сюда был переведен абонемент учебной литературы старших курсов.

С 2014 года сотрудниками библиотеки создается Репозитарий ДМА (электронный архив трудов преподавателей, научных сотрудников, студентов академии); электронная библиотека; начата оцифровка редких и ценных для нашей библиотеки и читателей книг. Для оцифровки документов используется планшетный сканер, который был приобретен для библиотеки в 2015 году.

Современные вузовские библиотеки отличаются от тех, которые были еще десятилетие назад. Изменились структура и функции библиотек, технология работы, виды информационных ресурсов. К услугам наших пользователей: доступ к библиографическим, полнотекстовым базам данных, архивам журналов; свободный доступ к Интернет-ресурсам; электронная доставка документов и межбиблиотечный абонемент; виртуальное справочно-библиографическое обслуживание; виртуальные выставки; составление и отправка библиографических списков электронной почтой.

Современная техника, которая стала неотъемлемой частью библиотеки, не вытеснила из нее традиционную книгу. Журналы, книги и электронные технологии неплохо сосуществуют, создавая единое информационное пространство. Внедряя в работу электронные технологии, мы сохраняем библиотечные традиции прошлого: организовываем книжные выставки, библиографические обзоры, участвуем в подготовке библиографических указателей, проводим «Дни кафедры», дни информации, распечатываем информационные бюллетени и т.д.

Очень важным шагом для дальнейшего развития библиотеки стало приобретение в 3-м квартале 2015 года оборудования для штрих-кодирования библиотечного фонда и организации автоматизированной книговыдачи: компьютеры, термопринтеры, сканеры штрих-кодов. Именно поэтому одним из главных заданий на ближайшее время является наладка всей системы и штрихкодирование учебной литературы.

Конечно же, никакие достижения невозможны без коллектива – людей, которые посвятили своему любимому делу частицу своей жизни. Стремительно летит время, а прошедшее время – это история и она будет продолжаться в следующих поколениях читателей и библиотекарей, а тем, кто во все времена своим трудом творит историю библиотеки – уважение и низкий поклон.

П'ЯТЬ РОКІВ СПІВПРАЦІ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ТА ТОВАРИСТВА ПОЛЬСЬКИХ ЛІКАРІВ У ВАРШАВІ: ПОГЛЯД ЛІКАРЯ

Кшиштоф Круліковські

Молодший асистент-резидент Медичної родинної клініки внутрішніх хвороб та метаболічних захворювань кісток, Повноважний представник Окружної лікарської палати у м. Варшаві, м. Варшава, Польща

Моя доповідь – це спроба огляду п'ятирічної співпраці Національної наукової медичної бібліотеки України з Товариством польських лікарів. Що принесло звичайному лікарю створення Центру Польської Медичної Книги в Національній науковій медичній бібліотеці України в Києві?

Постійна потреба в знаннях, без яких не може обійтись жоден лікар, зробила необхідною постійну співпрацю української і польської медицини. Впродовж цих п'яти років ми довели, що співробітництво між Україною і Польщею може не лише зміцнюватись, але й успішно розвиватись.

Все почалося з листів у 2010–2011 роках, у яких генеральний директор ННМБУ пані Раїса Павленко гостинно відчинила двері бібліотеки для нашого проекту. Ми назвали його Центр Польської Медичної Книги. До речі, це єдиний довготерміновий проект, спрямований на підтримку польської медичної діаспори, заснований в Регіональних Палатах Польщі. На сьогодні, лише наша Варшавська Лікарська Палата має такий проект.

Крім Національної наукової медичної бібліотеки України та Товариства Польських Лікарів до створення проекту активно долучилося Товариство Лікарів Польського походження на чолі з професором Анатолієм Свінцицьким.

Спочатку ми сподівались отримати книги з основних галузей медицини, які видаються в Польщі. Але дійсність перевершила всі наші сподівання. Багато видавництв передали нам велику кількість своїх видань.

Всі книгозбірні поповнюють свої фонди, і в кожній колекції є свої безцінні родзинки. Центр Польської Медичної Книги також отримав свої раритети.

Фонд розвитку кардіохірургії та вдова відомого польського кардіохірурга професора Збігнева Релігі, який в 1985 році зробив першу вдалу пересадку серця, доктор Анна Реліга передали Центру всі книги і часописи з кабінету професора.

Другою безцінною колекцією стали книги, подаровані професором Анджеем Щекліком, знаменитим лікарем-гуманістом, автором підручника із внутрішніх хвороб. Нагадаю, що редактором української версії підручника, є професор А. Свінцицький.

У 2012 році було підписано угоду про співробітництво між Національною науковою медичною бібліотекою України та Головною бібліотекою Варшавського Медичного Університету. Важливим моментом був виступ генерального директора Національної наукової медичної бібліотеки України пані Раїси Павленко на 23 з'їзді Медичних бібліотек всієї Польщі у Варшаві.

Неможливо забути велику допомогу Національної наукової медичної

бібліотеки України під час проведення різних проектів з історії медицини Польщі. Особливо ми вдячні бібліотеці за допомогу у створенні меморіальної дошки Марії Веркентін на її батьківщині в селі Корделівка Вінницької області.

За ці п'ять років ми не лише побудували мости дружби, але й налагодили наукову роботу. Радує й те, що польськими книгами цікавляться не лише польські, але й українські лікарі.

Сьогодні Центр Польської Медичної Книги нараховує понад 4 тисячі видань. Завдяки безперервній допомозі Консульства Польщі та Посольства Польщі в Києві ми маємо змогу постійно передавати книги до Центру.

Ми мріємо, що в майбутньому нам вдасться перетворити Центр Польської Медичної Книги в Бібліотеку, яка буде першою науковою медичною бібліотекою на сході від кордонів Польщі.

ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ- БИБЛИОТЕРАПЕВТОВ В СФЕРЕ КУЛЬТУРЫ И ИСКУССТВА

Дрешер Юлия Николаевна

Директор Республиканского медицинского библиотечно-информационного центра МЗ Республики Татарстан, лауреат премии Правительства РФ в области образования, доктор пед. наук, профессор, г. Казань

Современный человек испытывает чрезвычайно высокие нагрузки, связанные с неблагоприятным воздействием окружающей среды, постоянно возрастающими темпами производства и лавинообразно увеличивающимся объемом информации. Это оказывает заметное воздействие на его физическое и психическое здоровье. Возникает острая проблема адаптации человека к сложным условиям существования, формирования у него навыков оптимальных действий в непривычных ситуациях, выработки адекватных реакций и рационального стиля поведения.

Исследования специалистов (психологов, педагогов, социологов, медиков) убедительно свидетельствуют о том, что в настоящее время объективно существует потребность в новой категории специалистов – библиотерапевтов. Однако в нашей стране подготовка таких специалистов не ведется.

Не разработаны концепция обучения, образовательная программа, ее учебно-методическое обеспечение, т. е. отсутствуют основы построения системы обучения по данной специальности. Именно это обстоятельство и заставило нас обратиться к данной проблеме.

Одной из новых, перспективных специальностей инновационного типа является *библиотерапия*. Она предусматривает подготовку людей, способных профессионально содействовать достижению определенной информационной гармонии духовного мира личности путем воздействия на нее с помощью специфического комплекса средств в различных дискомфортных и кризисных ситуациях. Такая профессиональная деятельность требует принципиально новых методологических и методических подходов, основанных на интеграции идей, знаний и видов деятельности.

Библиотерапевтическое направление возникло в недрах библиотечного дела. Как показывает ряд библиотечных исследований последних лет, различные категории людей, испытывающих состояние психоэмоционального дискомфорта (в современной России это состояние часто обусловливается ухудшением социально-экономического положения), сознательно, а часто и подсознательно, обращаются в библиотеку с целью решения своих психологических проблем, в поисках поддержки и понимания. Библиотечному специалисту все чаще приходится принимать решения в условиях острого дефицита знаний в области социологии, социальной психологии, медицины, педагогики, т. е. относящихся к сфере человеческого поведения и общения.

Специалисты признают, что библиотерапия представляет собой сложный феномен в силу его чрезвычайной многогранности, обусловленной связями с широким кругом смежных с библиотечным делом наук.

За рубежом наблюдается большой интерес к проблемам библиотерапии, ведутся углубленные теоретические и прикладные исследования в этой области.

Эволюционные процессы в профессиональной рефлексии, в осознании библиотекарем своей психолого-педагогической миссии углубляются. Взгляды на библиотекаря как на специалиста, деятельность которого сочетает функции педагога и социального работника, призванного выполнять в меняющемся обществе и множество новых функций, в том числе культурно-досуговую, психотерапевтическую, заметно развиваются в среде ученых-исследователей и преподавателей специальных дисциплин. Однако существующая система массового обучения (в том числе библиотечного) практически не учитывает новый социальный заказ. При наличии объективной общественной потребности в такой категории специалистов, как библиотерапевты, пока не создана достаточно четкая и гибкая система их непрерывного образования, что еще раз подтверждает актуальность данного вопроса.

Система профессиональной подготовки библиотерапевта должна основываться на следующих положениях:

1. Основной целью профессиональной подготовки библиотерапевтов является формирование личности специалиста, стержневой характеристикой профессиональной компетентности которого являются владение специфическими методиками гуманитарного взаимодействия с личностью, находящейся в кризисной ситуации, способствующими сохранению ее духовного здоровья и целостности.

2. Основными методологическими подходами при проектировании и формировании содержания профессиональной подготовки библиотерапевта являются:

личностно-деятельностный подход, ориентированный на формирование личности библиотерапевта и ключевых элементов его целостной профессиональной компетентности, которая проявляется в психолого-педагогической образованности, гуманистической ориентации, методологической культуре формирования здорового образа жизни, библиотерапевтической компетенции;

интегративный подход, позволяющий синтезировать

междисциплинарные знания и умения и на их основе формировать различные способы деятельности библиотерапевта и основу профессиональной мобильности специалиста;

системно-функциональный подход, который предполагает выделение структуры и содержания предметных и междисциплинарных знаний, адекватных основным функциям, реализуемым библиотерапевтом в его профессиональной деятельности.

1. Проектирование содержания профессиональной подготовки как целостного системного объекта состоит из ряда последовательных блоков: *логико-методологического*; *информационного*, *процессуального*, *диагностического*.

2. Концепция интегративной профессиональной подготовки библиотерапевта.

3. Проектирование и формирование содержания профессиональной подготовки регулируется совокупностью общепедагогических и специфических принципов.

Для реализации сформулированных целей необходимо решить следующие задачи:

1. Обобщить и систематизировать положительный отечественный и мировой опыт организации подготовки, переподготовки и повышения квалификации библиотерапевтов в условиях вуза и системы дополнительного образования.

2. Разработать концепцию проектирования и модель системы междисциплинарной профессиональной подготовки библиотерапевтов в блоке специальностей культуры и искусства.

3. Определить и обосновать гуманитарную технологию и разработать комплексное учебно-методическое обеспечение профессиональной подготовки библиотерапевтов и методические подходы к оценке ее качества.

Проанализировав состояние и перспективы развития профессиональной деятельности библиотерапевтов, проблемы влияния личности библиотерапевта на эффективность его труда, исследовав процесс развития профессионально значимых качеств личности библиотерапевта в процессе обучения, мы разработали профессиографическую модель библиотерапевта, отражающую требования к его социальным, профессиональным и личностным качествам. На этой основе нами сформирована система нормативных требований к библиотерапевту. Профессиографическая модель является основой для построения систем диагностически заданных целей подготовки библиотерапевта. Построение системы целей и конкретизированных задач является основанием для разработки стандартов качества профессиональной подготовки библиотерапевта.

Реалии социокультурной ситуации в современном российском обществе обуславливают своевременность и необходимость специальной подготовки специалистов-библиотерапевтов. Для этого необходимо разработать методологию, теорию и практику такой подготовки, интегрирующей педагогические, естественнонаучные, психологические, социологические, медицинские и другие человековедческие знания, адекватной требованиям деятельности библиотерапевта.

Цель деятельности специалиста-библиотерапевта и ее конечный результат – обеспечение информационно-психологической защиты личности, ее адаптации и коррекции с помощью литературы различных жанров и других специфических средств в различных дискомфортных и кризисных ситуациях. Объектом его деятельности являются физическое и духовное здоровье личности, культурные ценности, предметом – пациент/читатель или группа, представляющие различные категории населения. Средства труда – книги, аудио- и видеоматериалы, различные библиотерапевтические методики. Способы деятельности – моделирование, диагностирование, эвристика, профилактика и т. д.

Для эффективной деятельности библиотерапевт должен иметь глубокие системные знания о человеке как о субъекте библиотерапевтического воздействия.

Основными структурными составляющими профессиональной деятельности являются ее *функции, профессиональные задачи и библиотерапевтические умения.*

Библиотерапевтическая деятельность включает гностическую, информационную, конструктивную, организаторскую, коммуникативную, социально-педагогическую и развивающую функции, системообразующей среди которых является коммуникативная функция, играющая доминирующую роль в гуманитарном взаимодействии.

В исследовании проведен анализ функций и соответствующих им умений с ориентацией на главную конечную цель профессиональной деятельности библиотерапевта.

Профессиональная деятельность библиотерапевта детерминирована рядом факторов, отражающих тенденции и явления в различных сферах жизнедеятельности современного общества.

Указанные факторы определяют процесс развития профессиональной деятельности библиотерапевта, его характер, содержание и направленность. Востребованные при этом знания, умения, степень сформированности мировоззрения и необходимый уровень творческой активности библиотерапевта интегрируются в целях его профессиональной подготовки (овладение психолого-педагогическими, медико-биологическими, естественнонаучными, социально-научными знаниями, необходимыми для профессиональной библиотерапевтической деятельности).

Цели как системообразующий фактор, выступающие одновременно с квалификационными требованиями к библиотерапевту, формируют модель его профессиональной подготовки. А в качестве процесса реализации целей выступают проектируемые учебные дисциплины, учебный процесс.

Подготовка библиотерапевта:

Первое – профессиональную компетентность библиотерапевта определяют фундаментальное гуманитарное образование и профессионально направленная психолого-педагогическая и медико-биологическая подготовка. Стержневым элементом компетентности является гуманистическая направленность личности библиотерапевта, которая проявляется в гуманизации библиотерапевтического процесса.

Традиционно доминирующим в деятельности библиотерапевтов было использование методов воздействия на человека, нуждающегося в помощи, с целью гармонизации его состояния. Переход к субъект-субъективной парадигме обуславливает переход от воздействия к межличностному взаимодействию в ходе библиотерапевтического процесса.

К специфическим чертам гуманитарных взаимодействий в библиотерапевтическом процессе можно отнести:

нацеленность на преодоление последствий отрицательных воздействий на личность, сохранение ее физического и психического здоровья, потенциала развития, формирования веры в собственные силы;

детерминированность социокультурной ситуацией; асимметричность взаимодействия, связанную с ведущей ролью библиотерапевта;

равновесность позиций субъектов в ходе взаимодействия; дискретность и относительную кратковременность взаимодействий со стороны личности;

постоянную коррекцию взаимодействия с учетом ответных реакций субъектов библиотерапевтического процесса.

Второе – профессиональная подготовка библиотерапевта строится на личностно ориентированном подходе, который является ключевой характеристикой библиотерапевтической деятельности.

Основная задача личностно ориентированного подхода – оказание содействия человеку в определении (изменении, коррекции, утверждении т. д.) своего отношения к самому себе, к другим людям, окружающему миру и своей профессиональной деятельности.

Третье – профессиональная подготовка библиотерапевта строится на интегративной основе, объединяя знания, умения, навыки из смежных наук и сфер жизнедеятельности людей – философии, психологии, социологии, педагогики, медицины, культурологии и др. на уровнях внутрипредметной и междисциплинарной интеграции.

Четвертое, органически вытекающее из предыдущих положений, — главным в отборе и структурировании содержания психолого-педагогической подготовки выступают деятельностный подход, ориентированный на целостное представление о библиотерапевтической деятельности, ее функциях, и решаемые образовательно-воспитательные задачи, отношения и способы общения.

Разработанная обобщенная модель профессиональной подготовки библиотерапевта, в которую входят в качестве составляющих модель опережающего обучения; модель ситуационных отношений проблемных знаний; модель формирования тематических планов, которые обеспечивают устойчивость и мобильность подготовки библиотерапевтов в условиях динамично развивающейся деятельности, требования общества к этой деятельности.

Модель ситуационных отношений проблемных знаний предназначена для определения путей выхода из конфликтных ситуаций, возникающих в процессе познания. Данная модель позволяет формировать индивидуальные показатели уровня подготовки специалиста. Разработаны технологии расчета таких показателей. Анализ необходим для прогнозирования успешности обучения и

последующей деятельности специалиста.

Разработаны методы оценки качества подготовки библиотерапевта технология оценки эффективности дидактического процесса и расчет стоимости подготовки специалиста, которые в последующем могут быть использованы при оценке качества подготовки специалиста.

При проектировании “опережающего” содержания профессиональной подготовки библиотерапевта мы исходили из того, что библиотерапевтические, психолого-педагогические, медико-биологические и другие смежные с ними знания и умения, необходимые библиотерапевту, должны соответствовать сложившимся формам и средствам обучения, новым педагогическим технологиям и средствам обучения.

Преемственность является основой, обеспечивающей связь между звеньями поэтапной подготовки библиотерапевта: вуз формирует профессиональные знания и умения и тем самым создает основу для дальнейшего совершенствования этих знаний и умений в практической деятельности (послевузовский период).

Особую роль и место в содержании профессиональной подготовки библиотерапевта имеют формирование и развитие библиотерапевтических способностей. В матрице “цели-средства” указаны библиотерапевтические способности и учебные дисциплины, направленные на их формирование. Аналогичная матрица отражает фундаментальные и профессиональные знания и учебные дисциплины (по блокам), их формирующие.

Введение подготовки библиотерапевтов рассматривается как инновация. Стратегия внедрения любой инновации в значительной степени зависит от потребностей общества. Для обоснования ее необходимости был проведен факторный анализ профессиональной подготовки библиотерапевтов в системе непрерывного образования. Проанализированы: фактор востребованности продукта инновации и фактор своевременности инновации. Для исследования был использован метод экспертной оценки. В качестве экспертов выступали учителя, врачи, пациенты лечебных и реабилитационных центров (1827 респондентов).

Результаты обследования позволили выявить перспективные сферы деятельности библиотерапевта, а также оценить разработанную в процессе исследования профессиограмму.

Анализ результатов анкетного опроса показал, что они коррелируют с проектируемыми параметрами модели специалиста. Полученные результаты подтвердили нашу позицию относительно целесообразности подготовки профессиональных библиотерапевтов согласно классификатору специальностей.

ПРОФЕССИОГРАММА БИБЛИОТЕРАПЕВТА

I. Общая характеристика профессии

Отрасли народного хозяйства (сферы применения). Здравоохранение, просвещение, культура, социальная защита населения, общественные организации.

Распространенность профессии, средний заработок специалистов. Профессия повсеместного распространения. Характеризуется преобладанием межличностных взаимодействий (обслуживание, обучение, управление). Характер – типа "человек – человек". Распространенность обуславливается социальной значимостью профессии, целями и задачами, стоящими перед специалистами. Средний заработок библиотерапевта с высшим образованием должен соответствовать 11-му разряду ЕТС и превышать средний заработок рядового библиотекаря.

Предмет труда. Библиотерапевтический процесс, формы организации, методы и средства библиотерапевтической работы.

Цели труда. Сохранение и укрепление физического и духовного здоровья, целостности личности с помощью психотерапевтических ресурсов литературы различных жанров и других специфических средств в различных дискомфортных и кризисных ситуациях.

II. Подготовка кадров

Типы учебных заведений и формы обучения. Вузы культуры и искусств с дневной и заочной формами обучения, курсы социальных работников, курсы повышения квалификации и переподготовки кадров по профилю "Библиотерапия". Повышение квалификации и переподготовки кадров предусматривает учебу в центрах, вузах культуры и искусств, участие в научно-практических конференциях, семинарах, школах передового опыта, выезды для ознакомления с опытом работы, стажировки, самообразование.

Уровень получаемой квалификации. Специалист получает квалификацию библиотерапевта при длительности очного обучения 5 лет. Присваиваемый в соответствии с разрядной сеткой разряд – 11-й.

Перспективы роста – повышение в должности в соответствии с опытом и стажем работы: библиотерапевт; ведущий библиотерапевт; заведующий отделом или сектором; заместитель директора учреждения.

III. Типовые результаты деятельности по ее видам

Научно-исследовательская работа:

тексты программ;
описания диагностических ситуаций;
статистические данные (планы, отчеты, справки, научные отчеты и т. д.);
рекомендации и инструкции.

Информационная работа:

планы чтения;
рекомендательные указатели;
"Круги чтения";
зайджесты;
аннотированные указатели.

Практическая библиотерапевтическая работа:

статистические данные о состоянии читателей/пациентов на входе и выходе;
программы профилактических мероприятий по формированию здорового образа жизни;
тексты бесед;
методические документы, инструкции;
социально-психологические тесты;
консультации;
анкеты.

IV. Санитарно-гигиенические и психологические требования к организации библиотерапевтического процесса

Микроклимат в помещении, где проводятся библиотерапевтические сеансы, а также его интерьер должны соответствовать задачам библиотерапии, т. е. оказывать положительное воздействие на психоэмоциональный настрой читателей/пациентов и способствовать подъему их душевных сил. Общение должно происходить в дружеской, доверительной обстановке.

Режим и ритм труда зависят от специфики организации (учреждения), личностных особенностей и квалификации конкретного библиотерапевта. Специалисту необходимы частое переключение внимания и отдых, так как работа с людьми требует больших затрат душевных, интеллектуальных и эмоциональных сил.

Основные виды профессиональной вредности связаны со стрессами от общения со специфическими контингентами читателей/пациентов, высокой вероятностью болезней (вирусных, неврозов, остеохондроза, аллергии на пыль, геморроя и т. д.), а также длительным эмоциональным утомлением, нарушением функций голосовых связок.

V. Психофизиологическая характеристика профессиональной деятельности

Общая характеристика и объем информации, воспринимаемой специалистом. Ежедневно библиотерапевт получает большой поток разнообразной информации от различных категорий населения, коллег, специалистов в смежных областях, а также из книг, средств массовой информации, электронных баз данных. В таких условиях необходимы способность к интенсивной умственной деятельности, хорошая память, умение распределять внимание.

Особенности загрузки зрительного, слухового анализаторов, специфика чувствительности и восприятия. Большой объем и разнообразие получаемой информации обуславливают интенсивную нагрузку на зрительный и слуховой анализаторы. Профессиональная деятельность библиотерапевта подразумевает тесное общение с людьми, нервное напряжение, при котором обостряются тактильная, температурная чувствительность и некоторые сложные виды восприятия.

Требования к умственной деятельности библиотерапевта. Способность быстро анализировать действия, явления, факты, устанавливать суть их основных взаимосвязей, умение делать правильные выводы из противоречивой информации.

Особенности наблюдения, управления вниманием, памяти, представлений, мышления и речи. Способность быстро переключать внимание с одного вида деятельности на другой, заставлять себя делать неинтересную, но необходимую работу. Умение вести деловую беседу, переговоры, доходчиво доводить до слушателя свои мысли, быстро находить нужный тон, целесообразную форму общения в зависимости от индивидуальных особенностей собеседника, связно и логично излагать свои мысли в развернутой форме. Особенно важны такие свойства памяти, как отсутствие затруднений с воспроизведением только что прочитанного, непроизвольное и прочное запоминание материала (в том числе дат, цифр и фактов). Умение давать четкие, ясные формулировки, ставить вопросы и отвечать на них, аргументировать свою точку зрения. Отсутствие дефектов речи.

Моторные действия. Согласованность движений с процессами восприятия, быстрота и отработанность движений, нормальное зрение, нормальный слух.

VI. Требования к личности библиотерапевта

Интегративные качества личности, имеющие существенное значение для успеха в работе:

- * системная образованность;
- * сочетание теоретических знаний и практических навыков;
- * видение (понимание) тенденций и основных направлений развития общества, науки, техники и производства;
- * способность генерировать идеи и интегрировать знания из различных областей, оперировать междисциплинарными категориями;
- * знание психологических закономерностей;
- * профессиональная мобильность;
- * организаторские способности;
- * осознанное отношение к своей профессии;
- * знание типичных ошибок, характерных для данной конкретной области деятельности, и недопущение их в своей профессиональной практике.

Интегральные психофизиологические показатели, характеризующие структуру трудовой деятельности в целом:

- * организаторские способности;
- * умственная активность;
- * темперамент;
- * память;
- * волевые качества;
- * эмоциональный настрой;
- * физическая выносливость;
- * ораторские способности.

УЧАСТИЕ ДНЕПРОПЕТРОВСКОЙ ОБЛАСТНОЙ НАУЧНО-МЕДИЦИНСКОЙ БИБЛИОТЕКИ В ОРГАНИЗАЦИИ НЕПРЕРЫВНОГО ПОСЛЕДИПЛОМНОГО МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Цаберябова Инна Михайловна

Директор Днепропетровской областной научно-медицинской библиотеки,
г. Днепропетровск

Качество оказания медицинской помощи населению страны, оптимальное использование ресурсов системы здравоохранения, повышение эффективности здравоохранения Украины напрямую зависят от уровня подготовки медицинских специалистов, владеющих современными методами диагностики и лечения заболеваний, способных применять новейшие достижения медицинской науки, обеспечить профилактическую направленность ведения пациента. В свете реформ медицины Украины наиболее актуальным становится вопрос конкурентоспособности лечебных учреждений, отдельно взятого врача, т.к. это напрямую связано с уровнем экономической самодостаточности каждого медицинского учреждения, а также заработной платы медицинского работника. Для обеспечения качества медицинской помощи врач должен постоянно совершенствоваться. Он обязан быть в курсе новейших достижений медицинской науки и поддерживать свой уровень знаний и навыков. В этом врачу поможет непрерывное медицинское образование (НМО).

Задачи развития непрерывного медицинского образования: повысить доверие пациентов, приблизить квалификацию врача к лучшим мировым стандартам, существенно улучшить качество медицинской помощи.

Сегодня у государства нет единой утвержденной методологии организации и статьи расходов на непрерывное медицинское образование. У руководителей лечебных учреждений нет обязательств повышать квалификацию своих сотрудников, поэтому у украинского врача нет мотивации и мало возможностей для организации своего непрерывного медицинского образования.

Приступая к стратегическому планированию работы нашей библиотеки до 2020 года, мы учли актуальность этого вопроса и в рамках возможностей и ресурсов, которыми располагает наша библиотека, разработали целевую программу ДОНМБ «Сайт ДОНМБ как инструмент дистанционного доступа пользователей к современным информационным ресурсам», стратегический проект «Система информирования медицинских работников области на период до 2017 года».

Уже сейчас, в дополнение к существующей в Украине структуре непрерывного последипломного образования Днепропетровская областная научно-медицинская библиотека (ДОНМБ), применяя дистанционное информационное обслуживание с помощью собственного web-сайта, в дополнение к традиционным услугам предлагает ряд сервисов, обеспечивающих равный и свободный доступ к профессионально значимой информации всем медицинским работникам региона. Организация доступа к информации делает библиотеку ключевым звеном в системе непрерывного

образования специалиста. ДОНМБ – единственная библиотека в области, деятельность которой направлена на развитие непрерывного медицинского образования, повышение квалификации медицинских работников путем информационного обеспечения вплоть до электронной доставки документа на рабочее место. Внедрение новых информационных технологий позволило дать новый импульс в развитии нашей библиотеки как общедоступного центра информации. Мы взяли на себя полную ответственность за обеспечение профессиональной информацией всех медицинских работников области.

Сайт нашей библиотеки является системообразующим фактором интеллектуально-информационной поддержки профессиональной деятельности специалиста. На сайте сформирован блок профессиональной информации, доступной 24 часа в сутки, которая формирует варианты решения любой актуальной профессиональной задачи с минимальными временными затратами и обеспечивает доступ к необходимой и достоверной информации в момент принятия клинических решений.

Создав на сайте библиотеки сервис *«Информационная поддержка практикующего врача»* мы разделили спектр услуг на дистанционное и стационарное обслуживание с акцентом на дистанционное. В удаленном режиме медики региона имеют доступ к более 300 периодическим изданиям и могут ознакомиться с содержанием этих журналов, заказать полный текст статьи на свой электронный адрес, сделать запрос специалисту по поиску материалов определенной тематики, воспользоваться прямыми ссылками на самые популярные отраслевые зарубежные БД, обратиться к полным текстам нормативно-распорядительных документов, регламентирующих работу специалистов (клинические протоколы, протоколы оказания медицинской помощи, приказы), самостоятельно проверить уровень профессиональной подготовки путем самоконтроля, используя сервис «Клинические задачи и решения».

Введение такой услуги как «Информационное обеспечение ЛПУ» (сейчас заключено 224 договора) позволило ДОНМБ сформировать постоянную связь между пользователем и созданной информационной системой. Обеспечение промежуточного звена при передаче информации по договорам из ДОНМБ к ЛПУ мы решили путем реорганизации библиотек ЛПУ в информационные ресурсные центры, что позволило им расширить свои физические границы и перейти из реального пространства в виртуальное. Работа библиотеки ЛПУ в качестве информационного центра строго подчинена информационным потребностям группы информации ЛПУ. Группа информации, согласно приказу по ЛПУ, должна функционировать в каждом медицинском учреждении, сейчас работает 127. Они призваны способствовать как организации благоприятных условий для самообразования медицинских работников учреждения, так и внедрению новых методик лечения и исследований. Наша библиотека давно и достаточно успешно работает с группами НМИ.

Функциями каждого информационного центра – библиотеки являются:

- адаптация к информационным потребностям ЛПУ пакета информации, подготовленной и переданной ДОНМБ для использования в практической

деятельности специалистов своего учреждения;

- тесная связь и информационное обеспечение работы группы информации ЛПУ.

Структурой поддержки этих центров (как методической так и информационной) является ДОНМБ. Именно поэтому уже на первом этапе реализации концепции не только создана соответствующая инфраструктура поддержки, но и *модель библиотечного информационного ресурсного центра, каким мы и являемся.*

Развивая когнитивную деятельность на пути информатизации, библиотека превращается в массовую систему управления знаниями. Систематизируя знания, выделяя фрагментарный и глобальный его уровни, библиотека становится главной базой непрерывного образования и самообразования.

БИБЛИОТЕКИ ТА ЇХ РОЛЬ В УПРАВЛІННІ НАЦІОНАЛЬНИМИ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ

Солоіденко Галина Іванівна

Провідний науковий співробітник Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського, канд. іст. наук, м. Київ

Розвиток бібліотечної справи свідчить, що визначальним чинником прогресу бібліотечної галузі є корпоративна робота бібліотек за всіма напрямками, у тому числі й в мережах передачі даних. Лише свідомо розподіляючи працю і відповідальність, засновуючи нові об'єднання і корпорації, бібліотеки створюють умови для представлення якісного інформаційного продукту з використанням новітніх інформаційних технологій.

Нині бібліотечне співтовариство України особливо гостро відчуває, що сучасні принципи організації інформації в електронному середовищі потребують нових підходів до управління національними бібліотечно-інформаційними ресурсами шляхом інтеграції розподілених інформаційних масивів, міжбібліотечної взаємодії. А досвід організації ресурсів у національних бібліотеках країн близького та далекого зарубіжжя свідчить, що формування вітчизняної корпоративної мережі є головним завданням сьогодення.

Національні бібліотеки країн близького зарубіжжя дають нам дієві приклади корпоративної взаємодії. Зокрема, діяльність *Казахстанського центру корпоративної каталогізації* направлена на вирішення проблем створенням єдиної бібліотечно-інформаційної системи Республіки Казахстан шляхом організації зведеного електронного каталогу, а також пов'язаними з ними питаннями координації діяльності бібліотек з автоматизації, каталогізації, систематизації та стандартизації. Серед головних функцій корпоративного центру Республіки Казахстан зазначено також імпорт-експорт (копіювання) бібліографічних записів бібліотеками учасниками, вироблення єдиних вимог з

зведення інформації до електронного каталогу, розроблення критеріїв відбору інформації до зведеного електронного каталогу «Казахстаніка» та організація контролю за якістю бібліографічних записів. Центр забезпечує виконання широкого спектру робіт, пов'язаних з консультуванням бібліотек з питань ретроконверсії карткових каталогів та прийняттям методичних рішень з актуальних питань каталогізації.

Правова база функціонування зведеного електронного каталогу Національної бібліотеки Узбекистану ім. Алішера Навої була закладена в законі «Об информационно-библиотечной деятельности» від 13 квітня 2011 р. № ЗРУ-280 та в окремих актах Республіки Узбекистан. Зокрема, в статті 7 Закону прописано, що спеціально уповноважений державний орган затверджує порядок формування і ведення електронного каталогу та координує діяльність інформаційно-бібліотечних установ. Кількість учасників Республіканського центру зведеного електронного каталогу на сьогодні складає 34 організації. Як зазначає директор Національної бібліотеки Узбекистану А. А. Ходжаєв, завдяки співробітництву з Фондом економічного розвитку Республіки Корея у бібліотеці було розпочато реалізацію проекту Національна загальноосвітня електронна бібліотека. Даний проект виконується згідно з постановою Президента Республіки Узбекистан (№ ПП-2088 від 17.12.2013 р.) та вирішує питання взаємодії інформаційно-бібліотечних установ республіки, комплектування фондів бібліотек різних міністерств і відомств національними електронними ресурсами, організації доступу до національних електронних ресурсів через єдину точку доступу, сприяння інформаційному обміну, формування електронних ресурсів шляхом оцифрування фондів інформаційно-бібліотечних установ республіки.

Для виконання поставлених завдань був розроблений і набув чинності з 29.12.2014 р. державний стандарт O'z DSt 2881:2014 «СИБИД. Формат описания метаданных MODS». Нині підготовлено технічні завдання на розроблення ще двох державних стандартів «Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Коммуникативный машиночитаемый формат UZMARC Authorities для авторитетных/нормативных данных» (часть 2) та «Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Коммуникативный машиночитаемый формат UZMARC Classification для классификационных данных» (часть 3).

Створений у 2001 р. Консорціум бібліотек Вірменії забезпечив розвиток і всебічне нарощування зв'язку між електронними масивами бібліотек республіки за допомогою новітніх технологій. До складу Консорціуму увійшло 12 найбільших бібліотек Вірменії, кожна з яких формує власний розподілений електронний ресурс. До прикладу, Фундаментальною науковою бібліотекою НАН Республіки Вірменія за грантом Інституту відкритого суспільства, спільно з Інститутом інформатики і проблем автоматизації НАН Вірменії, було створено електронну базу даних видань Національної академії наук Республіки Вірменія. В листопаді 2011 р. в НАН Вірменії відбулася презентація програми «Армянская виртуальная научная библиотека». Програма включає понад 3 млн наукових статей, опублікованих у відкритому доступі, і більше 8 тис. журналів програми ООН «Research4Life». Як зазначають фахівці, створення віртуальної

бібліотеки дасть можливість вірменським ученим не тільки ознайомитися зі світовою науковою думкою, а й представити свої роботи світовій спільноті.

Азербайджанська національна бібліотека ім. М. Ф. Ахундова з 2003 р. одночасно з формуванням електронного каталогу розпочала й створення електронної бібліотеки. З 2005 р. впроваджуються АРМи «Комплектування», «Каталогізація» та «Книговидача» (в цілому 80 АРМів). У бібліотеці створено повнотекстову електронно-інформаційну базу даних дисертацій, захищених в Азербайджані, яка містить понад 10 тис. електронних ресурсів. З метою модернізації Бібліотеки в 2011-2013 рр. були впроваджені три крупних проекти: в 2011 р. створено екранний сервер (Дата-центр), для управління й охорони інформаційних даних бібліотек, що входять до бібліотечно-інформаційної мережі Міністерства культури і туризму; у 2012 р. – проект Системи Єдиної Електронної Бібліотеки, обліку і управління інформацією; в 2013 р. – проект (ЛЪЕ8Л) Інформаційної Системи Єдиних Централізованих Бібліотек. У 2013-му році відбулася презентація проекту (ЛЪЕ8Л), який забезпечує процеси комплектування, каталогізації, створення електронного каталогу, структурні модулі управління й адміністрації, широкий пошук, онлайн-операції, бронювання, книговидачу, статистику.

Державна програма розвитку бібліотечно-інформаційної галузі в Азербайджанській Республіці на 2008-2013 рр. першочергово ставила за мету створення цифрових колекцій цінних і рідкісних документів. Сьогодні всі стародруковані видання з фондів Архіву азербайджанської літератури, відділу рідкісних видань і музею Бібліотеки повністю занесені до електронного каталогу.

У Республіці Білорусь бібліотечне співтовариство практично відразу, після здобуття незалежності, приступило до створення мережових інформаційно-пошукових систем у вигляді зведеного електронного каталогу. До кінця 1990-х рр. у більшості великих бібліотек республіки вже працювали локальні мережі, а до кінця 2010-х рр. взаємодія між бібліотеками встановилася за допомогою корпоративних мереж.

Зведений електронний каталог бібліотек Білорусі – це національний інформаційний ресурс, основний масив якого формується найбільшими республіканськими бібліотеками: Національною бібліотекою Білорусі, Центральною науковою бібліотекою ім. Я. Коласа НАН Білорусі, Республіканською науково-технічною бібліотекою, Президентською бібліотекою Республіки Білорусь.

Рада бібліотек Білорусі з інформаційної взаємодії регулярно проводить засідання та приймає рішення щодо стану корпоративної каталогізації в Республіці. При Раді бібліотек створено Технологічний комітет Системи корпоративної каталогізації, який організує роботу і забезпечує консультування бібліотек з питань тестування програмного забезпечення, впровадження дослідного зразка регіонального зведеного електронного каталогу бібліотек Білорусі та ін. Як зазначає директор Національної бібліотеки Білорусі Р. С. Мотульський: «З 1990-х років ми пройшли шлях від мрії про наявність персонального комп'ютера в бібліотеці до широкого поширення локальних мереж і розвитку корпоративної взаємодії між бібліотеками за допомогою

зведеного електронного каталогу і віртуальних читальних залів. Проте в плані корпоративної каталогізації для бібліотекарів даний проєкт не втратив інтересу, і його економічна ефективність з переходом на нові механізми управління буде зростати».

Вивчаючи досвід корпоративної роботи бібліотек та інформаційних центрів близького зарубіжжя бібліотечне співтовариство України намагається не тільки координувати зусилля у формуванні єдиного інформаційного простору, а й привносити свої оригінальні інноваційні рішення.

ПРІОРИТЕТИ І ОРІЄНТИРИ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ

Кравчук Неліна Миколаївна

Директор наукової бібліотеки Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова, м. Вінниця

Сучасне інформаційне суспільство зумовило розвиток нових тенденцій у бібліотечній діяльності, що призвело до зростання вимог до професії бібліотекаря. Престиж бібліотеки в певній мірі залежить від рівня кваліфікації і професіоналізму її працівників. Тому методичні служби мають власну методику, способи та методи цілеспрямованого підвищення фахового рівня бібліотекарів.

В бібліотеці ВНМУ цей напрямок роботи планомірний і обґрунтований. Як методичний центр бібліотек ВНЗ м. Вінниці, бібліотека ВНМУ поєднує підвищення фахового рівня своїх працівників і працівників бібліотек методоб'єднання.

Значна робота в цьому напрямку проводиться на внутрішньобібліотечному рівні. Напрямки роботи з кадрами плануються дирекцією бібліотеки на перспективу. Зокрема, професійний розвиток і підготовка працівників бібліотеки прописані в «Стратегічному плані розвитку наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова». Підвищення фахової компетентності працівників бібліотеки забезпечує «Програма підвищення кваліфікації працівників бібліотеки ВНМУ», яка складається кожні 3 роки. В розділах програми: «Бібліотекар-професіонал», «Професіоналізм, етика та культура бібліотечного спілкування», «Розширення загальноосвітнього кругозору бібліотечних працівників», «Інформаційна культура бібліотекаря», «Бібліотекар і сучасний літературний процес» та ін. Питання цієї програми реалізуються на щотижневих заняття колективу. Регулярні проведення тематичних оглядів та нових надходжень, методичних матеріалів сприяють розвитку самоосвіти бібліотекарів: закріплюють, розширюють та поглиблюють професійний кругозір. З працівниками проводяться також психологічні тренінги, які дають можливість подивитися на себе збоку і допомагають вирішувати складні ситуації в роботі. Спонукають до творчості і саморозвитку запрошені гості: поети, письменники. Майстер-клас з дизайнером зацікавив кожного працівника в декоративному оформленні свого приміщення.

На зміну міжвузівській «Школі професійної майстерності», яка передбачала переважно оволодіння працівниками специфікою бібліотечної роботи, навчання інноваційним формам і методам роботи, удосконалення практичних вмінь і навиків, прийшов експрес-університет. Його заходи розраховані на працівників, задіяних в однакових бібліотечних процесах з вузьких напрямків діяльності (створення інституційного репозитарію; проведення інвентаризації в автоматизованому режимі; обговорення заповнення нових форм статистичних таблиць; правове поле бібліотеки).

Завдяки участі у програмі «Бібліоміст» фіналістка проекту «Сучасний бібліотекар-2» набуті знання і вміння передає колегам методоб'єднання. Щотижневі групові заняття «Крокуємо в сучасність» проводяться безпосередньо на місцях роботи колег. Перший етап включав 16 тем (професійні облікові записи, розширений пошук Google, моніторинг та оцінка, бібліотечний блогінг та ін.). Заручившись схвальними відгуками тих, хто навчався і дирекції, розпочато 2-й етап, який включає теми: програмне забезпечення; цифрова розповідь; жанри бібліотечної журналістики; комунікація всередині груп (взаємодія в колективі) та ін. З найбільш цікавими темами працівниця виходила також на всеукраїнський рівень. Зокрема, курс навчання провела у Регіональному тренінговому центрі на базі Львівської обласної наукової бібліотеки.

Працівники бібліотек все гостріше відчувають потребу у володінні іноземною мовою, до того ж в Україні проголошено Рік англійської мови. Бібліотекар – за фахом педагог іноземної мови – двічі на тиждень проводить заняття з вивчення мови. Наразі створено 2 групи: працівники бібліотеки ВНМУ та працівники бібліотек МО. Як показали кілька проведених уроків, результативність такої роботи можлива.

Для керівників бібліотек МО діє секція керівного складу «Лідер», результати роботи якої позитивні. Розглядаються питання переважно управлінського і організаційного характеру: «Методика підготовки виступів на вчену раду ВНЗ», «Методи і стиль керівництва: проблеми та шляхи їх вирішення», «Номенклатура справ у бібліотеці», «Стан впровадження комп'ютерних технологій у бібліотеках ВНЗ м. Вінниці», «Нове в бібліотечному світі», «Вміння бути публічним: майстерність чи талант?» та ін. Ця форма роботи переросла у своєрідний «професійний діалог».

Творчий розвиток працівників потрібно виявляти і підтримувати в кожному. Тому як засіб реалізації творчого бібліотечного потенціалу і розвитку ініціативи в роботі, бібліотека проводить конкурси. Щороку проводяться конкурси у різних напрямках. Бібліотека активно долучається до участі у конкурсах на Всеукраїнському, обласному та внутрішньобібліотечному рівнях:

- Конкурс девізів (УБА). Бібліотека запропонувала 5 девізів. І хоча призового місця не зайняла, працівники проявили інтерес і задоволення від створення слоганів.

- «Бібліотека(р) – це звучить гордо!» (ННМБУ). Шість літературних творів було подано на розгляд конкурсної комісії. Отримали перемогу в номінації «Прозові твори».

- «Світло провінції 2015» (ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва). В номінації

— «Ми змінюємося! Бібліотека – зона впровадження інформаційних технологій» за відеоролик колектив бібліотеки був нагороджений сертифікатом переможця обласного конкурсу.

— На конкурс «Краща електронна виставка», який проходив у стінах бібліотеки, в переддень Всеукраїнського дня бібліотек було представлено 10 творчих робіт. Оцінити роботи мали змогу всі члени колективу та склад журі.

— Конкурс на краще оформлення новорічних куточків у бібліотеці, щоб створити читачам і собі новорічний настрій та святкову атмосферу.

— Конкурс емблеми методоб'єднання бібліотек ВНЗ м. Вінниці.

— Конкурс емблеми бібліотеки ВНМУ.

Методична робота бібліотеки та підвищення фахового рівня працівників поєднуються з видавничою діяльністю, до якої залучаються працівники всіх бібліотек методоб'єднання. Вся корисна і цінна інформація знаходить своє відображення в інформаційних листах, рекомендаціях, виданнях серії «На допомогу бібліотечному фахівцю», представляється на сайті бібліотеки у розділі «Бібліотечному фахівцю» і Facebook. Аспекти грамотної роботи в соцмережах розглядалися в методичних рекомендаціях «Соціальні мережі в роботі бібліотеки». При підготовці видання «Етико-моральний аспект культури бібліотечного обслуговування» були використані результати анкетування серед працівників бібліотеки «Психологічний клімат в колективі» та онлайн-анкетування «Етико-моральний аспект роботи бібліотекаря». В основу видання «Форми і методи роботи з читачами: як привернути увагу до бібліотеки» покладені результати обміну досвідом працівників під час відвідувань бібліотек.

Продовжується робота над виданням чергових випусків дайджеста «Сучасні орієнтири університетських бібліотек» (досвід роботи Вінницького методоб'єднання), а також на допомогу студентству щомісяця готується «Дайджест грантових можливостей для молоді».

Отож, усі перераховані форми, які організовує бібліотека ВНМУ для своїх працівників та колег по методоб'єднанню, сприяють росту професійної майстерності, формуванню високоєрудованого професіонала з творчим відношенням до роботи, засвоєнню нового досвіду, впровадженню інновацій. Бібліотека не зупиняється на досягнутому. Вона в постійних пошуках нових форм і методів роботи на допомогу задоволенню зростаючих читачьких інтересів.

СПІВРОБІТНИЦТВО НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ З ПОЛЬСЬКИМИ ПАРТНЕРАМИ: НОВІ ВЕКТОРИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Остапенко Тетяна Анатоліївна

Заступник генерального директора з наукової роботи Національної наукової
медичної бібліотеки України, м. Київ

Статус бібліотеки визначається тим, наскільки вона готова надавати

доступ до світових міжнародних ресурсів та розвивати міжнародні контакти. Впродовж багатьох років Національна наукова медична бібліотека України (ННМБУ) підтримує плідні міжнародні культурні зв'язки з зарубіжними партнерами з багатьох країн світу. Завдяки цьому вона визнана не тільки в Україні, а й далеко за її межами. Маючи великий досвід міжнародної співпраці, ННМБУ реалізує багато спільних міжнародних проєктів, спрямованих на інноваційний розвиток бібліотеки, актуалізацію її діяльності, міжнародний книгообмін тощо. Її партнерами є Канадський проєкт «Освіта», Національна медична бібліотека США, Всесвітня організація охорони здоров'я (Швейцарія), Товариство українських лікарів Північної Америки (США), міжнародний фонд «Відродження», Британська Рада, Гете-Інститут, Французький культурний центр в Києві, Міжнародний Ротарі-клуб, медичний університет Саппоро (Японія), Німецьке видавництво Springer та інші.

Вже п'ятий рік поспіль в Національній науковій медичній бібліотеці України діє Центр польської медичної книги. Цей осередок дружби було створено за підтримки Посольства Республіки Польща в Україні у форматі спільного проєкту з Окружною Лікарською Радою у Варшаві. Мета проєкту:

- сприяння поглибленню взаєморозуміння і співпраці між Україною та Республікою Польща шляхом надання інформації про досягнення польської медичної науки і практики;

- залучення до співпраці і обміну професійними здобутками польських та українських лікарів;

- висвітлення та популяризація внеску лікарів польського походження в розвиток медицини в Україні в рамках програми «Українська медична біографістика».

За період співпраці фонд бібліотеки збагатився цінними науковими виданнями (більше 4 тис. примірників) польською та англійською мовами :

- книги та періодичні видання польських видавництв;

- дисертації польських вчених-медиків;

- колекції довідкових видань: енциклопедії, словники, альманахи, атласи, путівники, довідники з питань медицини, біології, фармакології.

Ми пишаємось тим, що серед подарованої літератури ми маємо видання видатного польського кардіохірурга Збігнева Релігі з приватної колекції вченого, які отримані за сприяння Фундації розвитку кардіохірургії імені проф. Збігнева Релігі та за згодою дружини вченого. Низка праць, зокрема тритомний «Бібліографічний словник польських лікарів і фармацевтів – жертв Другої

світової війни» належить перу цього віртуоза хірургії. Тут і біографічне дослідження Яна Осецького про Збігнева Релігу, котрий вперше в Польщі зробив успішну операцію по пересадці серця. Ним же розроблено декілька моделей штучного серця.

Кардіохірург Збігнев Реліга очолює список найпопулярніших діячів Польщі. Він був засновником і Президентом Фондації польських кардіохірургів, засновником-організатором Польського товариства трансплантологів, почесним доктором Львівського університету. У 1993 році був обраний до Сенату Польщі, балотувався на посаду Президента Польської Республіки. Але, як він сам зазначав, політиці він віддавав 10-15 % свого зільного часу.

За визначні досягнення у галузі медицини Збігнева Релігу відзначено багатьма нагородами як у Польщі, так і в багатьох країнах світу. Серед відзнак найвища нагорода Польщі – Орден Білого Орла. Помер професор Реліга 8 березня 2009 року.

Великою популярністю в українських медиків користуються книги видатного польського лікаря, професора Анджея Щекліка "Chorobywewnetrzne", а також щорічне видання книги "Interna Szczeklika" за редакцією П. Гаєвського. В бібліотеці зберігається 6 видань вченого з дарчими надписами.

18 червня 2014 р. у ННМБУ відбулася презентація українського перекладу електронної версії компендіума «Внутрішні хвороби» АнджеяЩекліка – eMPendium. Переклад здійснено за підтримки ЄС під почесним патронатом Посольства Республіки Польща в Україні у партнерстві з Всеукраїнською Радою захисту прав та безпеки пацієнтів. eMPendium – електронне видання, яке є доказовою медичною базою даних із внутрішніх хвороб, порталом для лікарів. Унікальністю українського видання є те, що eMPendium знаходиться у відкритому Інтернет-доступі і будь-який лікар чи пацієнт можуть ним скористатися.

Серед нових надходжень особиста колекція книг та журналів великого друга бібліотеки та України, нашого натхненника та координатора Проекту – Кшиштофа Круліковського, який разом зі своєю родиною передав бібліотеці частину власної колекції книг та журналів.

Крім того, велика кількість літератури надійшла від Польського Лікарського товариства, Клініки геріатрії, внутрішніх хвороб і метаболічних захворювань ім. проф. В. Орловського у Варшаві, Інституту туберкульозу та захворювань легень у Варшаві, Клініки сімейної медицини у Варшаві та Варшавського медичного університету.

Фонд бібліотеки неодноразово поповнювався новими виданнями від Окружної лікарської палати у Варшаві. Особливою увагою серед читачів користуються підручники, популярні у всьому світі «Практична гістологія» за ред. Барбари Янг, «Хірургія» Девіда Сабістона, «Анатомія людського тіла» Генрі Грея, «Енциклопедія клінічного обстеження хворого» за ред. Барбари Бейте, «Медичний словник Дорланда», а також польські видання: «Велика інтерна» у 12 томах, «Внутрішні хвороби» за ред. Анджея Щекліка, «Медичне право для лікарів», «Прогрес у біомедичних технологіях», дисертації польських лікарів.

Українські лікарі щиро вдячні за книгу «Оценка функции легких при заболеваниях дыхательной системы» під редакцією професора Януша Ковальського (переклад з польської мови), яка також надійшла до медичних закладів та медичних бібліотек різних регіонів України. Презентація даного видання відбувалась в ННМБУ.

Активними учасниками Проекту є видавництва польської медичної літератури : Borgis, Aluna, BlueSparks, Czelej, Medycyna Praktyczna, Medipage, Medical Tribune Polska та інші відомі польські видавництва.

Тож науковці, лікарі, студенти України мають можливість отримувати новітню інформацію про сучасні досягнення в медичній галузі. Крім того, завдяки участі в спільному проєкті поліпшилась матеріально-технічна база бібліотеки – польськими партнерами подаровано два комп'ютери.

Бібліотека оперативно анонсує свою діяльність онлайн-користувачам. На сайті регулярно розміщуються новини та матеріали про спільні заходи і пропонуються віртуальні виставки нової літератури. Література відображається в електронному каталозі, на сайті бібліотеки та представлена у вільному доступі в Центрі польської медичної книги. Ресурсний потенціал Центру польської медичної книги широко доступний усім читачам бібліотеки.

В рамках Проекту щорічно відбуваються двосторонні творчі зустрічі представників бібліотеки та польських партнерів як у Києві, так і у Варшаві.

У 2013 році генеральний директор ННМБУ Павленко Р. І. та заступник генерального директора Остапенко Т. А. відвідали Польщу на запрошення Окружної лікарської палати у Варшаві. Ця зустріч була результатом тривалих контактів, що почались в кінці 2010 року. На зустрічі з медичною громадськістю Варшави та представниками польських видавництв, генеральний директор бібліотеки презентувала унікальний біобібліографічний словник «Медицина в Україні», підготовлений і виданий нашим колективом. В цьому виданні представлено більше тисячі персоналій українських медиків, серед них – лікарі польського походження. Віце-маршалко Сенату Речі Посполитої Станіслав Карчевські нагородив колектив бібліотеки Почесною відзнакою Сенату Польщі, а генерального директора бібліотеки – медаллю імені Єжи Москви за заслуги у створенні медичного середовища та розбудові дружніх зв'язків між польськими та українськими лікарями.

На запрошення директора наукової бібліотеки Варшавського медичного університету представники бібліотеки взяли участь у міжнародній конференції «Бібліотека і її оточення в епоху Google», яка відбулась у Варшаві 15-17 вересня 2014 року. Павленко Р. І. виступила з доповіддю на тему «Внесок польських лікарів в розвиток медицини в Україні». Ці безцінні матеріали, зібрані та опрацьовані працівниками бібліотеки, були справжнім відкриттям для польських колег. Остапенко Т. А. виступила з презентацією біобібліографічного словника, присвяченого видатному вченому польського походження В. Підвисоцькому. Наші польські колеги були зворушені і висловлювали щиро вдячність за цікаві матеріали про українських лікарів польського походження. Про участь в конференції написано у статті «Polsko-Ukraińskie kontakty» (журнал «Puls», 2013, N. 10, s. 22).

За результатами цієї конференції було підписано двосторонню Угоду про

співпрацю Національної наукової медичної бібліотеки України та бібліотеки Варшавського медичного університету.

Цікаві зустрічі відбулись під час відвідання музею фармації та бібліотеки Ягелонського університету у Кракові. В свою чергу, представники Польського товариства лікарів неодноразово відвідували нашу бібліотеку. З приємністю наводимо деякі відгуки польських лікарів про нашу бібліотеку.

Високоповажний посланець братньої Польщі, віце-голова Окружної Лікарської Ради Кшиштоф Макух відвідав наш Книжковий Дім. Ось що, зворушений прийомом, а головне розмаїттям та своєрідністю фоліантів бібліотеки, він записав в книзі відгуків: *«Це те місце, де серце б'ється сильніше, у колі друзів, які вірні традиціям і поважають людей. Кожен, кому пощастило тут гостювати, буде пам'ятати завжди. Дякую від імені польських лікарів і бажаю сил, віри та надії.»*

В грудні, побували в бібліотеці також друзі з Катовіце і Кнурова – завідувач відділення швидкої медичної допомоги Яцек Шарек та проректор вищої медичної школи Міхал Еккерт. Наводимо їх запис: *«Сьогодні відкриваємо Україну по-новому. Прекрасна країна, прекрасна культура, Київ дуже далеко від Катовіце, але люди з людьми зближаються легко. Польща та Україна – друзі назавжди. У цій бібліотеці відчувається подих минулого і віяння майбутнього, що є дуже близьким для медицини. Нехай Європа зближує нас усе тісніше і тісніше».*

Гарний, зворушливий запис у цій пам'ятній книзі залишив наш спільник та одностудець Кшиштоф Круліковскі: *«Мені знову пощастило гостювати у «моєї» бібліотеці у першої дами українського бібліотекарства. Це незвичайний візит. У 1863 році нашим девізом було «За нашу і вашу свободу...», що перегукується з нинішніми подіями в Україні. ...У цей неспокійний час революції ми стоїмо тут разом на українському майдані Незалежності і давній паролі свободи знову заклично лунає».*

До 85-річчя ННМБУ окрім української медичної еліти, із дружнім візитом уже не вперше прибули привітати Бібліотеку делегати із Польщі, що ще раз підкреслює вагомість та масштабність діяльності ННМБУ, цінність її міжнародних зв'язків. Від польської делегації Бібліотеку та її керівника привітав заступник Посла Республіки Польщі в Україні Рафал Вольські. Пан Вольські висловив захоплення тим, що імена польських лікарів назавжди вписані у сторінки бібліотечних бібліографічних видань і відзначив важливість створення Центру польської медичної книги у Києві.

Цікавими були виступи наших польських гостей – Президента Окружної лікарської палати у Варшаві, доктора Анджея Савоні, Повноваженого представника Президента Окружної лікарської Ради у Варшаві Кшиштофа Круліковського, відповідального Секретаря Окружної лікарської палати у Варшаві Еви Мікус, керівника польського видавництва наукових медичних видань “ALUNA” Анни Лучинської, яка запропонувала безкоштовно публікувати праці українських науковців на сторінках польських журналів : Acta Balneologica, Public Health Forum, EMS.

Все це є яскравим свідченням плідного співробітництва між Національною науковою медичною бібліотекою в Києві та Окружною

лікарською радою м. Варшави і товариством польських лікарів. Результати співпраці висвітлюються у польських і українських засобах масової інформації з метою широкого інформування медичної громадськості про нашу спільну діяльність: журналах «Puls», «Medycyna. Dydaktyka. Wychowanie», «Forum Bibliotek Medycznych», газет «День», «Медик столиці», матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції. – Київ, 2014.

Високу оцінку співпраці дав віце-маршалко Станіслав Карчевські в Почесній Подяці, яку урочисто вручив заступник Посла Республіки Польща Рафал Вольські: «Дуже ціную польсько-українську співпрацю та усі ініціативи, котрі служать взаємному порозумінню і зближенню двох наших народів. З надією на подальшу співпрацю, з подякою за ваш внесок у зміцнення польсько-української приязні».

Попереду ще багато цікавих заходів. В найближчих планах: офіційне відкриття Центру польської медичної книги за участю медичної громадськості України та Польщі, видання буклету про діяльність Центру, участь в Міжнародному Конгресі, на секції, присвяченій 5-річчій польсько-українській співпраці у створенні Центру польської медичної книги в Україні, який відбудеться в Варшаві в червні 2016 року.

МЕРЕЖА МЕДИЧНИХ БІБЛІОТЕК КАТЕРИНОСЛАВЩИНИ: ВИТОКИ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ

Лучка Людмила Миколаївна

Заступник директора Наукової бібліотеки Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ

Інтерес науковців до медичних бібліотечних осередків викликаний місцем та роллю, яку вони відігравали у підготовці медичних кадрів, поширенні медичних знань та розповсюдженні літератури серед населення дореволюційної Росії. Бібліотеки як культурно-освітні заклади посідали чільне місце у процесах суспільного розвитку та підвищення рівня фахової підготовки. У другій половині XIX ст. в Катеринославі за медичним фахом діяли Губернська земська лікарня та фельдшерська школа, Товариство помічників лікарів, санітарні попечительства у повітах. Проблеми медичної освіти та виховання населення краю привертати увагу земських діячів, які постійно порушували назрілі питання та шукали шляхи їх вирішення. Складні умови розвитку міста: бруд, хвороби, відсутність водопостачання вимагали змін в інформаційному забезпеченні медично-освітнього простору.

У Катеринославі в 1845 р. було відкрито Губернську земську лікарню, яка мала бібліотеку. У 1862 р. фонд бібліотеки складався з 348 медичних книг та анатомічних малюнків М. І. Пирогова. Щорічно Міністерство внутрішніх справ надсилало до бібліотеки кращі твори з терапії, хірургії, фармацевтики та періодичні медичні видання. Для лікарів та хворих бібліотека поповнювала фонди книгами та періодичними виданнями російською, німецькою та

французькою мовами. Аналіз звітів свідчить про щорічне зростання іноземного фонду періодичних видань на 1-2 назви.

Фонди містили літературу з питань гігієни, клінічної та судової психіатрії, хірургії, офтальмології, неврологічних і жіночих хвороб, фармацевтичні довідники. Матеріали періодичних видань допомагали фахівцям поширювати медичні знання, використовуючи передовий досвід зарубіжних країн. Діяльність Катеринославської губернської земської лікарні була закріплена статutom, відповідальність ніс завідувач, якого призначала Губернська земська управа. Таким чином, розвиток головної медичної бібліотеки губернії залежав від ставлення до неї губернської влади.

Читачами бібліотеки Катеринославської губернської земської лікарні був медичний персонал: лікарі, фельдшери, провізори, акушерки. Для пацієнтів у відділеннях лікарні відкривали невеличкі бібліотеки, що містили ілюстровані журнали, зміст яких був зрозумілим і легким у читанні. Відповідальність за бібліотеку, яка розміщувалася в окремій кімнаті контори закладу, ніс доглядач. У штаті лікарні посаду бібліотекаря не було введено. За звітами, лікарня не витрачала кошти на придбання медичних видань для бібліотеки, фінансування здійснювала управа. Надходження іноземних журналів з-за кордону відбувалося шляхом закупівлі та дарунків. За реформою губернської лікарні 1913 р окреме місце відводилось бібліотеці: пропозиції стосувалися введення інституту екстернів, які б під керівництвом завідувача працювали над процесом відбору та огляду відсутньої в бібліотеці поточної літератури з медичних спеціальностей.

Важливим закладом у процесі поширення медичних знань була фельдшерська школа Катеринославського губернського земства. Педагогічна рада під головуванням члена управи К. Д. Фон-Гесберга пильну увагу приділяла придбання книг. Бібліотека отримувала асигнування у розмірі 300 крб. Інспектор фельдшерської школи, член ради А. І. Ширман порушив питання про необхідність створення бібліотечної комісії, завдання якої полягали у складанні списків необхідних книг для читання. Нашу увагу привернув аналіз читання, проведений у 1906 р. педагогічною радою разом з бібліотекою. У середньому, кожний учень опрацював 25 видань. Частіше звертались до бібліотеки учні перших та других класів. У третьому класі книговидача помітно зменшувалась. Серед учнів популярністю користувалися довідкові видання, художня вітчизняна та зарубіжна література. Учні зверталися до творів Д. І. Яворницького. Таблиця дозволила виявити активних читачів та учнів, що рідко зверталися до бібліотечних фондів. Читання медичної літератури треба було підтримувати, залучати молоде населення до наукової та науково-популярної інформації.

Не залишалось поза увагою Санітарної ради кожного повіту губернії й клопотання про виділення коштів на отримання медичних журналів і газет. У 1910-х рр. земство запропонувало популяризацію медичних знань для селян безкоштовно. Однією з форм стали народні читання, що проводили лектори-медичні працівники, обов'язковою умовою була наявність книжкової виставки. Під опікою земства кожна лікарська дільниця повинна мати журнали за фахом: лікарські, фельдшерські та акушерські. Найдорожчими за ціною були

«Практическая медицина» (11 крб 15 коп.) та «Русский врач» (9 крб). Цікавим є факт щорічного зростання вартості медичної періодики.

Нашу увагу привернула діяльність Товариства помічників лікарів, заснованого у 1897 р., яке опікувалося й бібліотечними справами. Бібліотечні надходження товариства складала професійна література кращих авторів. Створена комісія порушувала питання про улаштування бібліотеки і читальні, мета яких – підвищення рівня освіти медичних працівників та медична допомога населенню. Рада катеринославського Товариства помічників лікарів подала клопотання щодо передплати «Фельдшерского вестника» до бібліотеки за рахунок земства. У 1906 р. книжковий фонд товариства налічував більше 40 назв, серед яких переважала професійна література та багатотомні видання. Для читачів бібліотека отримувала німецькі видання підручників, державні видання законів про лікарську та санітарну справи, літературу Медичного департаменту. Бібліотека зберігала літературу з усіх медичних напрямів: фізіологія людини, акушерство, хірургія, дитячі хвороби тощо.

Бібліотека товариства діяла за «Правилами користування книгами», які склалися з 9 пунктів. Дійсні члени товариства користувалися фондами безкоштовно. Кількість читачів та книговидавання бібліотека реєструвала в окремій книзі. П'ятий параграф «Правил» стосувався збереження бібліотечних фондів. За втрату книги або її порчу читач відраховував вартість однієї книги або усього видання. Книжкові надходження до бібліотеки містили російські та зарубіжні медичні видання, серед яких перевагу віддавали німецькій літературі. Бібліотека отримувала 18 наукових видань та практичних керівництв з усіх галузей медицини. Увагу керівництва товариства привернуло цінне універсальне видання «Энциклопедия практической медицины» лікаря Еленбурга вартістю 138 крб.

Медичні працівники губернії користувалися й бібліотекою земської управи, яка зберігала 40 примірників довідкової та енциклопедичної книги. За читацькими запитами бібліотека комплектувалася й медичними журналами. Для підвищення майстерності медичних працівників Катеринославська земська управа пропонувала професійну періодику у кількості семи назв. Аналіз читання свідчить, що читали художні твори, цікавилися історією та географією. Медичні відділи мали народні бібліотеки та читальні, які комплектувалися через книжковий склад Губернського земства. Каталог пропонував 29 назв наукових, навчальних та науково-популярних видань.

Таким чином, дослідження історії перших медичних осередків краю дозволяють визначити місце та роль бібліотек, якими вони опікувалися. Різні за обсягом галузеві бібліотеки відігравали важливу роль у розвитку медичної освіти та поширення знань серед різних верств населення. Незважаючи на фінансові труднощі, міська та земська влада постійно поповнювала фонди фаховою вітчизняною та іноземною літературою.

ЭЛЕКТРОННЫЕ РЕСУРСЫ И ИНФОРМАЦИОННО-БИБЛИОТЕЧНЫЕ СЕРВИСЫ ДОУНБ: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Крупий Анна Яковлевна

Заместитель директора ДОУНБ по вопросам автоматизации библиотечных процессов, г. Днепропетровск

Важнейшим фактором развития общества в современном мире становится информация. Библиотеки в настоящее время выступают как проводники информации в мире, независимо от её носителя – традиционного бумажного или электронного.

Создание собственных электронных информационных ресурсов, таких как электронные каталоги, полнотекстовые библиотеки, сайты, блоги, страницы в соцсетях, предоставление электронных услуг населению, являются на сегодня самыми распространёнными информационно-коммуникационными технологиями, используемыми в повседневной практике библиотек.

Днепропетровская областная универсальная научная библиотека начала формировать свой электронный каталог с 1992 года. На сегодня в нем содержится записей, доступных для читателей, более 3 млн 500 тыс. Сводный электронный каталог включает 870 тысяч описаний на весь книжный фонд библиотеки, 2 млн 700 тыс. аналитической росписи периодических изданий и около 16 тысяч записей содержат сканкопии книжных обложек, аннотаций и содержания.

По статистике посещаемости страниц сайта поиск по каталогу стоит на первом месте. За год эта цифра составляет около 3 млн запросов. Контроль качества и редактирование записей каталога – это важная составляющая работы библиотеки.

Система автоматизации библиотек ИРБИС, используемая в нашей библиотеке, регулярно обновляется, что позволяет применять самые передовые технологии в области автоматизации библиотечных процессов.

Так, например, для создания электронного каталога на все книжные издания библиотеки понадобилось всего три года, т. к. нами была использована инновационная технология, базирующаяся на скоростном сканировании и распознавании образов карточек генерального каталога. Она была реализована с помощью модуля «Имидж-каталог» системы автоматизации библиотек ИРБИС. В системе реализованы и другие функции, которые применяются для совершенствования услуг, предоставляемых пользователям.

Использование модуля Web-ИРБИС не просто обеспечивает доступ к базам данных библиотеки через Интернет с многоаспектной системой поиска, но также дает возможность осуществлять запись виртуального читателя в библиотеку, формировать электронный заказ литературы, готовить библиографические списки. Сегодня эти сервисы становятся очень популярными.

Стоит также учитывать, что в связи с возросшими объемами информации и желанием пользователей найти необходимую информацию в кратчайшие

сроки, требования к качеству обслуживания постоянно возрастают. При таких условиях перспективным направлением становится тесная кооперация в различных сферах библиотечной деятельности: обмен опытом, создание и предоставление электронных ресурсов, кооперация в области информационного взаимодействия.

Примером такого взаимодействия является участие Днепропетровской областной универсальной научной библиотеки в нескольких корпорациях. Это проекты "Межрегиональная аналитическая роспись статей" (МАРС), «Приднепровский корпоративный каталог» (ПКК), сводная краеведческая база «Днепропетровщина», а также Ирбис-корпорация. Работа в корпоративных библиотечных системах ставит перед библиотекарями ряд задач, требующих высокого профессионализма и творческого мышления. Но, несмотря на все сложности, которые неизбежно присутствуют в реализации данных проектов, отдача корпоративной работы очень высока, поэтому эти технологии мы ставим как приоритетные и за которыми будущее.

К новинкам сервисных функций системы автоматизации библиотек ИРБИС, которые появились и используются в нашей библиотеке, относится подсистема Избирательного Распространения Информации (ИРИ). С помощью этой системы ведутся постоянные запросы пользователей, так называемые профили ИРИ. На их основе с определенной периодичностью выполняются пакетные поиски в новых поступлениях баз данных ЭК с рассылкой результатов по электронной почте.

Информационные технологии меняют сам способ пользования библиотекой. Наряду с традиционными формами обслуживания читателей, в библиотеке реализована система автоматизированного заказа и автоматизированной книговыдачи с использованием штрихкодов на экземплярах изданий и читательских билетах. С 1 января 2013 года в библиотеке осуществлен переход к новой форме регистрации читателей с применением пластиковых читательских билетов и электронных формуляров.

Какие преимущества мы получаем?

- Использование системы штрихкодирования обеспечивает наличие оперативной, обновляющейся в режиме реального времени информации о свободных экземплярах, о выданной литературе и читателях, помогает при проверке фонда, контролирует сроки пользования литературой.
- Технология автоматизированного заказа освобождает специалистов библиотеки, читателей от всех наиболее трудоемких ручных операций при подготовке заказов и позволяет осуществить заказ не только из локальной сети библиотеки, но и удаленно через Интернет.
- Автоматизированная книговыдача дает реальную возможность управления процессом обслуживания, позволяя упорядочить все технологические процессы в библиотеке от учета книг в ЭК до получения статистических данных: о читателях, посещаемости, книговыдаче в различных разрезах.

Как видим, автоматизированная система обслуживания выводит на качественно новый уровень работу специалистов и позволяет создать читателям эффективный и комфортный сервис в поиске и получении изданий из фондов библиотеки.

Всего в нашей библиотеке для читателей организовано 60 автоматизированных рабочих мест, все они обеспечены подключением к электронному каталогу и бесплатным доступом в Интернет. Стоит отметить, что эти услуги на сегодня одни из наиболее востребованных в библиотеке.

Сочетание современных технологий с широким разнообразием информационных ресурсов доступны в «Электронном читальном зале» и специализированных Центрах, таких как Тренинговый Центр, Центр «Окно в Америку», Центр Европейской Информации. Автоматизированные рабочие места, бесплатные Wi-Fi зоны, специализированные БД, электронная библиотека диссертаций РГБ (Российской государственной библиотеки), информационно-поисковая система «Законодательство», полнотекстовые электронные ресурсы библиотеки, а также обучающие компьютерные курсы – далеко не полный перечень услуг предоставляемых пользователям.

Использование электронных ресурсов стало повседневной практикой библиотеки. Парадигма информационного обслуживания, базирующегося только на основе бумажных носителей, уже устарела, и ей на смену приходит другая, основанная на электронном представлении самой разнообразной информации, доступной через Интернет, независимо от времени и местонахождения пользователя. Поэтому создание информации в электронном виде, совершенствование средств ее хранения и передачи, это вопросы, которые становятся все более актуальными для библиотеки.

С 2012 года Днепропетровская областная универсальная научная библиотека приступила к формированию полнотекстовой электронной библиотеки «Днепропетровщина».

Перевод информации в цифровую форму – сложный и дорогостоящий технологический процесс. Поэтому участие в совместных проектах по оцифровке, таких как «Культура Украины», проект по обмену краеведческими электронными ресурсами из библиотечных фондов совместно с Президентской библиотекой им. Б. Н. Ельцина является одним из важных направлений работы библиотеки. Ознакомиться с создаваемыми ресурсами можно на страницах нашего сайта www.libr.dp.ua.

Перед библиотеками стоят задачи не только создания электронных ресурсов, но и вопросы формирования спроса на услуги, установления эффективных коммуникаций с пользователями. Web-сайты библиотек стали воплощением идеи современного канала доступа к разнообразным библиотечным услугам и информационным ресурсам.

Сайт Днепропетровской областной универсальной научной библиотеки является наиболее полным, с элементами интерактивности решением предоставления электронных услуг пользователям. В 2015 году число уникальных посетителей сайта составило более 300 тысяч.

На сайте библиотеки регулярно проводятся on-line опросы для изучения потребностей наших пользователей с целью улучшения качества услуг.

Наряду с уже традиционными электронными сервисами и услугами библиотеки, такими как запись в библиотеку, поиск по электронному каталогу, заказ литературы, ЭДД, электронные рассылки и виртуальная справка, появились новые разделы: мобильная версия сайта, доступ по QR-кодам к

електронним джерелам, рекомендаційні сторінки, on-line консультації і багато іншого.

Важливим питанням, яке стоїть перед бібліотекарями – це пошук найбільш ефективних способів взаємодії і спілкування з сучасними технічно грамотними читачами.

Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека активно намагається використовувати інтерактивні інструменти мережі, шукати нові шляхи надання послуг відповідно до сучасними запитом користувачів. Нами розроблено стратегію просування послуг з допомогою маркетингу в соціальних медіа. Створено 18 сторінок бібліотеки різної спрямованості в соціальних мережах Facebook, ВКонтакте, ведуться блоги «Бібліотечна універсалка», блог Центру «Вікно в Америку», створено профіль бібліотеки в Twitter і канал на відеохостингу YouTube.

Бібліотека, не маючи фінансування на рекламні послуги, використовує сторінки в соціальній мережі як інформаційні платформи, доступні багатомільйонній інтернет-аудиторії.

Сьогодні можна з впевненістю сказати, що максимально можлива кількість сервісів в бібліотеках стають віртуальними і розвивається цілий ряд принципово нових послуг, в основі яких – використання телекомунікаційних і цифрових технологій.

БІОЕКСПЕРИМЕНТ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ ЯК НЕВИЧЕРПНЕ ДЖЕРЕЛО У РОБОТІ БІБЛІОТЕКИ МЕДИЧНОГО ВУЗУ З МОРАЛЬНО- ЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Кірічок Ірина Василівна

Директор Наукової бібліотеки Харківського національного медичного
університету, м. Харків

Серпухова Валентина Михайлівна, Озеркіна Ольга Володимирівна

Співробітники Наукової бібліотеки Харківського національного медичного
університету, м. Харків

*«Часто людина уявляє, ніби вона проводить
експеримент над іншим, тоді як насправді
проводить експеримент над собою»*

Оскар Уайльд, «Портрет Доріана Грея»

Розвиток медицини, яка покликана підтримувати та зберігати найцінніше – здоров'я людини, неможливо уявити без використання досягнень науково-технічного прогресу. Винахід новітніх способів і методів діагностики, лікування та профілактики захворювань, розробка фармацевтичних засобів тощо безпосередньо пов'язані з проведенням численних наукових досліджень і

експериментів з використанням біологічних матеріалів. Тож будь-які дії людини у цьому руслі повинні проводитись з урахуванням моральних цінностей і принципів.

Однією з основних цілей вищої медичної школи, крім надання студентові знань та навичок медичної науки і практики, прагнення до постійної самоосвіти, самовдосконалення, є створення умов для розвитку високomorальної особистості майбутнього лікаря, що вкрай важливо для медичної освіти.

Медицина, як і будь-яка інша сфера людської діяльності, не може бути абсолютно незалежною від принципів моралі, що панують у суспільстві. Кожен раз, переходячи на новий щабель своєї еволюції, медична наука стикається з необхідністю подолання в громадській свідомості багатьох етичних бар'єрів, які стоять на її шляху. Але при руйнуванні застарілих моральних табу медичному співтовариству завжди доводиться встановлювати нові рамки, що обмежують експериментаторів, заходити за які – значить не тільки заплямувати честь професії, але і знехтувати професійними та громадськими законами і нормами. Тож, використання ефективних методів вдосконалення системи біоетичної освіти і виховання є важливішим завданням вищої медичної школи.

Сьогодні біоетика є обов'язковою дисципліною у медичному виші. *Біоетика – нормативне знання, що охоплює моральну проблематику, пов'язану з розвитком біомедичних наук, які стосуються питань генетики, медичних досліджень, терапії, турботи про здоров'я і життя людини; міждисциплінарний напрям, орієнтований на вивчення і вирішення моральних проблем, породжених новітніми досягненнями біомедичної науки і сучасної біотехнології.* Але і поза-аудиторна підготовка та самоосвіта, яким сьогодні приділяється значна частина часу, мають суттєвий вплив на формування особистості майбутнього лікаря. І в цьому процесі університетська бібліотека повинна відігравати значну роль.

Наукова бібліотека Харківського національного медичного університету розробила цикл заходів, направлених на виховання духовно розвиненої особистості майбутнього медика, біоетично орієнтованої в професійній діяльності. Тому наші огляди-презентації літератури про медицину ми готуємо, спираючись на твори найвидатніших світових письменників, творчість яких несе потужний гуманістичний заряд. Ми намагаємось загорнути увагу майбутніх лікарів на етичних протиріччях біоекспериментаторства. На нашу думку це спонукає нашого потенційного читача активно читати художні твори з такої актуальної для сучасного медика теми, які змушують замислюватись над проблемами біоетики.

Знайомлячи з художніми творами, разом із студентами розглядаємо морально-етичні питання експериментальної діяльності медиків-новаторів – це і створення нових людських істот з різноманітного біоматеріалу (Мері Шеллі «Франкенштейн, або Сучасний Прометей»), і воскресіння померлих (Говард Лавкафт «Герберт Вест: реаніматор»), проведення експериментів в області нейрофізіології, психіатрії (Оскар Уайльд «Портрет Доріана Грея», Едгар По «Правда про те, що сталося з мес'є Вольдемаром», Роберт Льюїс Стівенсон «Дивна історія доктора Джекіла і містера Хайда», Данієл Кіз «Квіти для Елджернона»), і трансплантології (Робін Кук «Хромосома-6», Олександр

Беляєв «Людина-амфібія»), заради пошуку нових можливостей організму людини (Олександр Беляєв «Голова професора Доуеля»), і експериментів над тваринами (Герберт Уеллс «Острів доктора Моро», Михайло Булгаков «Собаче серце»), Олександр Беляєв «Винаходи професора Вагнера»), а також вивчення впливу технічних приладів на біологічні об'єкти або живий організм (Михайло Булгаков «Фатальні яйця», Наум Фогель «Гіпноотрон професора Браїлова») тощо.

Перед студентами постають герої художніх творів з різною мотивацією щодо сутності та результатів своїх біоекспериментів – чи то заради спасіння життя людського, чи то заради матеріального збагачення, або лише заради цікавості. Навіть експеримент, який переслідує добродійну мету подовження людського життя та вилікування від тяжкого недугу, але призводить до жахливих результатів, змушує замислитись про його доцільність, етичну сторону наслідків. Так, Г. Уеллс доводить словами професора Доуеля, що не всяке подовження життя є благо, якщо людина не може в повній мірі насолоджуватися ним: «Втративши тіло, я втратив світ» («Голова професора Доуеля»).

Тема відповідальності науковця за свої відкриття та їх наслідки простежується у фантастичній повісті М. Булгакова «Фатальні яйця». У цьому творі звучить застережна думка про небезпеку наукового прогресу, який швидко випереджає суспільний розвиток. Що може статися в разі, якщо передовий науковий винахід, вислизнувши з рук свого творця, дістанеться корисливим невігласам, які бачать у всьому меркантильний інтерес? Доля відкриття професора Персикова наочно демонструє катастрофічність подібної ситуації: його апарат з опромінення ембріонів, який опинився в руках недалеких авантюристів, створив загрозу для життя жителів величезного регіону. В результаті невмілого використання унікальний винахід, що здатний забезпечити якісний стрибок у біології і принести чималу користь людям, приречений на різке неприйняття суспільством і забуття.

Більш щасливою виявилася доля апарату з дистанційного управління процесами сну в романі письменника, лікаря-невропатолога за професією, Н. Фогеля «Гіпноотрон професора Браїлова». В ньому показано, наскільки вдало може застосовуватися науковий винахід, якщо він опинився в руках гуманних фахівців, котрі усвідомлюють свою відповідальність за долі людей.

Таким чином, у своїх творах письменники звертають увагу на необхідність розуміння того, наскільки небезпечними можуть бути наукові відкриття в суспільстві, моральний розвиток якого значно відстає від науково-технічного прогресу, що набирає оберти. Так, спроба науковця в романі Г. Уеллса «Острів доктора Моро» придати людський вигляд диким звірям обертається трагедією. Насильство, якому спочатку піддалися ці істоти, неприродність певних поведінкових норм, зводять всі ці зусилля нанівець: звіролюди знову повертаються до дикої природи, перед тим розправившись зі своїм творцем. Подібною розв'язкою автор ставить свою крапку в питанні про необхідність громадського контролю в діяльності експериментаторів.

Безумовно, література має унікальні естетичні та етичні можливості. Художнє слово змушує співчувати емоційному стану героїв літературних

творів, дозволяє переживати їх страждання і труднощі подолання як свої власні. Тож, художня література як ніяка інша сфера людської діяльності, здатна виявити морально-етичні проблеми медицини, загострюючи суспільну увагу на них і пропонуючи свої варіанти вирішення. Вона сприяє розвитку біоетичної самосвідомості студентів, підготовці їх до подальшого саморозвитку, розширенню проблемно-змістовних меж біоетичної культури, осмисленню фундаментальних світоглядних питань, які поширюються на межі людського існування.

Проведення університетською бібліотекою заходів з популяризації, аналізу літературних творів, які розкривають на своїх сторінках питання біомедичних експериментів, є складовою частиною в навчально-виховному процесі медичного вишу з викладання біоетики і деонтології як важливих засад професійної діяльності лікаря, в свою чергу його морально-етичні цінності мають стати сукупністю конкретних поведінкових норм – це і професійний обов'язок, і справа професійної честі та гідності.

КНИГА І ЧАС: СТАРОВИННІ СТОМАТОЛОГІЧНІ ВИДАННЯ В ФОНДІ БІБЛІОТЕКИ ВДНЗУ «УМСА»

Боровик Ольга Борисівна

Директор бібліотеки Вищого державного навчального закладу України
„Українська медична стоматологічна академія”, м. Полтава,

Бібліотека ВДНЗУ «УМСА» по праву пишається своїм фондом. Серед майже 400 000 примірників універсальних видань (навчальних і наукових) є особлива, раритетна частина фонду – старовинні видання: унікальні твори XVIII-XX століття, зібрання старої медичної книги, зокрема – стоматологічні. Це підручники, навчальні посібники, атласи, а також науково-медичні журнали українською, російською та іноземними мовами, зокрема німецькою. Велике значення мають довідкові видання: загальні та галузеві енциклопедії, енциклопедичні словники, серед них – дореволюційні видання енциклопедичного словника Ф. А. Брокгауза та І. А. Ефрона, відомий словник В. Даля, словники іноземних мов, різноманітні довідники з окремих наук, зокрема медицини, практичні видання для лікарів тощо.

Ці книги в бібліотеці дбайливо зберігаються, ними пишаються – адже вони є свідками минулої епохи і мають величезну наукову, історичну і духовну цінність.

Гордістю фонду старовинних видань є зібрання творів доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки України – Юхима Михайловича Гофунга. Починаючи із 1910 року ним видано низку підручників і посібників зі стоматології, на яких виховувалося багато поколінь лікарів: «Основи едентології (пропедевтика)», «Клиника болезней зубов и полости рта: руководство для врачей и студентов», «Материалы к клиническому диагнозу тульпитов», «Основы протезного зубопротезирования (350 рисунков в тексте)»,

«Учебник терапевтической стоматологии» тощо.

Старовинні книги живуть своїм життям, дихають і приховують таємниці. Одна із таких таємниць – незвичайне видання, яке привертає погляд і увагу та завжди викликає інтерес у тих, хто вивчає історію медицини – «Компендиум практического зубоврачевания» Ю. М. Гофунга, видана типолітографією Савви Іванченко у 1906-1907 роках. Одне із значень терміна «компендіум», який зараз використовується не часто, означає стислий, сумарний виклад основних положень будь-якої науки.

Типом друку, на думку експертів із рідкісних та цінних видань, до яких бібліотекарі зверталися за консультацією, є літографований рукопис.

Літографія з'явилася в Україні на початку XIX століття, це спосіб плоского друку, при якому для виготовлення друкарської форми використовують вапняк, т. з. літографський камінь, листи цинку або алюмінію.

У середині XIX століття літографування готових рукописних текстів набуло широкого поширення для тиражування навчальних посібників. Ініціатором та спонсором видання часто міг бути або сам викладач, або група студентів чи окремих студент. Для деяких професорів було справою честі видати підручник власним коштом. Підготовка видання була досить складною справою: отримання дозволу викладача на запис лекцій; запрошення стенографіста (інколи самі студенти виконували стенографічні роботи або використовували рукопис викладача); перегляд і редагування тексту автором; передача перевірених аркушів до літографічної майстерні.

Через невеликий наклад такі видання збереглися інколи в одному примірнику і мають сьогодні неабияку історичну і наукову цінність. Такі літографовані посібники зазвичай не потрапляли до книжоторговельної мережі: їх розкуповували самі студенти, і книги ставали приватною власністю (про що свідчать власні написи на сторінках видань). Часто після іспитів використані посібники передавалися молодшим студентам (тому на примірниках може бути декілька власних написів) або в дарунок бібліотеці навчального закладу.

Отже, «Компендиум практического зубоврачевания» Ю. М. Гофунга – видання унікальне, рідкісне і дуже цінне. Наскільки? Наклад літографованих курсів лекцій був невеликий, 200 примірників, тому бібліотекарі «УМСА» задалися питанням дізнатися скільки ж примірників даної книжкової пам'ятки пережило декілька світових війн і революцій, скільки залишилося? Багатоаспектний пошук у бібліотеках країн СНД, дав наступний результат: у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, Національній науковій медичній бібліотеці України, у найбільшій науковій бібліотеці регіону – Харківській державній науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка, Науковій бібліотеці Харківського національного медичного університету, в бібліотеках міста Полтави – немає жодного примірника, у Російській Державній Бібліотеці – 2 примірника. Отже, бібліотека ВДНЗУ «УМСА» є власником унікального, найрідкіснішого видання, можливо єдиного в Україні, яке потребує дбайливого зберігання і подальшого вивчення.

Ще багато нерозгаданих таємниць зберігають старовинні книги. Наприклад, видання «Врачебно-санитарное законодательство в России» 1913 року містить автограф «Гофунг Ефим Михайлович» і штамп на титульному

тисті «Бібліотека Харьковск. зубоврачеб. школы Е. Гофунга» та нотатки на полях, які, можливо, належать видатному вченому. Якщо книга містить будь-які позначки на полях, то її цінність і увага до неї збільшуються у рази!

Звісно, що раритетні книжкові пам'ятки, скарби бібліотеки, зберігаються в належних умовах, з дотриманням температурно-вологісного режиму.

Бібліотекарі докладають багато зусиль до їх фізичного збереження, досліджують, реставрують і з ентузіазмом популяризують. На колекцію старовинних видань створено ґрунтовний бібліографічний опис, вони внесені до електронного каталогу. Для пропаганди книжкових пам'яток серед широкого кола читачів використовують різноманітні креативні масові заходи.

Так, до Всесвітнього дня авторського права у холі адмінкорпусу академії був презентований бібліотечний подіум «Подих часу: старовинні видання в бібліотеці», на якому читачі мали можливість переглянути рідкісні книги з фонду бібліотеки. Справжньою окрасою перегляду стали томи довідкової літератури – найбільша дореволюційна російська універсальна енциклопедія, видана акціонерним видавничим товариством Ф. А. Брокгауз–І. А. Ефрон у 1890-1907 роках. Своєю надзвичайною солідністю привертала увагу книжки-відшивки річних випусків медичних журналів німецькою мовою та унікальні книги проф. Ю. М. Гофунга. Заходи такого рівня сприяють розвитку духовних цінностей особистості і позитивному іміджу бібліотеки.

А під час Днів відкритих дверей бібліотеки для першокурсників, бібліотекарі запропонували тематичну бесіду з бібліографічним оглядом «Зі скарбів бібліотеки: старовинні видання». Студенти із захватом роздивлялися старовинні книги, адже їм дозволили доторкнутися, переглянути та сфотографувати їх.

Можливість використовувати сучасні технології дали новий поштовх у розвитку пропаганди цінних видань бібліотеки; була створена і розміщена на блозі віртуальна виставка «Подих часу: старовинні видання в бібліотеці»: <http://www.slideshare.net/bibliotekaumsa/ss-17795610>. Окремі сторінки виставки присвячені зібранню творів професора Ю. М. Гофунга, короткими біографічними даними, зокрема Полтавському періоду діяльності, списку джерел про лікарську, науково-педагогічну та громадську діяльність видатного стоматолога.

Зібрання творів Ю. М. Гофунга – унікальна спадщина минулого, що дбайливо зберігається в бібліотеці ВДНЗУ «УМСА». Ці видання, що мають історичну, духовну, культурну і наукову цінність, безумовно, складають цінну частину бібліотечного фонду, є незамінним джерелом при вивченні історії медицини. Мета бібліотеки не тільки зберегти ці старовинні видання, але і надати своїм користувачам можливість читати і досліджувати твори видатного стоматолога.

ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ – ЗАПОРУКА ПРОЦВІТАННЯ ДЕРЖАВИ: З ДОСВІДУ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ

Кірішева Олена Миколаївна

Вчений секретар Національної наукової медичної бібліотеки України,
м. Київ

У 2016 році відзначається ювілей Всесвітнього дня книги та авторського права (World Book and Copyright Day), започаткованого у 1996 році. Щороку три організації – Міжнародна асоціація видавців, Міжнародна федерація книгопродавців і Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ – обирають місто, яке буде носити титул Всесвітньої столиці книги. Титул передається у Всесвітній день книги 23 квітня. У 2016 році польське місто Вроцлав обрано Всесвітньою столицею книги ЮНЕСКО «у зв'язку з високою якістю і великою різноманітністю, якими відрізняється його програма», а також «на знак особливої уваги, яка приділяється участі широких мас, а також сприянню видавничим, книготоргівельним галузям промисловості і бібліотекам на регіональному та міжнародному рівнях», - заявила гендиректор ЮНЕСКО Ірина Бокова. Впродовж останніх років цей титул мали такі міста: 2015 – Інчхон (Південна Корея); 2014 – Порт-Харкорт (Нігерія); 2013 – Бангкок (Таїланд); 2012 – Єреван (Вірменія); 2011 – Буенос-Айрес (Аргентина); 2010 – Любляна (Словенія).

2016 рік – рік 70-річчя Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, скорочено ЮНЕСКО (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) – міжнародної організації, яка при співпраці своїх членів-держав у галузі освіти, науки, культури сприяє ліквідації неписьменності, підготовці національних кадрів, розвитку національної культури, охороні пам'яток культури тощо. Організацію створено наприкінці 1945 року, але статут ЮНЕСКО набув чинності після того, як був ратифікований 20 державами, 4 листопада 1946 року. Наразі ЮНЕСКО об'єднує 195 держав – членів Організації. Серед різноманіття оголошених ООН десятиліть цікавим для нас є десятиліття 2013–2022 рр. – Міжнародне десятиліття зближення культур.

Враховуючи багатогранність культурного та природного багатства України, здійснюється активна робота щодо збільшення представленості визначних українських пам'яток у Списку всесвітньої спадщини. До Списку входять сім українських культурно-архітектурних та природних перлин:

- «Київ: Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська Лавра» (1990 р.);
- «Ансамбль історичного центру м. Львів» (1998 р.);
- «Геодезична дуга Струве» (2005 р., транскордонний геодезичний об'єкт "Дуга Струве" було номіновано від 10 європейських країн: Норвегії, Швеції, Фінляндії, Росії, Естонії, Латвії, Литви, Білорусі, Молдови та України. 4 геодезичні пункти "Дуги Струве" знаходяться на території України – "Баранівка", "Катеринівка", "Фельштин" (Хмельницька область) та

“Старонекрасівка” (Одеська область);

- «Букові праліси Карпат та древні букові ліси Німеччини» (2007 р., транскордонний українсько-словацько-німецький об’єкт);
- «Резиденція Буковинських та Далматинських митрополитів» (нині – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича) (2011 р.);
- «Давнє місто Херсонес Таврійський та його хора (5 ст. до н.е. – 14 ст. н.е.)» (2013р.);
- «Дерев’яні церкви Карпатського регіону Польщі та України» 2013 р., транскордонний серійний українсько-польський об’єкт).

Україна підтримує тісні робочі контакти з Центром всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, зокрема, у контексті використання і збереження включених до Списку всесвітньої спадщини українських об’єктів, що мають виняткову цінність. Ось уже понад 15 років у рамках ЮНЕСКО працює унікальна міжнародна програма «Пам’ять світу», яка дає змогу зібрати воедино найбільш значущу для людства документальну спадщину. 12 серпня 1992 року прийшла Постанова Кабінету Міністрів України № 466 «Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання», у якій вказано, що документальні пам’ятки – це «унікальні акти державності, інші важливі архівні матеріали, кіно-, фото- і фонодокументи, старовинні рукописи, рідкісні друковані видання». Державний реєстр національного культурного надбання – це список пам’яток археології, архітектури й містобудування,сторичних, документальних й інших об’єктів, що становлять виняткову цінність з огляду історії, культури, етнології чи науки України. Порядок формування Державного реєстру національного культурного надбання регулюється чотирма Законами України: «Про культуру», «Про музейну справу», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про Національний архівний фонд та архівні установи» та деякими іншими законодавчими актами.

Через сім років Постановою Кабінету Міністрів України від 09.09.1999 року № 1716 було затверджено «Програму збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000-2005 рр.», яка розроблялася з урахуванням усіх рекомендацій Генеральної конференції ЮНЕСКО в рамках програми «Пам’ять світу». Саме відтоді Україна почала займатися своїм золотим документальним фондом.

Постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2011 р. № 956 була затверджена Державна цільова національно-культурна програма створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека–XXI», розрахована на 2011-2015 роки, якою було передбачено «переведення в електронну форму документів, які зберігаються у Державному бібліотечному, Національному архівному та Музейному фондах», а також – створення «єдиного національного депозитарію електронних бібліотечних ресурсів» та облаштування «базових центрів переведення в електронну форму документів, що зберігаються в бібліотечних, архівних та музейних фондах».

За свою 85-річну історію Національна наукова медична бібліотека України стала справжньою духовною скарбницею, найбільшою медичною книгозбірнею держави. Її півторамільйонні документальні фонди являють собою унікальне зібрання творів друку. Серед них:

- фонд рідкісних, цінних та раритетних видань, які відображають розвиток світової медицини XVI-XIX ст. (близько 20000 одиниць зберігання);
- колекції з власних бібліотек видатних вітчизняних вчених-медиків;
- фонд «Медична Україніка».

Гордістю бібліотеки є раритетні видання медиків античного світу та епохи Відродження: Гіппократа, Клавдія Галена, Андреаса Везалія, Вільяма Гарвея та інших.

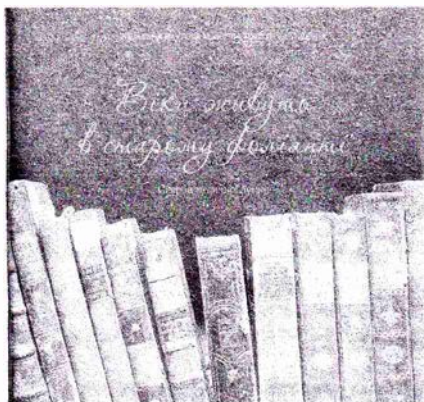
У фонді зберігаються книги XVIII-XIX століть відомих зарубіжних та російських вчених-медиків: Луї Пастера, Роберта Коха, Теодора Більрота, Рудольфа Вірхова, М. Я. Мудрова, М. І. Пирогова, Г. А. Захар'їна, С. П. Боткіна, О. І. Павлова; твори видатних українських вчених-медиків Д. С. Самойловича, В. О. Караваєва, Є. Й. Мухіна та ін., серед яких є багато прижиттєвих видань авторів. На багатьох книгах є надзвичайно цікаві власноручні дарчі написи, екслібриси.

Великою науковою цінністю бібліотечних фондів є книжкові колекції відомих українських вчених-медиків: В. А. Барабоє, В. О. Беліцера, Л. В. Громашевського, Л. А. Зарицького, Г. Ф. Писемського, Я. П. Фрумкіна, П. Л. Шулика, Ю. М. Квітницького-Рижова та інших, подарованих бібліотеці. Наразі бібліотека має 32 колекції.

Особливу увагу ННМБУ приділяє формуванню фондів національної книги, створює унікальний фонд «Медична Україніка», де зібрано книги з автографами найвідоміших медиків-сучасників: М. М. Амосова, династії Попових та інших.

Всі книжкові пам'ятки бібліотеки підлягають включенню до Державного реєстру національного культурного надбання України, а деякі з перлин світової науки – до Всесвітнього опису програми ЮНЕСКО під назвою „Пам'ять України”. В рамках Програми, спрямованої на збереження бібліотечних та архівних фондів у різних країнах світу, ННМБУ виконує багатоаспектну програму "Медична україніка, як складова частина документальної пам'яті України". Серед пріоритетних завдань програми: формування бібліографічної бази; створення на її основі реєстру української медичної книги; проведення біографічних досліджень (розробка медичної біографістики); наукове опрацювання книжкових пам'яток з фондів ННМБУ та бібліотек мережі. Національна наукова медична бібліотека України є головною бібліотекою по збору, опрацюванню та включенню до Державного реєстру національного культурного надбання даних про рідкісні та стародруковані видання, що зберігаються у фондах мережі медичних бібліотек України.

Наразі в Національній науковій медичній бібліотеці України створюється електронна база даних стародрукованих видань з власних фондів, яка станом на 01.04.2016 року нараховує 1850 записів.

У 2015 році, з нагоди 85-річчя Національної наукової медичної бібліотеки України, зусиллями її фахівців було підготовлене та вийшло друком подарункове видання «Віки живуть в старому фоліанті. Скарби медичної думки», куди увійшли перлини друку, що прикрашають фонди бібліотеки. Таким чином, бібліотека долучається до збереження та популяризації культурного надбання країни, адже збереження культурних цінностей – запорука процвітання держави.

Володіючи такими скарбами, Україна неодмінно посіде гідне місце у вінку Європейських країн. Маємо надію, що в нашій країні питання розвитку бібліотек знайде підтримку на рівні державної влади і українські бібліотеки перетворяться на сучасні інформаційно-освітні центри. Перші кроки на шляху реформування бібліотечної галузі зроблено. У березні 2016 року Уряд затвердив стратегію розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України», якою передбачено забезпечення збереження пам'яток національного та світового значення у бібліотечних фондах України як складової світової культурної спадщини.

БІБЛІОТЕКИ ВНЗ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ В НАУКОВО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ПІДСУМКИ РОБОТИ У 2015 РОЦІ

Кубишкіна Світлана Василівна

Директор Наукової бібліотеки Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ

Закон України «Про вищу освіту» визначає завдання вищих навчальних закладів у проведенні освітньої, науково-дослідницької та культурно-освітньої діяльності у відповідності вимог сьогодення. А це є підготовка висококваліфікованих кадрів, фахівців високої культури та громадянського обов'язку, патріотів, здатних поєднувати навчальний процес з науковою діяльністю та вирішувати практичні питання економічного, суспільно-

політичного та науково-технічного розвитку держави. Бібліотека як науково-освітній, інформаційний і культурологічний центр здійснює науково-інформаційне забезпечення всіх напрямків діяльності ВНЗ, сприяє інтеграції науки, освіти і культури.

До мережі Дніпропетровського обласного методичного об'єднання входять 14 бібліотек ВНЗ Дніпропетровська, Кривого Рогу, Дніпродзержинська, у т. ч. бібліотек I категорії – 3, II категорії – 7, IV категорії – 4. Відбулась зміна у кількісному складі бібліотек у зв'язку з об'єднанням вузів Кривого Рогу та Академії митної служби і фінансової академії. Сукупний фонд бібліотечних ресурсів ВНЗ об'єднання налічує 10918437 прим., з них книги – 7266014 прим., періодичні видання – 1670308 прим., електронні документи – 1226545. Кількість користувачів за єдиним реєстраційним обліком становить 96151, обслуговано всіма структурними підрозділами 386487 осіб, відвідувань 3563518, книговидача 8239214 одиниць.

На жаль, спостерігається зменшення кількісних показників по обслуговуванню як чисельності самих користувачів, так і використання наявних бібліотечних ресурсів (книговидачі). Причини – по-перше, зменшення контингенту студентів. По-друге, недостатнє асигнування на придбання літератури, зростання цін на книжкову продукцію та передплату періодики не дозволяють бібліотекам оновлювати фонди і забезпечувати в повному обсязі новими виданнями користувачів бібліотеки. У 2015 році не було фінансування на придбання книг в бібліотеках 5 вузів (ДНУЗТ, ДНУ ім. О. Гончара, ПДАБА, ДДІФК, консерваторії). На передплату періодичних видань не виділено кошти бібліотекам 6 вузів.

Жодна бібліотека не передплачувала БД. Поповнення фондів здійснюється за рахунок благодійних фондів, дарунків видавництва та окремих спонсорів, книгообміну та власних видань ВНЗ. Для підтримки інформативності фондів і забезпечення навчального процесу бібліотеки активно користуються безкоштовними електронними ресурсами різних інформаційних центрів та створюють власні повнотекстові БД. Електронні бібліотеки діють у всіх вузах Дніпропетровщини і забезпечують якісне обслуговування користувачів.

Робота над створенням інституційних репозитаріїв розпочата в усіх бібліотеках. Найбільших успіхів у створенні повнотекстових БД досягли бібліотеки ДНУЗТ, НГУ, ДУЕП, ПДАБА, ДДАЕУ. В бібліотеці ДНУЗТ забезпечується цілодобовий відкритий доступ до цифрових колекцій – інституційний репозитарій «eaDNURT» та повнотекстові БД власної генерації. Репозитарій НГУ містить 108 тис. видань і статей, що надаються користувачам у вільному та частковому доступі. В бібліотеці ДМетАУ створена повнотекстова БД методичних посібників для використання в локальній мережі академії. В УДХТУ створено повнотекстові БД «методичні посібники», «Кейси кафедр УДХТУ».

Наукова бібліотека ДНУ ім. О. Гончара отримує електронні варіанти видань, рекомендованих вченою радою до публікації. Це сприяє поповненню електронної БД повнотекстових документів, які використовуються в навчальному процесі. В електронному каталозі відображені в окремій темі

«видання ДНУ» - більше 3 тис. примірників. Бібліотека Дніпродзержинського технічного університету розширює інформаційний потенціал за рахунок створення власних інформаційних ресурсів, передплати БД та використання безоплатних БД. В Академії митної служби здійснено проект «Мобільна бібліотека» «ЕБД «Навчально-методичний комплекс дисциплін».

Крім освітньої функції бібліотеки Закон «Про вищу освіту» окреслює завдання культурно-просвітницької діяльності, а саме: «формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції, здорового способу життя, вміння мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах» (ст. 26, п. 4). Культурно-просвітницька діяльність бібліотек ВНЗ базується на державній програмі «Концепції національного виховання студентської молоді», спрямованій на всебічний гармонійний розвиток особистості.

У зв'язку з святкуванням 85-річчя УДХТУ, ДМетАУ, КрНУ (Педагогічний ін-т) та 95-річчя ДДТУ бібліотеки активізували роботу з написання історії бібліотеки та створення бібліографічних покажчиків, присвячених науковим досягненням вчених ВНЗ. Всі урочистості супроводжувались виступами керівників ВНЗ, вчених, студентів. Так, в НТБ УДХТУ організовано цикл заходів «Перегортаємо сторінки нашої історії: видатні постаті університету». Проведено зустрічі студентів з провідними вченими з презентацією їх наукових робіт, ювілейний фотоконкурс «УДХТУ» очима студентів. Завершено бібліографічний покажчик «Професори УДХТУ», в якому відображена інформація про діяльність 54 професорів та понад 2000 робіт.

В НТБ ДМетАУ завершена робота над покажчиком наукових праць професора М. І. Гасика з описом 800 наукових праць, статей, авторських свідоцтв, патентів. В Дніпродзержинському технічному університеті до 95-річчя заснування презентувалися тематичні виставки «З чого починалася бібліотека», ювілейне видання «ДДТУ – 95 років. Історія. Сьогодення. Майбутні плани». В бібліотеці організовано виставку-перегляд рідкісних книг «Крізь свину століть», віртуальні виставки «Університет – люди, роки життя», «Бібліотека ДДТУ: історія і сучасність».

Бібліотеки ВНЗ організують масові заходи, присвячені літературним ювілеям письменників, зустрічі з видатними вченими, акторами, працівниками медичних закладів, правниками, екологами. При бібліотеках працюють читачькі клуби, що об'єднують шанувальників книги, читання, мистецтва. Багато років такі молодіжні клуби діють у бібліотеках НГУ («Вуглик»), ПДАБА («Джерело»), ДНУ ім. О. Гончара («Штрих»), «Жіночий клуб», «Літературна вітальня»), УДХТУ («Літературник»), ДДАЕУ («Родовід», «Гармонія», «Дивослово»). Про події в бібліотеках подається інформація на сайтах бібліотек, в пресі, на інформаційних стендах. Для залучення користувачів проводяться конкурси «Кращий читач року» (КрНУ, УДХТУ), конкурси декламаторів, творчі зустрічі з молодими поетами (ДНУ «Паростки», ДДТУ).

Бібліотеки своєчасно реагують на знакові події в соціально-політичному та економічному житті країни і світу, на наукові відкриття та невідкладні

завдання навчального та наукового процесів. З'являються нові форми роботи, особливо в спілкуванні зі студентами, що проживають у гуртожитках: «Бібліопосиденьки за чашкою кави», «Вивчаємо українську» (участь у Всеукраїнському диктанті) (ДНУ). Творчий підхід до роботи достойно оцінюється. В 2015 році за результатами діяльності бібліотеку Аграрно-економічного університету нагороджено Дипломом НААНУ. Бібліотека ДНУЗТ стала переможцем всеукраїнського конкурсу відеопоезії «Літературні читання». Сайт НТБ ДНУЗТ визнано кращим серед сайтів ВНЗ України та нагороджено Почесною Грамотою Міністерства культури України.

В бібліотеках ВНЗ Дніпропетровщини працюють чотири кандидати наук, три з них – керівники бібліотек: ДНУЗТ – Т. О. Колесникова, УМСФ – О. В. Лесюк, ДНУ ім. О. Гончара – Л. М. Лучка (заст. директора). У колі наукових досліджень, що проводяться в бібліотеках ВНЗ Дніпропетровщини, знаходяться питання історії бібліотек, історія книжкової культури та окремих колекцій, інтеграційні та інноваційні процеси бібліотек ВНЗ. Результати досліджень відображаються у спеціалізованих виданнях. Проводиться постійна робота з підвищення кваліфікації співробітників: стажування, участь у семінарах, конференціях, вебінарах. Поєднання функцій традиційної та електронної бібліотек створює своєрідний осередок культурно-освітньої діяльності ВНЗ.

НАУКОМЕТРІЯ ТА БІБЛІОМЕТРІЯ ЯК СКЛАДОВІ УСПІШНОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ НАУКОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Відьма Аурелія Вячеславівна

Заступник генерального директора з інформаційних технологій ННМБУ,
м. Київ

Українська держава зробила остаточний вибір щодо європейського та світового напрямку розвитку та інтеграції науки і освіти. Бібліотеки медичної мережі України, як складова медичної науки та організації охорони здоров'я, не можуть залишатися осторонь цього процесу.

Наука – це самоорганізаційна система, розвиток якої управляється її інформаційними потоками. Як об'єкт дослідження наука цікавить вчених з 30-40-х років 20 століття.

Наукометрія – сукупність кількісних методів вивчення розвитку науки як інформаційного процесу. Наукометрія з'явилася у наслідок експоненційного зросту науки у середині 20 століття, коли до себе привернули увагу зміни характеру наукових досліджень.

Мета наукометричних досліджень – надати об'єктивну картину розвитку наукового напрямку, оцінити його актуальність, потенційні можливості, закони формування інформаційних потоків та розповсюдження наукових ідей. Головними питаннями наукометрії є: «що міряти?» та «як міряти?». Задля

відповіді на ці запитання використовуються наступні методи:

- статистичний;
- підрахунок числа публікацій;
- «цитат-індекс»;
- «контент-аналіз»;
- тезаурусний;
- сленгів тощо.

Практично всі наукометричні методи мають статистичну природу, тим не менш, прийнято виокремлювати метод, який використовує у якості наукометричних індикаторів кількість науковців, журналів, замовлень на річну підписку журналів у бібліотеках, винаходів і т. ін., тобто показники, що мають відносно великі «одиниці виміру».

Індикатор, що визначає метод підрахунку публікацій – це кількість інформаційних продуктів (статті, книги і т. ін.).

Наукометричний метод «цитат-індекс» базується на обов'язковості посилань на використану літературу в наукових публікаціях. В його основі лежить наукометричний індикатор «кількість цитат та посилань». Він складається з декількох частин. Основну частину Індексу складає показник посилань, який дозволяє встановити хто цитує конкретну роботу даного автора. Фіксується лише прізвище першого автора роботи, назва роботи не приводиться, а назва журналу надається у скороченому вигляді. Назву роботи, прізвища та адреси всіх авторів можна знайти у покажчику джерел, який представляє другу частину Індексу. Третя частина Індексу – пермутаційний предметний показник, який дає можливість знайти авторів, у заголовках робіт яких зустрічаються певні «ключові слова». Ця частина Індексу вміщує результати бібліометричного аналізу журналів, що цитують, та журналів, що цитуються, які входять до Індексу.

Наукометричний метод «контент-аналіз» походить від соціологічного контент-аналізу засобів масової комунікації. Процедурою контент-аналізу є зведення тексту, що вивчається, до обмеженого набору визначених елементів (слів, речень), які потім обраховуються та аналізуються.

В основі тезаурусного методу лежить змістовний аналіз термінів для відбору серед публікацій текстів, релевантних запиту.

Наукометричний аналіз включає в себе дуже різноманітні задачі в залежності від обраного методу. Так, при використанні статистичного методу вирішуються такі, наприклад, завдання, як часові динаміки кількості винаходів, кількісні показники журналів, науковців, динаміка співавторства. Використання методу підрахунку кількості публікацій дає можливість вирішити такі задачі, як розподіл публікацій за країнами, мовами, типу видання.

Окрім цього, за принципами системного підходу наукометричні показники застосовуються задля визначення наступних напрямків оцінювання науки:

- вимірювання інформаційних характеристик;
- параметри організаційних зв'язків та якостей;
- оцінювання економічних параметрів;
- параметри соціально-психологічних характеристик;

- оцінювання логічних зв'язків науки та її змістовних якостей.

Новий підхід у дослідженні науки сформувався в рамках наукознавчих досліджень у процесі створення бібліографічних даних і був названий бібліометрією. Формування основ бібліометрії як наукового напрямлення пов'язане з кількісним вивченням документопотоків. Бібліометрія – це наукова дисципліна, яка вивчає документи на основі кількісного аналізу первинних та вторинних джерел інформації за допомогою різних формалізованих методів з метою отримання даних про ефективність наукових напрямлень та прогнозування їх розвитку.

Бібліометрія охоплює такі методи дослідження, як аналіз цитування (метод статистичного аналізу бібліографічних посилань); аналіз реферативних журналів; аналіз кількісних характеристик первинних документів; кількісний аналіз публікацій окремих авторів та їх цитування; кількісний аналіз публікацій науковців окремих країн світу, а також окремих колективів; теоретичні питання, у тому числі дослідження закономірностей росту, старіння і рангового розподілу наукових документів; контент-аналіз наукових документів; інші питання, пов'язані з розповсюдженням наукових документів.

Таким чином, місце бібліометрії, як комплексу методів, що вивчає наукові документи та відображає функціонування науки, можна визначити у складі наукометрії, як субдисципліни наукознавства (рис. 1).

На сьогоднішній день, з розвитком нових можливостей у опрацюванні інформації, що зберігається в електронному вигляді, і її візуалізації, а також з вивченням параметрів web-простору та виявленням у ньому інформаційних профілів і структур з'явилися такі поняття як «кіберметрія» та «вебометрія». Ці поняття є структурними елементами наукової теорії вимірювання кількісними характеристиками інформатики – «інфометрії».

У бібліометричному дослідженні науки використовується вторинна інформація про публікації, що розміщені у різноманітних базах даних, бібліотечних каталогах, бібліографічних показниках. Сучасні бібліометричні дослідження здійснюються за допомогою довідково-бібліографічних електронних ресурсів.

Основними електронними ресурсами в галузі бібліометрії, якими користуються бібліотеки медичної мережі України, є політематичні бази даних

Web of Science та Scopus, спеціалізовані бази даних Ebsco, HINARI, Medline, Chemical Abstracts, Biological Abstracts, BioMedNet та ін.

Ці електронні ресурси є ліцензійними. Отримання доступу до них вимагає значних капіталовкладень, що не під силу бібліотекам з огляду на фінансування галузі. Але навіть у разі наявності підписки або безкоштовних тестових доступів до тих чи інших баз даних, проблемою лишається їх повноцінне використання у якості засобу підвищення рівня обслуговування користувачів та створення іміджу бібліотеки, як провідника у потоках наукової інформації.

Унікальна цінність бібліометричних електронних ресурсів складається в тому, що завдяки ним бібліотекарі можуть стати радниками з інформаційних ресурсів для науковців та керівників наукових і дослідницьких установ.

Різноманітні бази даних, як ліцензійні так і відкритого доступу, можуть слугувати бібліотекарям, як інструментарій якісного та успішного виконання функціональних завдань:

- комплектування фондів (періодика, книги, матеріали конференцій, симпозіумів і т. ін.);
- консультування користувачів (науковців, видавців, керівників) за наступними напрямками:
 - джерела для пошуку (періодика, книги, конференції);
 - аналітика та бібліометрія (визначення показників продуктивності, цитованості і т. ін.);
 - міжнародне співробітництво;
 - «бренд» та стратегія.
- створення та підтримання профілю організації.

Бібліотеки покликані допомогти науковцям у вирішенні проблеми, яку можна визначити висловом: «Інформації одночасно надто багато і надто мало». Багато – тому, що інформація, яка надходить до науковця, у значній та всезростаючій мірі просякнута непотрібними йому на даний час відомостями (так званий «семантичний галас»). Мало – тому, що як правило, необхідна та потенційно корисна для дослідника інформація у значній частині залишається для нього недоступною. До факторів, що утруднюють використання науково-технічної інформації можна віднести невміння або неналежне використання електронних ресурсів та наявність мовних бар'єрів (всі світові наукометричні бази даних індексують англomовну інформацію).

Оволодіння фахівцями бібліотек медичної мережі України навичок роботи із сучасним наукометричним та бібліометричним інструментарієм, повноцінне та ефективне його використання у задоволенні потреб користувачів і внутрішньобібліотечних процесах стануть складовими успішної роботи бібліотек на ниві розбудови медичної науки та організації охорони здоров'я.

СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВІРТУАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ «ДНІПРОПЕТРОВЩИНА МЕДИЧНА» НА САЙТІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ НАУКОВО-МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ

Захаренко Вікторія Іванівна

**Завідувач відділу Дніпропетровської обласної науково-медичної бібліотеки,
м. Дніпропетровськ**

Культура сьогодення існує в надзвичайно швидкоплинних умовах: сучасні інформаційні технології роблять помітний вплив на соціальні та культурні процеси нашої країни. Інтернет набуває все більшого значення в житті людини, будучи невід'ємним фактором навколишньої дійсності і формування особистості. Кількість користувачів мережею невідмінно росте, разом з тим постійно змінюється та збільшується її інформаційна різноманітність.

Стрімке освоєння Інтернет-простору надає необмежені можливості для візуалізації історичних та культурних моментів життя суспільства. Саме збереження, відродження соціокультурної та історичної пам'яті, стало однією із затребуваних тем впродовж останніх десятиліть, тобто саме це ті функції, що виконують музеї.

Починаючи з XX століття функції музею розширюються. Це – наукові та науково-просвітницькі заклади, які комплектують, охороняють, популяризують, забезпечують для вивчення та аналізу історичні матеріали, матеріальні цінності та артефакти.

Тому питання навіщо потрібні музеї, призводить тільки до одного логічного висновку – щоб пам'ятали, щоб знали, щоб цінували, щоб берегли.

Одним з численних та вже досить розвинених ресурсів мережі Інтернет є віртуальні музеї – достатньо новий історико-культурний феномен, який є невідомою складовою поширення культурних цінностей і залучення населення до культури.

Віртуальний музей, визначення якого прийшло з науково-технічного середовища зі значенням «уявний», в сучасних словниках характеризує об'єкт, що не має фізичного втілення або відрізняється від реально існуючого.

За допомогою сучасних комп'ютерних технологій, модель онлайн-музею існує виключно у віртуальному просторі, хоча відтворює деякі складові реального музею – зали, експозиції, каталоги колекцій.

Сьогодні вже досить поширена практика, коли віртуальні музеї створюють організації, що не є музеями – освітні заклади, установи культури та адміністративні установи.

Загальносуспільне значення не лише традиційних, але й онлайн-музеїв полягає в тому, що вони відображають історію та становлення нації.

Ідея створення віртуального музею історії розвитку медицини Дніпропетровського краю виникла не спонтанно, адже одним з напрямків діяльності бібліотеки, на базі якого створено музей – є краєзнавство.

Мета створення музею – накопичення, систематизація, збереження та

популяризація краєзнавчої інформації, а саме інформації про лікарів Дніпропетровщини, заклади медичної освіти та охорони здоров'я регіону, історію і сучасний рівень розвитку охорони здоров'я, медицини та фармації краю в усіх його проявах.

У 2015 році бібліотека підвела підсумки багаторічної роботи з краєзнавства, в результаті якої з'явилася необхідність транслювати накопичений багатий краєзнавчий матеріал в інформаційний простір, щоб інформація про знаменитих земляків, багату історію краю стала доступною усім, кому не байдужа історія та майбутнє своєї країни

При створенні музею авторський колектив поставив перед собою наступні задачі:

- трансляція історичної та наукової спадщини земляків, що стали відомі, як в області, так і за її межами;
- сприяння зміцненню престижу області в загальному житті країни через комунікативні засоби спілкування (ЗМІ, Інтернет);

Послідовність етапів роботи над рубриками музею була чітко вивірена:

1. Створення концепції.

- в рамках цього етапу працівники намагались визначити емоційний і інформаційний вплив ресурсу, мотивацію його використання;
- визначення принципової схеми розділів, їх наповнення, а також взаємозв'язків елементів;
- призначення керівника проекту, який координує дії усіх працівників, що задіяні в проекті.

2. Відбір та підготовка матеріалу, тобто написання текстів, підбір ілюстрацій і т. п.

- за цю роботу відповідає керівник при активній співпраці з іншими фахівцями – редактором, коректором.

3. Створення художнього проекту, тобто макету.

- за розробку макету та дизайну сторінок повинен відповідати художник, але в наших умовах обмежених фінансових можливостей, проект макету розглядається та затверджується на методичній раді.

4. Програмна складова.

- на цьому етапі основна частина роботи виконується завідувачем сектору, що дотримується затвердженого макету та розробляє дизайн рубрик.

Власне це етап створення попереднього варіанту музею.

5. Тестування проекту та його редакція.

- готовий «робочий» макет надходить у розпорядження методичної ради, яка визначає його готовність, тобто перевірку на помилки – граматичні, стилістичні, помилки розміщення.

Віртуальні зали музею знайомлять користувачів зі сторінками становлення медицини нашого краю.

Перший розділ музею *«Становлення медицини Дніпропетровщини»* розповідає про основні наукові досягнення медиків Дніпропетровщини, практичних лікарів, починаючи з моменту становлення охорони здоров'я області початку 20-го століття.

Інформаційною базою для створення розділу слугували матеріали, надані

на замовлення обласним архівом, обласним центром здоров'я, статті з періодичних видань, матеріали відділу краєзнавства ДОНМБ та Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія.

Експозиція *«Медицина еліта краю»* представляє розповіді про тих, чий внесок у розвиток медичної науки краю є неоцінним. При створенні сторінки працівники бібліотеки усвідомлюють, що перелік представлених особистостей не є вичерпним, тому експозиція постійно поповнюється.

В розділі представлені наукові біографії видатних вчених і викладачів Дніпропетровської медичної академії та їх внесок у розвиток медицини краю.

Особливе місце має зала *«Вшануємо їх імена»*, де розміщено відомості про тих, чий внесок у розвиток медичної галузі є вагомим, чий імена назавжди вписано золотими літерами в історію Дніпропетровщини.

Зала *«Перлини нашого фонду»* надає можливість відвідувачам музею ознайомитись з рідкісними виданнями фонду бібліотеки за допомогою новітніх технологій. З метою збереження здійснюється цілеспрямована робота щодо їх переведення в цифровий формат. Стародруки, що зберігаються в книжковому фонді бібліотеки, становлять великий інтерес для істориків, краєзнавців, фахівців та інших представників медичних наук. Загалом фонд таких видань в бібліотеці нараховує понад 1000 видань. І основним завданням фондової роботи працівників бібліотеки є забезпечення незмінності фізичного стану об'єктів науково-історичної спадщини.

«Хроніка подій» - це літопис сьогодення, до якої увійшли матеріали з періодичних науково-медичних видань, а також з ресурсів мережі Internet регіону, адже Дніпропетровська обласна науково-медична бібліотека є центром краєзнавчої діяльності в галузі охорони здоров'я Дніпропетровщини, завданням якого є збирання, накопичення, систематизація та збереження інформації, що відображає історію розвитку, факти, події та досягнення медицини регіону.

«Галерея лідерів медичної справи» розповідає про кращих лікарів та організаторів охорони здоров'я сучасності. Всі відомості про лідерів формуються за пропозицією Департаменту охорони здоров'я Дніпропетровської облдержадміністрації та за персональним узгодженням з героями розповідей.

Мета створення віртуальної зали музею *«Історія розвитку закладів охорони здоров'я області»* – акумулювання єдиної історико-інформаційної бази про всі лікувально-профілактичні заклади області, кількість яких нараховує близько 300. Докладні розповіді про їх історію та досягнення сьогодення збиралися та оновлювалися працівниками бібліотеки не один рік. Публікації спрямовано на популяризацію лікувально-профілактичних закладів Дніпропетровщини, представлення вичерпної інформації про їх історію, становлення та сьогодення.

На початку 2016 року започатковано новий розділ музею – *«Краєзнавча література»*, який представляє як раритетну літературу, так і сучасні видання, які розповідають про розвиток медицини краю. Робота в області медичного краєзнавства спрямована на виявлення, збір, зберігання і надання в громадське користування документів з питань медицини та охорони здоров'я Дніпропетровської області, а також інформації про них.

Фонд краєзнавчих документів включає киги з історії розвитку медицини Дніпропетровщини, наукові праці місцевих лікарів та науковців, збірки наукових статей лікарів ЛПЗ області різних періодів.

Віртуальна зала «Бібліотека автографів», де представлено колекційні видання, надані бібліотеці місцевими авторами з автографами, несе більше емоційну, ніж інформаційну навантаження. Адже ця колекція, що нараховує понад 100 видань, свідчить про високий рівень довіри, поваги, вдячності та якості нашої роботи.

Робота з розвитку музею розпланована на весь поточний рік рівномірно, адже одночасно охопити усі сторінки неможливо, тому на 2016 рік заплановано створення зали архівних фото. Це досить великий пласт роботи, але планується публікація цієї експозиції у другій половині 2016 року.

Віртуальний музей медицини ДОНМБ не являє собою самостійний веб-додаток в мережі Інтернет – це розділ існуючого сайту бібліотеки. Доступ аудиторії до віртуального музею здійснюється через офіційний сайт бібліотеки.

Новий сайт бібліотеки побудовано на платформі вільно розповсюджуваної CMS Joomla з інтегрованим модулем J-IRBIS, що дозволяє вирішувати задачу модернізації сайту самостійно. Відповідно технічне забезпечення музею та наповнення сторінок контентом здійснюється ресурсами працівників бібліотеки.

Завдяки тому, що CMS Joomla є мульти-платформеною системою, музей коректно працює в усіх сучасних браузерх і поширених операційних системах.

ПРОЕКТ УБА “БІБЛІОСИНЕРГІЯ” – СПРИЯННЯ ЗРОСТАННЮ КОЖНОЇ БІБЛІОТЕКИ, ВНЗ, ДЕРЖАВИ

Колесникова Тетяна Олександрівна

Директор науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна, канд. наук із соціальних комунікацій, ст.наук. співробітник, м. Дніпропетровськ

На перший погляд, може здатися, що тема доповіді аж надто претензійна. Але давайте розберемося!

Повна назва проекту – «БібліоСинергія»: *підтримка наукових досліджень*.

Стратегічна мета держави – збільшити не тільки рівень присутності української науки в міжнародному науковому інфопросторі, але й ступінь її впливовості. Університети ж, як центри генерації знань та інновацій, прагнуть довести, що їх дослідницькі стратегії й реалізовані проекти приведені у відповідність до національних імперативів.

Отже, мета є. Її реалізації сприяють бурхливий розвиток інформаційних технологій та глобальні інтенсивні процеси формування нової інфраструктури наукових комунікацій, побудовані на віртуалізації відносин. З'явилися нові моделі наукових комунікацій – електронні журнали, електронні архіви,

електронні конференції, бази даних первинних результатів досліджень та ін.

Дані світові процеси стали для університетських бібліотек шансом на відродження, новим витком в еволюції бібліотечних сервісів. Це – революція в бібліотечному обслуговуванні, пов'язана з підтримкою: на першому етапі – наукових публікацій; на другому – всього циклу наукових досліджень (бо сучасний контекст поняття наукової продукції включає в себе не тільки опубліковані роботи, але також дані досліджень і методи, пов'язані з дослідженням).

Таким чином, відмінна риса нової сфери діяльності університетських бібліотек:

- зміщення вектора уваги наукових бібліотек від послуг для читача взагалі до пріоритетної уваги в наданні послуг автору-вченому;
- активне партнерство наукових бібліотек на всіх стадіях життєвого циклу наукового дослідження: від інформування та надання доступу до колекцій документів до публікації, збереження, розповсюдження і далі аналізу та оцінки результатів досліджень.

Роль бібліотеки в сьогodнішньому ландшафті наукової комунікації є надзвичайно важливою. Серед сервісів можна назвати:

- створення та підтримка інституційних репозитаріїв;
- реалізація моделі «Бібліотечне видавництво» (Library Publishing) із видання електронних журналів, е-монографій та е-матеріалів конференцій;
- інтеграція результатів наукових досліджень у світові БД наукової інформації (повнотекстові, реферативні, наукового цитування ...);
- інформаційний моніторинг, вимірювання впливу та видимості результатів наукових досліджень окремих вчених й університетів у світі (інформетрія: бібліометрія, наукометрія, вебометрія, альтметрія);
- навчання вчених різних аспектів інформаційного пошуку й роботі зі світовими базами даних наукового цитування та ін.;
- управління первинними даними досліджень;
- сприяння формуванню бренду вченого та ВНЗ (в т.ч. допомога в отриманні ідентифікатора автора-вченого ORCID, реєстрації в Google Scholar, редагуванні профілів ВНЗ та вченого в наукометричних БД і т.д.) тощо.

Щоб це все зробити, бібліотекарям, безумовно, потрібно самим навчатись, набиратись досвіду. Але де та у кого?

У більшості випадків бібліотекарі самі ініціюють отримання нових знань і розробку нових методик для реалізації інноваційних проєктів, бо не можуть цього отримати в жодному фаховому закладі освіти держави. Складний фінансовий стан більшості університетів України унеможливив відрядження та обмін досвідом поза межами одного міста. Нечасті вебінари щодо окремих практик допомагають, але проблеми не вирішують.

І саме тому вирішено започаткувати проєкт «БібліоСинергія: підтримка наукових досліджень».

«БібліоСинергія» – це партнерський проєкт бібліотек вишів, спрямований на створення професійного середовища (сайту) для спілкування однодумців та втілення нових практик в напрямку підтримки наукових досліджень.

Філософія проєкту – ділимося досвідом, набуваємо знання, зростаємо разом.

Місія «БібліоСинергії» – сприяння зростанню успіху наукової складової кожного ВНЗ і розвитку української науки в цілому, її інтеграції в міжнародний науковий інфопростір, посилення рівня її впливовості в світі.

Чому така назва «БібліоСинергія»? Взаємодія таких елементів як як «співтворчість», «професійна майстерність», «креативність» та «свідомий альтруїзм» в ході реалізації проекту будуть посилювати якості один одного. Виникне своєрідний п'ятий елемент – «синергія», ефект взаємодії, який забезпечить успіх дій учасників спілкування в реалізації проекту.

Спеціально для проекту жодній бібліотеці створювати нічого не потрібно. Лише за власним бажанням (свідомий альтруїзм) поділитися тими напрацюваннями в напрямку підтримки наукових досліджень, які ваша бібліотека вже створила. Якщо сильні бібліотеки (у нас в Україні їх багато) поділяться своїм досвідом (певним ресурсом), то: по-перше, зможуть самі запозичити поки що неопрацьований елемент сервісу і стати ще впевненішими в своїх силах, а по-друге, допомогти трошки слабкішим бібліотекам підтягнутися. Блоків планується до 10. Наприклад: "Інформаційний моніторинг", "Академічне письмо та академічна доброчесність", "Методики", "Метрики", "Бібліографічна культура", "Формування наукового бренду", "Онлайн-словник ключових слів", «Відео».

Кожен блок (напрямок) буде очолювати обізнаний куратор із якоїсь бібліотеки. Усі куратори будуть членами Координаційної ради проекту «БібліоСинергія» і спільно вирішуватимуть усі питання.

«БібліоСинергія» – це єдиний фаховий майданчик в Україні, що працює в режимі 24×7 і допомагає конкретною інформацією щодо методів та способів реалізації напрямків діяльності бібліотек із підтримки наукових досліджень.

Коли ми маємо змогу поділитися досвідом, отримати нові знання і (на їх основі) запровадити додаткові сервіси, то фаховість працівників кожної бібліотеки буде покращуватись, посиляться їх роль як інформаційних інтелектуальних центрів університетів, що власною діяльністю сприяють розвитку вишу. Бо саме бібліотеки забезпечують інтеграцію наукових публікацій вчених ВНЗ до світового наукового інформаційного простору, моніторинг, вимірювання, аналіз та діагностику стану результативності наукових досліджень вчених, ступень їх інтеграції та «видимості» в міжнародних БД наукової інформації.

А сильні університети – це сильна Україна!

Таким чином, проект Української бібліотечної асоціації «БібліоСинергія» сприятиме зростанню кожної бібліотеки, ВНЗ, держави!

Колеги, приєднуйтесь! Зростаємо разом!

ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОГО РІВНЯ ПРАЦІВНИКІВ БІБЛІОТЕК – ПОТРЕБА ЧАСУ

Науменко Світлана Михайлівна

В. о. зав. відділу організаційної та науково-методичної роботи ННМБУ, м.Київ

Бурхливий розвиток інформаційних технологій зробив серйозний виклик і бібліотечній справі. З їх інтенсивним впровадженням у повсякденне життя, виникла необхідність у використанні нових досягнень медичної науки, доступних через інтернет, а відносно простий і швидкий спосіб отримання необхідної інформації створює хибне враження непотрібності друкованих видань, а отже і бібліотек.

Однак, при необхідності серйозного і глибокого пошуку потрібної інформації користувач часто не в змозі відшукати потрібний матеріал серед великого масиву баз даних і тут йому просто необхідна допомога бібліотекаря, який і має виступати в ролі посередника між користувачем та інформаційним ресурсом. Великої популярності набула і електронна пошта, за допомогою якої здійснюється спілкування між бібліотеками та бібліотекою і користувачем. Електронною поштою формуються зведені електронні каталоги, здійснюється обслуговування користувачів, проводяться віртуальні заходи, спілкування в мережі тощо. Отже, завдання бібліотекаря володіти цими знаннями, зуміти знайти, оцінити, відфільтрувати і отримати необхідні матеріали. Вочевидь, бібліотекарі, крім суто бібліотечних знань, фондів, каталогів, за таких вимог, повинні більшою мірою оволодівати знаннями з інформаційних технологій.

В «Проекті стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України», крім відсутності стабільної системи фінансування бібліотек та недооцінки їх ролі у суспільстві, однією з проблем зазначається «Невідповідність кадрового забезпечення: старіння кадрів, недостатня кількість кваліфікованого персоналу..., відставання професійної базової освіти».

Однак, не все так безнадійно у нашій справі. Стратегією передбачено створення системи гарантованого бюджетного фінансування основних бібліотечних послуг, впровадження «збалансованої структури підготовки фахівців з вищою освітою для роботи в бібліотеках з урахуванням потреб особи та інтересів держави...». *Побажаємо ж нам стати свідками втілення всього, передбаченого Стратегією.*

Наразі в Україні функціонує ціла система підвищення фахового рівня бібліотечних працівників. До традиційних напрямів професійного навчання додаються нові дисципліни: комп'ютерні технології, знання іноземних мов, психологія тощо.

Значну роботу в цьому напрямі здійснює Українська бібліотечна асоціація (УБА) шляхом організації курсів, стажувань, обміну досвідом. З 2013 року до її складу входить секція медичних бібліотек, яка переймається інтересами медичних бібліотек України всіх рівнів. Для працівників медичних бібліотек організовуються та проводяться конференції, науково-практичні семінари, круглі столи тощо. Члени Секції беруть участь в семінарах,

організованих УБА спільно з Гете-Інститутом. Вся ця інформація розкривається на сайті УБА, ми ж з вами більш детально зупинимось на роботі з підвищення кваліфікації Національної наукової медичної бібліотеки України та медичних бібліотек нашої мережі.

Найчастіше використовується кількарівнева система підвищення кваліфікації. Для керівників та провідних фахівців проводяться теоретичні та науково-практичні конференції, заняття та семінари з наукової організації праці, управління. Для спеціалістів з вищою та середньою бібліотечною освітою – практичні семінари, школи передового досвіду, тренінги, лекції, ділові ігри. Для працівників не бібліотечного фаху організовуються заняття з основ професійних знань.

Національною науковою медичною бібліотекою України здійснюється інтенсивна робота з підвищення кваліфікації як серед своїх співробітників, так і для бібліотек мережі. На конференціях, семінарах, практикумах обговорюються актуальні проблеми впровадження нових методів в роботу бібліотек: "Використання комп'ютерних програм та електронних баз даних для організації роботи з патентно-інформаційного обслуговування користувачів», «Електронні інформаційні продукти компаній Thomson-Reuters та Elsevier», «Відкритий доступ до наукової інформації», «Супровід наукових досліджень бібліотекою», «Управління е-колекцією медичної бібліотеки». "Національна наукова медична бібліотека України в соціальних мережах». Спільно з «Інформатіо-Консорціум» було організовано науково-практичний семінар «Підтримка інновацій в медицині».

Минулого року Рада Київської міської профспілки працівників охорони здоров'я нагородила Національну наукову медичну бібліотеку України відзнакою «За активне впровадження наукових медичних знань та культури і духовності в широкі кола медичних працівників, популяризацію наукових та творчих робіт видатних діячів галузі».

Однак, інтереси бібліотечних працівників не обмежуються лише високими матеріями інформаційних технологій. Проводяться заняття із підвищення загальнокультурного рівня працівників. Готуються цикли лекцій та презентацій про життя та діяльність видатних медиків, цікаві історичні розвідки. Ми вивчаємо досвід колег та ділимося своїми напрацюваннями з іншими бібліотеками України та зарубіжних країн. З метою обміну досвідом генеральний директор ННМБУ Р. І. Павленко та заступник генерального директора з наукової роботи Т. А. Остапенко брали участь в роботі науково-практичної конференції Республіканської наукової медичної бібліотеки Білорусі, та семінару в Латвійській національній бібліотеці. Директор наукової бібліотеки Львівського НМУ ім. Данила Галицького М. С. Надрага, за сприяння Австрійської академічної служби обмінів, стажувалась в медичних бібліотеках Відня та Граца (Австрія).

Інтенсивна робота з підвищення свого професійного рівня проводиться і в бібліотеках мережі. Як зазначають самі бібліотеки, робота з підвищення кваліфікації співробітників – один з пріоритетних напрямів їх діяльності та підходять до цього питання досить відповідально і креативно. Особливо актуальною ця робота є в бібліотеках медичних учбових закладів, де

відставання від світового прогресу апіорі неможливе. Наведу лише кілька прикладів.

На заняттях з підвищення кваліфікації працівників наукової бібліотеки Одеського національного медичного університету наголос робиться на засвоєнні нових форм електронних бібліотечних систем. Продовжувались заняття «Електронне середовище: користувач і бібліотекар». В цей цикл входили: робота з комп'ютером та електронним каталогом, формування та пошук інформації у власних базах даних та в мережі інтернет, віртуальне інформаційно-бібліографічне обслуговування. З метою вільного спілкування зі своїми користувачами, які навчаються англійською мовою, працівники бібліотеки відвідували заняття на кафедрі іноземних мов. Курси англійської мови закінчили і 5 співробітників наукової бібліотеки Національного фармацевтичного університету України.

Майстер-класи для молодих бібліотекарів у формі тренінгу «Бути публічним: майстерність і талант» та «Вміння працювати командою: розробляємо проект разом» проводились в бібліотеці Вищого державного закладу України «Українська медична стоматологічна академія» (ВДНЗУ «УМСА») практичним психологом відділу управління якістю освіти. За круглим столом «Роль бібліотеки вишу в підготовці сучасного висококваліфікованого спеціаліста-медика» активно обговорювались дискусійні питання «Що залежить від особистості бібліотекаря?», «Що може бібліотека?».

Співробітники медичних бібліотек Харкова прослухали семінар «Авторське право для бібліотекарів», проведений у Харкові асоціацією «Інформатіо-Консорціум».

Обласні наукові медичні бібліотеки, як методичні центри бібліотек свого регіону, крім своїх колективів, опікуються підвищенням фахового рівня бібліотек лікувально-профілактичних закладів, в яких і матеріальна база часто не на висоті, і працюють переважно не бібліотечні фахівці. З бібліотекарями цієї ланки проводяться науково-практичні семінари з основ комп'ютерної грамотності, інформаційного обслуговування медичних працівників.

Івано-Франківською ОНМБ для бібліотек мережі проводяться семінари-тренінги, круглі столи: «Робота бібліотеки з популяризації літератури з медичного краєзнавства», «Шляхи задоволення бібліотечно-інформаційних заходів в умовах дефіциту нових надходжень документів», семінар «Документальні та інформаційні ресурси медичних бібліотек області: сучасний стан їх розвитку та використання». У Вінниці в рамках проекту «Підтримка системи безперервної післядипломної освіти медичних працівників» здійснюється навчання бібліотечних кадрів з використання інформаційних технологій та віддалених ресурсів. Для працівників, які не мають спеціальної освіти, проводяться практикуми з основ бібліотечної діяльності.

Директор та головний методист Херсонської ОНМБ підвищували своє кваліфікацію на курсах, які проводила Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв на базі Херсонської універсальної наукової бібліотеки. Цікаві заходи з підвищення кваліфікації для бібліотек мережі проводяться Львівською, Чернівецькою, Чернігівською, Дніпропетровською, Херсонською

та іншими обласними медичними бібліотеками.

Однак професійний рівень не обмежується лише володінням комп'ютером та знайомством з ІТ технологіями. Працівники медичних бібліотек вивчають та широко висвітлюють історію розвитку медицини краю. До ювілеїв видатних медиків готуються лекції про їх життя і діяльність тощо.

Приємно відзначити роботу в цьому напрямі Харківської наукової медичної бібліотеки (ХНМБ), яка після кількох років занепаду, здається, повертається до життя.

Володіючи унікальним галузевим фондом, аналогів якому немає на території нашої держави, бібліотека за договором «Про науково-практичне співробітництво між ХНМБ та Центром медичного краєзнавства Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна» проводить краєзнавчі читання, заняття, презентації, в ході яких висвітлюється історія становлення та розвитку медичних установ Харкова, діяльність вчених-медиків. В бібліотеці працює Клуб історії харківської медицини при ХНМБ. В заходах, крім бібліотечних працівників беруть участь історики, журналісти, вчені-медики, студенти. Клуб ветеранів медицини – почесних читачів бібліотеки працює в Чернігівській ОНМБ. Члени клубу беруть активну участь у житті бібліотеки, зокрема, у святкуванні Всеукраїнського дня бібліотек.

Можна наводити безліч прикладів цікаво організованої роботи. Переважна більшість медичних бібліотек мережі, незважаючи на всі негаразди, намагаються в своїй роботі відповідати потребам часу та запитам своїх користувачів. Адже це питання іміджу та авторитету бібліотеки, її працівників, а можливо, і виживання бібліотечної професії.

ШТРИХ - КОДУВАННЯ – ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕЧНОГО ФОНДУ

Виноградська Юлія Володимирівна

Заступник директора Вінницької обласної наукової медичної бібліотеки,
м. Вінниця

Вимоги до бібліотеки як до сучасного інформаційного і комунікативного центру стають усе більш складними, особливо зважаючи на реформи в усіх галузях нашої країни. На сучасному етапі розвитку економіки, децентралізації влади та перерозподілу фінансування обласних бюджетів, оптимізації складу та чисельності бібліотечної галузі, бібліотекам, як ніколи, важливо довести свою значущість, спроможність та консолідованість. Трансформуються традиційні бібліотечні функції та з'являються нові, які обумовлюють нинішню роль бібліотек в інформаційному просторі – виробника електронних ресурсів та інформаційного посередника і провідника. Інноваційна діяльність – один із пріоритетних напрямків роботи бібліотеки,

метою якого є пошук, оцінка, розробка та впровадження бібліотечних нововведень. Вона спрямована на систематичне стимулювання розвитку бібліотеки шляхом змістовного структурно-організаційного оновлення, технічної і технологічної модернізації всіх процесів, а також позитивних змін у свідомості бібліотекарів.

Штрихкодування бібліотечних фондів – один з напрямків технологічних інновацій у бібліотечній галузі, який дає змогу удосконалити обслуговування користувачів, скоротити час на переоблік фонду, проводити науковий аналіз запитуваності та оберненості фонду, списання його застарілої частини. Автоматизувавши ці бібліотечні процеси, буде час на створення та впровадження продуктивних інновацій – нових бібліотечних послуг, що відповідають потребам сьогодення.

Штрих-кодова технологія належить до самих поширених засобів автоматизованої ідентифікації. Вона відносно дешева, що робить її прийнятною навіть для невеликих бібліотек. Штрих-кодування – фундаментальна технологія, яка дає можливість контролювати систему обслуговування і забезпечувати зв'язок між автоматизованою інформаційною системою і фізичними потоками бібліотечних матеріалів. Процес штрих-кодування розпочато вже в багатьох бібліотеках України. За даними дослідження Бруй О. М. «Інформаційні технології у медичних бібліотеках України: матеріали дослідження» наведені такі дані: 11 з 51 бібліотеки розпочали та продовжують штрих-кодування фондів, серед решти бібліотек впровадити штрихове кодування найближчим часом планують 50% (20 із 40). Серед них: ННМБУ; (9 із 9) бібліотек ВНЗ; (3 із 9) бібліотек коледжів та училищ, (7 із 18) обласних бібліотек.

Наша бібліотека розпочала процес штрих-кодування ще в 2013 році, обравши найдешевшу технологію. Бібліотека працює на базі АБІС ІРБІС 64. Розпочали роботу з розробки проекту зі штрих-кодування бібліотечного фонду та ряду технологічних інструкцій. Процес штрих-кодування тісно пов'язаний з відображенням бібліотечного фонду в електронному каталозі бібліотеки. Починаючи з 2013 року, штрих-кодуються всі нові надходження, весь фонд періодичних видань був введений та заштрихований влітку 2013 року, з 2014 року розпочали введення та штрих-кодування книг, згідно системної розстановки фонду. Штрих-коди формували таким чином:

- книги – інвентарні номери;
- журнали – номери за порядком з сіглю (1);
- електронні носії – інвентарні номери з сіглю (2);
- книги іноземними мовами – інвентарні номери з сіглю (3);
- методичні рекомендації – номери за порядком з сіглю (4);
- автореферати – інвентарні номери з сіглю (5);

Кожний носій інформації брали до рук, описували в БД, звіряли з каталогом, ставили помітку в каталозі про проходження ретроконверсії. За допомогою програми ІРБІС формували файл для друку через завдання «BAR-COD-N – Друк штрих-кодів», копіювали сформовані штрих-коди у шаблон Word, редагували та роздруковували. Папір використовували BuroMAX self-adhesive labels 44 етикетки на листі, принтер звичайний, струменевий Canon.

Можна використовувати і лазерні принтери, перевага лазерних принтерів у тому, що при попаданні вологи на штрих-кодову етикетку малянок не розпливається, але є і недолік – якщо друкувати більше 2-3 листів з етикетками, принтер перегрівается і розкладається клейова основа паперу, етикетки погано тримаються. Штрих-кодову етикетку розміщуємо з внутрішньої сторони обкладинки і перекриваємо скотчем для запобігання вицвітання і розмивання фарб.

З 2010 року розпочато електронну книговидачу в читальному залі на базі електронного каталогу глибиною по 1980 рік. На даний час електронна книговидача носить гібридний характер – журнали і частина книжкового фонду видаються за штрих-кодами, частина фонду, яка внесена до електронного каталогу, але не оснащена штрих-кодом, видається за інвентарним номером, і частина фонду, яка не внесена до ЕК, видається за технологією «Видача без ЕК». Для реалізації даної технології в 2014 році придбали ручний сканер Honeywell MS9540.

Завдяки автоматизованому обслуговуванню користувачів можна отримати оперативну інформацію про вільні екземпляри видань; видані бібліотечні документи; про користувачів, за якими вони закріплені; проконтролювати терміни повернення; виявити боржників.

У 2015 році здійснено перевірку 1/5 частини фонду за допомогою штрих-кодування через АРМ «Комплектатор» за технологією, описану в документації.

Запровадження штрих-кодування надає значні переваги в роботі бібліотекаря, а саме: оперативність при обслуговуванні користувачів; здійснення контролю руху кожного примірника; перевірка фонду з використанням штрих-кодів; списання літератури в автоматизованому режимі, автоматизоване складання актів списання.

Впровадження інформаційних технологій відкриває нову сторінку в розвитку книгозбірні.

БИБЛИОТЕРАПИЯ. СИСТЕМА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НОРМ В ПОДГОТОВКЕ НОВОЙ КАТЕГОРИИ БИБЛИОТЕЧНЫХ РАБОТНИКОВ

Дрешер Юлия Николаевна

Директор Республиканского медицинского библиотечно-информационного центра МЗ Республики Татарстан, лауреат премии Правительства РФ в области образования, доктор пед. наук, профессор, г. Казань

Современный человек живет в условиях чрезвычайно насыщенной информационной среды, а использовать предоставляемые ею возможности не всегда умеет. И если прежде причины социального неравенства связывали с происхождением и наличием гражданских прав, собственностью и доходами, сегодня одним из факторов расслоения может стать уровень информационной культуры.

Человек оказался в эпицентре ряда быстро развивающихся деструктивных глобальных процессов общепланетарного масштаба, что может привести нашу цивилизацию к фатальным последствиям. Эти процессы являются следствием сознательной деятельности людей, а их глубинные корни находятся не в технической, экономической или политической сферах, а в гуманитарной, в мировоззрении, образовании и воспитании самого человека. Именно поэтому формирование гуманистического мировоззрения на основе синтеза новейших знаний о природе и обществе, полученных как в области естественных, так и гуманитарных наук, является чрезвычайно важным и актуальным при решении общепедагогических проблем формирования здорового образа жизни.

В этой связи следует отметить, что остались, по существу, не востребуемыми идеи о целостном человеке, которые разрабатывались многими отечественными и зарубежными философами (Н. Федоров, Вл. Соловьев, О. Конт, Э. Ренана, Д. Пристли и др.). Утилитарно-практическая направленность современного подхода к решению проблемы формирования здорового образа жизни, стремление свести его к рецептуре действия, часто ориентированного на простую результативность, понимание цели формирования здорового образа жизни как чего-то вспомогательного обедняет, на наш взгляд, смысл и цель исследований в гуманитарной сфере, упрощает смысл и цель применяемых при этом методик.

Естественно, что вспомогательная функция научного подхода к формированию здорового образа жизни возникает сама собой, если она выполняет свою главную задачу – фиксирует для человека его индивидуальную жизнь как проявление Жизни, и, осуществляя это, вносит в ежедневное, бытовое употребление идеи эволюции человека, идеи Науки, идеи Бытия и идеи Идеала Бытия – как общего для всего человечества, так и для индивидуальной жизни каждого человека, идею текста, книги как идею результата мысли поколений.

Гуманитарное знание как базис в решении общепедагогических проблем формирования здорового образа жизни творит человека для самого себя и для других людей. Если эксплуатировать только вспомогательную роль гуманитарного знания в решении общепедагогических проблем формирования здорового образа жизни, то оно, по существу, станет ненужным для построения картины мира как интегральной составляющей сознания, поскольку будет обслуживать временные, преходящие немочи человека, его бессилие сделать что-то правильно, с пользой и т. п. Экзистенциальная роль гуманитарного знания в решении общепедагогических проблем формирования здорового образа жизни заключается в том, чтобы помочь человеку избавиться от его главной немочи – смерти. Современные достижения в разных науках (опыты по клонированию, психотехнические воздействия – настрой, например, показывают, что человеческие возможности в борьбе с этим недугом возрастают достаточно быстро, если мерить их мерками вечности. В конечном счете, это и способ мышления человека о своей природе, это помощь людям в главном – в определении смысла, который, как известно сегодня, надо находить каждому самому, его невозможно задать или дать. Все вышесказанное должно,

на наш взгляд, послужить исходной позицией, позволяющей принимать решения при создании системы подготовки и переподготовки профессиональных библиотерапевтов. Тот факт, что такая образовательная система необходима, подтверждает анализ исторических и теоретико-методологических предпосылок библиотерапевтических исследований, педагогическое моделирование библиотерапевтической деятельности.

После 20-30-х годов XX в., когда в специальной отечественной литературе активно рассматривались проблемы психологического и психотерапевтического просвещения, подготовка кадров профессиональных библиотерапевтов как-то выпала из поля зрения отечественных ученых. В зарубежной специальной литературе, напротив, эта проблема активно обсуждалась. И даже предпринимались конкретные практические шаги.

Был разработан перечень личностных качеств, необходимых библиотерапевту: 1) предпочтение такой литературы, которая дает богатый материал для обсуждения с другими людьми; 2) стремление помочь другим понять литературные ценности; 3) потребность в профессиональном росте; 4) самоуважение и уважение к другим; 5) способность к творчеству. Разработка этого перечня явилась результатом многолетней работы А. Хайнес в больнице Святой Елизаветы (Вашингтон, федеральный округ Колумбия), где она занималась библиотерапевтической деятельностью в группах пожилых и психически больных людей.

Она явилась также инициатором разработки в рамках Федерации библиотерапевтов США стандартов позволяющих контролировать качество практической подготовки библиотерапевтов. В подтверждение своих предложений А. Хайнес, ссылаясь на мнения ассоциаций, школ, институтов, академий, «круглых столов», считает, что наличие стандартов Федерации позволит признать достоинства библиотерапии, ее статус, как профессиональной области наряду с другими, более традиционными формами психотерапии.

Зарубежными специалистами предложены стандарты дипломированных библиотерапевтов (ДБ), магистра клинической библиотерапии (МКБ), магистра эволюционной библиотерапии (МЭБ) и адъюнкта библиотерапии (АБ). В них определяются сфера профессиональной деятельности, условия выдачи документа об образовании, количество часов, отводимых на обучение и подготовку кадров по индивидуальной программе. Большое внимание при этом уделяется практической подготовке специалистов и базам практики.

Высказано мнение, что работа над стандартами отнюдь не должна означать прекращения организации профессиональных курсов, особенно библиотечных, которые позволяют ознакомиться с концепциями, получить знания и навыки, столь необходимые для библиотерапевтической деятельности. Были определены два типа курсов: курсы, полностью посвященные библиотерапии (Денверский и Католический университеты, Кентский государственный университет) и курсы более широкого профиля («Библиотечное дело в больнице», Вашингтонский университет, «Творческое использование литературы пожилыми людьми», Медисонский университет, штат Висконсин).

Утвержденных должностей для библиотерапевтов за рубежом немного. В штате Калифорния (США), например, признается должность «Библиотерапевт 1-й и 2-й степени». Библиотерапевтическая работа признается видом библиотечных услуг, а библиотерапевты включаются в штат публичных и ведомственных библиотек. Вместе с тем распространяется и находит сторонников мнение, что библиотерапевтической практикой должны заниматься не только сотрудники библиотек, но и социальные работники, врачи, учителя и другие. В подтверждение сказанному можно упомянуть материал об участниках семинара по библиотерапии, регулярно проводимого Американской библиотечной ассоциацией (ALA).

Несомненным достижением западных специалистов, на наш взгляд, является понимание необходимости тесной связи процесса подготовки кадров библиотерапевтов с исследовательской деятельностью в этой области.

Опыт зарубежных коллег для России весьма поучителен и полезен, поскольку наша страна все больше становится частью мирового сообщества и сталкивается со всеми присущими ему проблемами, к которым добавляются и специфические собственные.

На фоне общеизвестных негативных тенденций развития современной цивилизации здоровье индивида социальной единицы выступает мерой качества жизни и индикатором политики государства. В этой связи под здоровьем нации принято понимать конечный результат политики государства, создающей предпосылки для отношения граждан к своему здоровью как непреходящей самооценности, как к основе продления здорового рода, залогоу сохранения, совершенствования трудового потенциала, развития генофонда, творчества и духовности. А для того, чтобы достичь результатов по всем параметрам, определяющим национальное здоровье, существует единая программа обучения здоровому образу жизни. Реализацией такой программы должны заниматься квалифицированные специалисты, в том числе, на наш взгляд, библиотекари-библиотерапевты.

Наиболее важными отличительными чертами перспективной системы образования библиотерапевтов должны стать: фундаментализация образования; опережающий характер обучения, его нацеленность на проблемы постиндустриальной цивилизации, развитие творческих способностей человека; существенно большая доступность для населения за счет широкого использования методов дистанционного обучения и самообразования, базирующихся на перспективных информационных и телекоммуникационных технологиях.

Фундаментализация образования библиотерапевтов предполагает его все большую ориентацию на изучение фундаментальных законов природы и общества, а также природы и назначения самого человека. Именно это должно позволить людям самостоятельно находить и принимать ответственные решения в условиях неопределенности, в критических и стрессовых ситуациях, а также в тех случаях, когда человек сталкивается с новыми, весьма сложными природными и социальными явлениями. Научные знания и высокие нравственные принципы являются в этих случаях единственной надежной опорой.

Ведущей концепцией в реализации системы образования библиотерапевтов должна стать *концепция опережающего образования*. В отличие от концепции поддерживающего образования, которая ориентирована на подготовку специалистов на основе требований сегодняшнего дня, без учета того, что ждет этих специалистов в будущем, концепция опережающего образования ориентирована на будущее, на те условия жизни и профессиональной деятельности, в которых окажется выпускник учебного заведения после его окончания, т. е. через 5-7 лет после поступления на учебу.

Наиболее важными качествами специалистов новой формации должны стать: ноосферное сознание; системное научное мышление; экологическая культура; информационная культура; творческая активность; толерантность; высокая нравственность.

Нам представляется, что именно эти качества библиотерапевтов будут способствовать выживанию индивидов и дальнейшему устойчивому развитию цивилизации.

Анализ сложившегося отечественного и зарубежного опыта в подготовке библиотерапевтов позволяет следующим образом представить систему профессиональной подготовки этих кадров. Предварительно начать подготовку кадров следует в рамках специальности 05.25.03 «Библиотековедение, библиографоведение и книговедение» по направлению «Библиотерапия».

Основные аргументы в пользу данного решения таковы. Библиотечные специалисты стоят очень близко, гораздо ближе, чем семья, школа и т. д. к средствам массовой коммуникации. Располагая совокупным информационным богатством, библиотечные специалисты оказывают безусловное социализирующее влияние на личность. В отличие от информации СМИ социализирующая информация, предоставляемая библиотечными работниками, носит диахронный характер и имеет обратную связь, что позволяет корректировать (уточнять, усиливать) и конкретизировать ее социализирующее влияние. Но специфика социализирующей роли библиотечных работников заключается не только в обладании огромной информацией, но и в том, что она (информация) систематизирована и организована. В арсенале у библиотечных работников имеется библиография, разнообразные формы пропаганды, руководство чтением, библиотековедение и книговедение. В отличие от средств массовой информации библиотечные работники работают с конкретной личностью, с ее конкретными проблемами.

Роль библиотечного работника проявляется не только при непосредственном контакте с личностью (в системе «библиотекарь-читатель»), но и может быть опосредованной (через библиотечные мероприятия, книгу, форму пропаганды). Нежесткость социализирующего влияния библиотечного работника проявляется прежде всего в том, что подразумевается абсолютно добровольный и свободный приход читателя в библиотеку, отсутствие какой бы то ни было иерархии отношений.

В условиях переходного периода, когда появляется много нового в социально-экономических и организационных условиях российского общества, становится очевидной потребность в переоценке и переосмыслении статуса библиотекаря как профессионала-специалиста и личности как члена общества.

По мере выхода страны из кризиса и в процессе дальнейшего развития общества сложность функций библиотечно-информационной деятельности, ее напряженность, интенсивность, а также ответственность будут увеличиваться.

Как показывает ряд библиотекведческих исследований, в настоящее время пользователи сознательно, а многие подсознательно обращаются в библиотеку с целью решения своих психологических проблем, ищут поддержку и защиту у библиотекарей, испытывая состояние душевного, морального дискомфорта, обусловленное ухудшением социально-экономического положения. Поэтому высококвалифицированному специалисту все чаще придется принимать решения не только в узкопрофессиональной библиотечно-информационной сфере, но и в области управления людьми, организации и повышении эффективности библиотечно-информационного производства, а также связывать их между собой. Возрастает потребность в групповом принятии решений. Это требует знаний в области социологии, социальной психологии – всего того, что относится к сфере человеческого поведения и общения. Иначе говоря, в настоящее время нужна комплексная подготовка специалистов, обеспечивающая единство функциональной и социальной компонент.

Этими задачами определяется следующий комплекс дисциплин, которые целесообразно изучать в рамках направления «Библиотерапия».

Введение в библиотерапию. Библиотерапия в системе научного знания. Предмет, задачи и система библиотерапии. История библиотерапии. Принципы, категории и понятия библиотерапии. Методы библиотерапии.

Книга и чтение как специфическое средство терапии. Чтение как коммуникативный процесс. Текст как объект смыслового анализа и восприятия книги. Библиотерапевтическая классификация литературы, критерии ее отбора. Типичные ситуации чтения как оценочный ориентир при постановке диагноза в кризисной ситуации.

Оздоровительные возможности библиотечного дела. Роль и место библиотерапии в системе книжной культуры. Классификация читателей, нуждающихся в психотерапевтическом воздействии. Основные направления работы библиотеки при организации библиотерапевтических мероприятий. Координация деятельности библиотек различных типов в организации библиотерапевтических мероприятий. Личность библиотекаря-библиотерапевта, его профессионаграмма.

Библиотерапевтические методы воздействия на личность читателя. Ценностная ориентация и принципы организации библиотерапии. Клиническая и развивающая библиотерапия: технология реализаций. Неспецифическая библиотерапия: контроль, эмоциональная переработка, тренировка, разрешение конфликта, успокоение, удовольствие, чувство уверенности в себе, высокая психическая активность, общее постоянное развитие. Интерактивная библиотерапия.

Нами разработано программно-методическое обеспечение для подготовки библиотерапевтов, определена квалификационная характеристика специалистов данного профиля. Считаем целесообразным привести этот документ полностью.

Квалификационная характеристика библиотерапевта

1. Общая характеристика квалификации

1.1. Направление подготовки – бакалавр – должно быть утверждено в Министерстве образования РФ и согласовано с Министерством здравоохранения РФ.

1.2. Нормативная длительность обучения на базе высшего образования – 3,5 года, на базе общего среднего образования – 4 года.

Основная квалификация – библиотерапевт.

1.3. Характеристика сферы профессиональной деятельности специалиста.

Деятельность нацелена на организованное, целенаправленное взаимодействие библиотерапевта и читателя на основе синтеза ситуаций психотерапевтического чтения и других специфических средств для решения проблем индивидуума, достижение целей его внутренней гармонии и нормативных отношений с окружающим миром.

Сферами деятельности специалиста будут являться: просвещение; здравоохранение; культура; органы социальной защиты; общественные организации.

Специалист может в установленном порядке работать в образовательных учреждениях различных типов, лечебно-профилактических и оздоровительно-реабилитационных учреждениях и др.

2. Требования к уровню подготовки

Общие требования к личности библиотерапевта:

- профессиональная компетентность (сочетание теоретических знаний и практической подготовленности выпускника, его способность осуществлять все виды профессиональной деятельности, определяемые образовательным стандартом по направлению или специальности);

- коммуникативная готовность (владение литературой, деловой письменной и устной речью на родном языке; владение, как минимум, одним из наиболее распространенных в мире иностранных языков; умение разрабатывать деловую документацию и пользоваться ею; умение пользоваться компьютерной техникой, средствами связи и информации, включая телекоммуникационные сети; знание психологии и этики общения; владение навыками управления профессиональной группой или коллективом);

- развитая способность к поиску новых подходов к решению профессиональных задач, умение ориентироваться в нестандартных условиях, анализировать проблемы, ситуации, задачи, а также разрабатывать план действий; готовность к реализации плана и к ответственности за его выполнение; позитивное отношение к своей профессии, стремление к постоянному личностному и профессиональному совершенствованию;

- знание психологических закономерностей, позволяющих анализировать различные библиотерапевтические ситуации (с использованием междисциплинарных знаний) с учетом особенностей психической деятельности человека, его психических нагрузок;

- профессиональная мобильность – способность быстро осваивать новую технику, технологии, новые специальности; переключаться с одного

— вида деятельности на другой, совмещать функции однородных, разнородных и смешанных типов профессиональной деятельности;

— владение методами социально-экономического прогнозирования сферы профессиональной деятельности с целью ее рационализации и оптимизации;

— понимание концепций и основных направлений развития науки, техники, культуры.

Требования к умениям

Гностические умения

1 Разрабатывать программы исследования библиотерапевтических ситуаций.

2 Разрабатывать программы изучения объекта библиотерапии.

3 Определять возможность и условия выполнения предстоящей работы.

4 Формировать модель библиотерапии.

5 Формулировать цели и задачи библиотерапии с привлечением методов смежных наук (медицины, социологии, библиотековедения т. д.).

6 Отбирать литературу, содержащую психотерапевтические ресурсы, определять тактику ведения профилактического и лечебного процес сов.

7 Определять рациональность построения библиотерапевтического процесса.

8 Определять систему и способы контроля за ходом и результатами библиотерапевтического процесса.

9 Анализировать качество выполненной работы.

Проектировочные умения

1 Планировать собственную трудовую деятельность на далекую перспективу.

2 Осуществлять перспективное планирование мероприятий, направленных на рациональную организацию библиотерапевтического процесса, его результативность.

3 Осуществлять перспективное планирование мероприятий, направленных на рационализацию принимаемых решений, в ходе библиотерапевтического процесса.

4 Производить квалифицированный отбор психотерапевтических характеристик библиотерапевтических средств и оперативно соотносить их с библиотерапевтической ситуацией.

5 Производить выбор оптимальной тактики осуществления профилактического и лечебного процессов.

6 Проектировать средства контроля за используемыми средствами осуществления библиотерапевтического процесса.

7 Проектировать системы контроля за ходом и результатами библиотерапевтического процесса.

Конструктивные умения

1 Осуществлять моделирование библиотерапевтической ситуации.

2 Определять план сбора социально-демографических данных (пол, возрастная группа, национально-религиозная принадлежность, социальная группа, профессиональная группа, занятость в общественном производстве).

3 Определять состояние здоровья индивидуума и характер кризисной или дискомфортной ситуации, в которой он находится.

4 Вносить необходимые коррективы в ход библиотерапевтического процесса.

5 Вести библиотерапевтический процесс в соответствии с разработанной тактикой и методикой профилактики и лечения.

6 Осуществлять комплексный контроль за процессом и его результатами.

7 Определять систему мероприятий для устранения сбоев в библиотерапевтическом процессе.

Организаторские умения

1 Организовывать свое рабочее место, правильно использовать предметы и средства труда.

2 Создавать условия для ритмичного осуществления библиотерапевтического процесса.

3 Соблюдать намеченный план работы и технологические требования к ее выполнению.

4 Выдерживать необходимый режим выполнения библиотерапевтического процесса.

5 Рационально распределять время в процессе выполнения отдельных этапов.

6 Соблюдать необходимый режим труда и отдыха.

Коммуникативные умения

1 Устанавливать оптимальные отношения с участниками библиотерапевтического процесса.

2 Грамотно строить взаимодействие, взаимоотношения между участниками процесса.

3 Доступно излагать цель и содержание предстоящей работы.

4 Воздействовать на участников библиотерапевтического процесса сообразно с их индивидуальными особенностями.

5 Устанавливать доброжелательные, доверительные взаимоотношения с участниками библиотерапевтического процесса.

6 Вырабатывать согласованное мнение о правильном выборе действий, стиле поведения.

7 Создавать необходимую мотивацию у участников библиотерапевтического процесса к предстоящей деятельности.

8 Адекватно оценивать результаты библиотерапевтического процесса.

Среди умений, позволяющих снять напряжение и создать ситуацию открытости, можно выделить следующие:

демонстрировать искреннюю доброжелательность любому, с кем приходится взаимодействовать независимо от ситуации;

находить общие ценности с любым человеком и делать их основой дальнейшего развития отношений;

выявлять индивидуальные источники неуверенности у подчиненных и служить примером носителя дефицитных для них качеств;

влиять на настроение других людей;

управлять ролевым распределением, подчиняя общение конечной цели взаимодействию;

использовать принципы позитивной обратной связи для повышения самооценки участников взаимодействия, актуализации их личностных потенциальных ресурсов;

воспринимать человека в целом во всех его вербальных и невербальных проявлениях, улавливать подтекст и смысл его высказываний, мотивы поведения;

отслеживать и понимать свои реакции в ответ на то, что и как говорит другой человек;

успешно взаимодействовать с людьми, имеющими иные ценности в силу индивидуальных или культурно-этнических особенностей;

– открыто демонстрировать свои чувства и отношения.

ЗАСТОСУВАННЯ БІБЛІОТЕКОЮ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО МЕДИЧНОГО УЧИЛИЩА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Бердник Ірина Сергіївна

Завідувач бібліотеки Обласного комунального закладу
«Дніпропетровське медичне училище», м. Дніпропетровськ

Обласний комунальний заклад «Дніпропетровське медичне училище» – навчальний заклад з багатолітньою історією. В минулому 2015 році ми відзначили 145 років з дня його заснування. А бібліотека вперше згадується у звіті інспектора фельдшерської школи, лікаря В.І.Спаського, що був прочитаний 24 жовтня 1903 р. під час річного звіту, присвяченого 33-ій річниці заснування школи і тридцятому випуску фельдшерів. Бібліотека була започаткована у 1902 році, всі книги вміщались в одній шафі, яка стояла в учительській, а роздача книг велась учнями. Тільки у 1911 році було введено посаду діловода, який, крім листування, ще завідував учнівською бібліотекою.

Змінився суспільний лад, стали історією і назва країни, і назва міста, і назва закладу, імена тих, хто його заснував і розвивав. Настали інші часи, прийшли нові люди з сучасними поглядами на життя.

Сьогодні бібліотека Дніпропетровського медичного училища – сучасний інформаційний і культурно-просвітницький центр з книжковим фондом понад 83 тис. примірників. Тільки за останній рік фонд бібліотеки поповнили 1366 підручників, виданих державною мовою.

У бібліотеці функціонує зручний довідковий апарат: крім традиційних паперових каталогів і картотек, створюється електронний каталог (на даний час електронний каталог бібліотеки налічує понад 23 тис. записів – це література, отримана бібліотекою училища за останні 25 років). З 2014 року розпочато впровадження багатофункціональної автоматизованої бібліотечної системи «Бібліограф» – технологічне нововведення, спрямоване на модернізацію

традиційних і впровадження нових автоматизованих бібліотечних технологічних процесів. Це перша сходинка, яку ми долаємо на шляху автоматизації усіх процесів обслуговування наших читачів.

Бібліотека ОКЗ ДМУ працює і над удосконаленням та впровадженням нових бібліотечних послуг та розширенням їх асортименту (тобто продуктивними інноваціями).

Читальна зала з розмаїттям книжкових виставок гостинно відчиняє двері допитливим читачам. До їхніх послуг медіа-центр комп'ютерної підготовки до ліцензійного іспиту КРОК М, багатий репертуар медіа для освіти, інформаційного пошуку та дозвілля, доступ до мережі Інтернет, довідково-інформаційна допомога.

Сучасні студенти активно використовують он-лайн простір, а оскільки ми орієнтовані на своїх читачів-студентів, то у 2013 році відкрили віртуальний читальний зал під назвою «Бібліотека М-ського училища», який забезпечує наших студентів необхідною інформацією. Сім днів на тиждень і майже 24 години на добу працює он-лайн бібліотека училища. До послуг користувачів посилання на корисні інтернет-ресурси, колекції електронних методичних матеріалів, навчальних медичних відео. Студенти, навіть не знаходячись в стінах училища, можуть у будь який час, ввечері або у вихідні дні, залишити свій запит на сайті бібліотеки (або в групі у соціальній мережі) і отримати створені нашими викладачами електронні посібники та електронні версії методичних матеріалів для самостійної позааудиторної роботи. Кількість звернень до наданих інформаційно-аналітичних матеріалів кожного року збільшується вдвічі, що свідчить про важливість їх для віддаленого користувача.

Бібліотека забезпечує інформаційну підтримку різноманітних заходів, що проходять у стінах училища, відкритих занять, тижнів Циклових комісій. Наші викладачі користуються електронною доставкою документів з фондів обласної науково-медичної бібліотеки.

Сьогодні бути успішним в інноваційному просторі – значить встигати за різноманіттям інформаційно-комунікативних технологій і використовувати його в розвитку потенціалу бібліотеки. І хоча в Україні не існує модельного стандарту бібліотеки вищого навчального закладу, ми намагаємось перетворити бібліотеку на інтелектуальний простір, заповнений різноманітними інформаційними ресурсами та засобами інформаційної взаємодії. Як показала наша практика, для проведення комплексних змін необхідно сучасне програмне і технічне забезпечення, підготовлений до змін персонал і, безумовно, спланована продумана організація роботи.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА СКЛАДОВА НАУКОВОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕКИ АКАДЕМІЇ

Тягло Любов Василівна

Завідувач сектору інформаційної аналітики бібліотеки Державного закладу
«Дніпропетровська медична академія МОЗ України», м. Дніпропетровськ

У ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України» 2014 року створено сектор медичної інформаційної аналітики, що є структурним підрозділом бібліотеки. Діяльність сектору направлена на створення інформаційного середовища академії як складової єдиного інформаційного поля галузі та визначає шляхи входження наукової продукції науковців навчального закладу в міжнародний інформаційний простір.

Основною функцією сектору є взаємодія вчених академії з Українським інститутом науково-технічної і економічної інформації та Українським центром наукової медичної інформації та патентно-ліцензійної роботи, спрямована на виконання планів науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи академії та МОЗ України, тому результатами діяльності сектору стала підготовка методичних пораднауковцям академії щодо єдиних стандартів підготовки та оформлення інформаційних листів, методичних рекомендацій, заявок до Переліку наукової (науково-технічної) продукції, призначеної для впровадженнь досягнень медичної науки у сферу охорони здоров'я, створення бази даних нормативно-правових документів МОЗ, які регулюють підготовку вказаних видів наукової продукції.

Сектор здійснює щорічний аналіз науково-інформаційної діяльності академії, надає кафедрам консультації щодо підготовки та контролює подання до Українського інституту науково-технічної та економічної інформації звітно-інформаційних матеріалів (звіти проміжні та заключні, реєстраційні, облікові та інформаційні карти НДР). Співробітники сектору беруть участь у проведенні установчих зборів з аспірантами та здобувачами щодо підготовки плануючої документації та патентно-інформаційного пошуку, проводиться робота із вказаною категорією щодо надання консультацій та перевірки оформлення реєстраційних карток дисертації.

Сектор медичної інформаційної аналітики бібліотеки готує «Щорічну доповідь про найважливіші вітчизняні та зарубіжні досягнення в медицині та охороні здоров'я», здійснює методичний супровід науково-дослідних робіт та проведення науково-практичних конференцій, тематичних виставок, заходів із підвищення кваліфікації спеціалістів академії.

Окремим видом діяльності сектору є робота з наукометричними базами даних: вивчення новітніх інформаційних технологій при підготовці наукових статей, визначення рівня цитованості, індексу Хірша, імпакт-фактору журналів медичного спрямування (у тому числі періодичних видань навчального закладу), визначення рейтингу навчального закладу та науково-педагогічних працівників у міжнародних базах даних Scopus, MedLine, Mendeley, РИНЦ та національної наукометричної бази даних УРАН. Одночасно ведеться робота з

редакціями журналів, які видає ДЗ «ДМА МОЗ України», з метою більш повного відображення результатів наукових робіт авторів у світовому інформаційному просторі та організації міждержавного обміну реферативною інформацією, до їх участі в проєкті «Наукова періодика України», яку пропонує видавницька служба «УРАН» (загальнодержавна технологічна платформа на базі OpenJournalSystems, яка проводить для наукових періодичних видань України редакційну обробку та післяпублікаційну підтримку).

ВИДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ МЕДИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ, ПРИСВЯЧЕНІ ВИДАТНИМ ДІЯЧАМ МЕДИЧНОЇ НАУКИ – ВНЕСОК БІБЛІОТЕКИ У ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ

Корнілова Лідія Євгенівна

Завідувач відділу наукової бібліографії Національної наукової
медичної бібліотеки України, м. Київ

Пошук шляхів і способів підвищення престижу української медичної науки – актуальна проблем нашого часу. У змінених умовах її існування важливе просування вченими власних досягнень, самоствердження в науковій спільності, пошук партнерів та інвесторів. У зв'язку з цим виникає необхідність у представленні даних про власну наукову діяльність та пошуку інформації про діяльність своїх колег і опонентів. У сучасних умовах розвитку інформаційних технологій засобами характеристики наукової діяльності та просування в суспільство результатів наукових досліджень, формування іміджу, як окремого вченого, так і наукових колективів у цілому, можуть бути як персональні сайти, сайти установ, так і бібліографічні посібники.

Створення бібліографічних посібників – один з найважливіших напрямів роботи бібліотек, який сприяє реалізації її інформаційної та виховальної функцій. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє створювати бібліографічні посібники якісно нового рівня. Одним з різновидів бібліографічної продукції є біобібліографічні покажчики, які поєднують в собі бібліографічну інформацію про друковані твори певної особи, документи та біографічні відомості про неї. Сполучаючи в собі історичні дані з ретроспективною бібліографічною інформацією, вони відіграють значну роль у розвитку сучасної науки та культури. Біобібліографічні посібники відрізняються багатоманітністю форм. Найбільшу групу біобібліографічних посібників складають біобібліографічні (персональні) покажчики, а також біографічні та біобібліографічні словники.

На сьогодні різними бібліотеками створена велика кількість опублікованих і неопублікованих біобібліографічних посібників і персональних баз даних, присвячених діячам науки, техніки, мистецтва, культури в зв'язку з їхніми пам'ятними ювілеями та датами.

Відомо, наскільки трудомістким є такий вид діяльності. З впровадженням в роботу бібліотек комп'ютерної техніки, з придбанням автоматизованих

бібліотечних програм, які дали можливість бібліотекам перейти від традиційних каталогів і картотек до електронних, процес складання бібліографічних покажчиків значною мірою спростився та прискорився.

Аналізуючи досвід Національної наукової медичної бібліотеки України (ННМБУ) в створенні бібліографічних покажчиків, варто сказати, що бібліотека створює біобібліографічні посібники, присвячені провідним медикам України, з 1960 року. Ці покажчики створюють своєрідну бібліографічну галерею портретів вчених. Було видано біля 60 біобібліографічних посібників, з них більше 40 за останні два десятиріччя, більше 10 мають електронну версію аналогового документу.

Одне з найважливіх методичних питань біобібліографії – підбір персоналії для створення біобібліографічних посібників – вирішується на різних рівнях інформаційно-бібліографічної діяльності у відповідності до завдань організацій і установ, які цим займаються. Національна наукова медична бібліотека України в створенні власних біобібліографічних ресурсів зосереджує свою основну увагу на вчених, які вже пройшли певний відбір і підтвердили важливість результатів власних досліджень (захист кандидатської та докторської дисертацій, обрання членом-кореспондентом та академіком АМН України), та на загальній історії розвитку науки через відбір і обробку біографічних даних про вчених відповідної галузі або періоду розвитку медичної науки України.

ННМБУ видає біобібліографічні видання, присвячені особам однієї професії (Указатель диссертаций отечественных медиков-воспитанников Киевской академии (1754-1829 гг.). – Киев, 1988. – 23 с.); однієї лікувальної спеціальності (Киевская школа морфологов. – Киев, 1982. – 32 с.); одного рангу (Медицинские работники Украинской ССР, удостоенные почетных званий. – Киев, 1976. – 392 с.; Киев, 1988. – 423 с.); персональні біобібліографічні покажчики, присвячені відомим представникам медичної науки й охорони здоров'я (Пирогов Н. И. на Украине (к 150-летию со дня рождения). – Киев, 1961. – 31 с.; “Микола Іванович Пирогов. Николай Иванович Пирогов (1810-1881). До 200-річчя від дня народження” на CD; Стражеско Николай Дмитриевич: к 100-летию со дня рождения. – Киев, 1976. – 39 с.; Волкович Николай Маркианович. – Киев, 1984. – 17 с.; Коломийченко Алексей Исидорович. – Киев, 1988. – 57 с.; Микола Михайлович Амосов. Легенда світової науки. – Київ, 2009. – 80 с.; Палкий ентузіаст науки : до 150-річчя від дня народження Григорія Федоровича Писемського. – Київ, 2012. – 109 с.) тощо.

Спільно з В.Т. Нековалем, співробітником Київського міського наукового інформаційно-аналітичного центру медичної статистики, розроблялись питання історії медико-санітарної статистики. За результатами цієї співпраці видані: Медико-санітарна статистика: Деякі питання з історії. – Київ, 1998. – 50 с.; Думки, ідеї професора Томіліна С.А. та їх втілення у ХХІ столітті за напрямком: історія медицини. – Київ, 2006. – 119 с.; Відомі постаті в медичній та демографічній статистиці України. – Київ, 2005. – 427 с. тощо.

Новим напрямом у створенні біобібліографічних посібників стало видання серій. Так, з середини 90-х років ХХ ст. ННМБУ започатковано

видання серії “Медична біографістика”, в якій на даний час побачили світ 3 основних і 2 додаткових випуски біобібліографічного словника (Медицина в Україні. Видатні лікарі: Кінець XVII – перша половина XIX ст. Вип. 1. – Київ : Телеоптик, 1997. – 242 с.; Медицина в Україні. Вип. 2 : Друга половина XIX століття. Літери А-К. – Київ, 2005. – 615 с.; Медицина в Україні. Вип. 2 : Друга половина XIX – початок XX століття: Літери Л-С. – Київ, 2012. – 520 с.), 2 персональних покажчики (Лікар світлої мудрості: (до 100-річчя від дня народження Анатолія Петровича Пелешука). – Київ : КІМ, 2013. – 107 с.; Дупленко Костянтин Федорович. Організатор охорони здоров’я та історик медицини. – Київ, 2013. – 85 с.).

У наступній серії “Славні імена української медичної книги: медичні бібліотеки України в персонах, документах, бібліографії” впродовж 2007-2009 рр. було видано 6 покажчиків. Першим став біобібліографічний нарис “Раїса Іванівна Павленко. – Київ, 2007. – 71 с.”, наступними: “Юрій Григорович Віленський. – Київ, 2007. – 65 с.”; “Братусь Василь Дмитрович (26.12.1916-11.10.2008). – Київ, 2008. – 42 с.”; “Криштопа Борис Павлович. – Київ, 2008. – 42 с.”; “Матвєєва Ганна Петрівна. – Київ, 2008. – 43 с.”; “Мерков Аркадій Михайлович. Камінський Лев Семенович. Птуха Михайло Васильович. – Київ, 2009. – 48 с.”.

Як правило, біобібліографічні покажчики готуються до ювілейних і пам’ятних дат. Так, у 2010 р. до 170-річчя створення Товариства київських лікарів була проведена робота з пошуку та збору матеріалів, в яких знайшли відображення різноманітні аспекти заснування та діяльності Товариства. У цьому ж році був виданий покажчик “Товариство київських лікарів. До 170-ї річниці з дня заснування. – Київ, 2010. – 118 с.” і започатковане видання наступної серії “Товариство київських лікарів в персонах”, в якій надруковано 3 покажчики (Лікарська совість м. Києва початку XX ст. До 150-річчя від дня народження Теофіла Гавриловича Яновського. – Київ, 2011. – 55 с.; Караваєв Володимир Опанасович. До 200-річчя від дня народження. – Київ, 2011. – 39 с.; Життя, присвячене людям: до 160-річчя від дня народження Володимира Костянтиновича Високовича. – Київ, 2014. – 82 с.); 2 покажчики готуються до друку (Лікар-реформатор академік Рейн Георгій Єрмолайович; Засновник київської терапевтичної школи Образцов Василь Парменович).

Виданнями про поета, лікаря С. Руданського започатковано серію “Художня творчість укр. медиків” (Степан Руданський (1834-1873). Поет, лікар, громадянин. – Київ : Арістей, 2009. – 168 с.; І я знов живий світ оглядую : до 180-річчя від дня народження Степана Васильовича Руданського. – Київ, 2014. – 216 с.).

Процес створення будь-якого біобібліографічного посібника – це складна кропітка праця, яка вимагає від бібліографа не тільки професійних знань, загальної ерудиції, основ видавничої роботи, але й творчої жилки, мистецького смаку, знання комп’ютерних технологій.

Покажчики складаються згідно з розробленою в бібліотеці методикою створення персональних бібліографічних посібників, яка змінювалася протягом більш ніж 50-річної історії їхнього видання. Спочатку посібники мали традиційну структуру та склалися з наступних розділів: передмова, список

праць, література про вченого. У процесі роботи над покажчиками змінювалася структура посібників, вона стала більш складною, в ній органічно поєднуються первинна інформація (цікаві факти з відповідної галузі знання, відомості біографічного характеру, безпосередньо тексти творів тощо) з вторинною (бібліографічною) інформацією.

Окрім праць самого вченого, літератури про нього також включаються документи, які характеризують наукове та суспільне тло діяльності вченого. Обов'язково включається біографічна довідка, в якій розкриваються тематика досліджень, місце навчання та роботи, коло спілкування, вчителі та учні, оцінка внеску вченого в певну галузь знань. Біографічний нарис готує спеціаліст в даній галузі, а хронологічний перелік основних дат життя та діяльності, список праць діяча, літератури про нього та допоміжні покажчики складає бібліограф. Основні дати життя та діяльності встановлюються шляхом вивчення опублікованих матеріалів, особистої справи, автобіографії, звітів, протоколів засідань установ та організацій, персональних сайтів і сайтів організацій, де працював або працює людина, розташовуються за хронологічним порядком. Після зазначення року наводиться стислий запис основної події.

Праці діяча, якому присвячений біобібліографічний посібник, розташовуються хронологічно – за роками видання, а в межах року – за видами документів (документи одного виду розставляються за алфавітом) за наступною схемою:

- книги та брошури кирилицею, потім латиницею;
- статті з продовжуваних і періодичних видань, зокрема газет;
- патентні документи;
- рецензії;
- переклади;
- видання, укладачем яких є вчений;
- праці під редакцією, в підготовці яких він брав участь в якості головного або відповідального редактора, або члена редколегії.

До структури персонального біобібліографічного посібника також входять:

- передмова, в якій стисло висвітлюється роль даного діяча в розвитку науки, розкривається читачке та цільове призначення, структура посібника, характеризується хронологічний період охоплення літератури, принципи її відбору, методи групування, а також допоміжні покажчики;
- допоміжні покажчики – алфавітний покажчик назв праць, іменний покажчик з відсиланням до номера бібліографічного запису. Якщо прізвище та/або ініціали (ім'я) наведені різними мовами, то в іменному покажчику ці відомості наводяться українською мовою, а в дужках – іншими.

Крім того, до покажчиків ми включаємо спогади колег та учнів, статті або витяги зі статей відомих вчених про діяча, який є об'єктом нашої біобібліографії, а також статті вченого, що стали бібліографічною рідкістю.

Покажчик, присвячений Г. Ф. Писемському, містить: бібліографічний опис книжок з колекції вченого, яка знаходиться у фондах ННМБУ; зображення екслібрисів, розташованих на сторінках книг цієї колекції; розміщення подібної інформації сприяє розкриттю фондів бібліотеки, виділяючи спеціалізовані зібрання та колекції.

Під час роботи бібліографуються всі види видань за цільовим призначенням і характером інформації: докторські та кандидатські дисертації, монографії, навчальні посібники, науково-методичні посібники, учбово-практичні посібники, методичні вказівки, збірники наукових праць, статті з періодичних видань і збірників, матеріали конференцій, авторські свідоцтва та патенти.

При підготовці покажчиків ми використовуємо каталоги та картотеки Національної наукової медичної бібліотеки України; електронні каталоги Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського; Національної Парламентської бібліотеки України; державні бібліографічні покажчики; біографічні та біобібліографічні довідники; галузеві та загальні енциклопедії; прикнижкові, внутрішньокнижкові та пристатейні бібліографічні переліки в працях діяча та публікаціях про нього; персональні сайти; сайти установ, де працював або працює діяч, якому присвячений посібник; особисті архівні справи та матеріали, надані вченим.

Створенню більш повноцінного персонального покажчика допомагає сприяння самого вченого, про якого готується бібліографія, або його учнів, послідовників, родичів. Вони схвалюють або корегують запропоновану структуру покажчика, виявляють відсутні документи та поповнюють його, здійснюють наукове редагування підготовленого матеріалу. При виданні покажчиків ННМБУ тісно співпрацювала з професором В. Д. Братусем, він передав перелік своїх праць, свою автобіографію з особистим підписом, яка стала його останньою прижиттєвою статтею. Професором Б. П. Криштопою були надані перелік праць, фотографії з власного архіву. На даний момент ННМБУ готує до видання персональний бібліографічний покажчик, присвячений науковому доробку професора, лауреата Державної премії України, засновника гериатричної фармакології В. Г. Западнюка, великий фактичний матеріал (автобіографія, дитячі спогади, фотографії з особистих архівів родини) був наданий його сином А. В. Западнюком.

Змінилося художнє оформлення біобібліографічних посібників, воно передбачає широке використання різноманітних ілюстративних матеріалів: фотокопій обкладинок або титульних аркушів найбільш цікавих і значних видань, портретів, малюнків тощо. Особливо хочеться відмітити наявність фотовкладок. Вони створюються за бажанням вченого, його родичів і колег, вони надають світлина до окремих розділів, з підписами та датами до кожної. При створенні посібника, присвяченого М. М. Амосову, фотографії були надані його дочкою К. М. Амосовою та його незмінним секретарем А. І. Телеповою. Для покажчика, присвяченого К. Ф. Дупленку, світлина була надана його сином Ю. К. Дупленком. Г. П. Матвеева, Ю. Г. Віленський особисто передали нам фотографії зі своїх архівів. При створенні покажчиків, присвячених Т. Г. Яновському, Г. Ф. Писемському, М. І. Пирогову, були використані матеріали Національного музею медицини України.

Яскрава виразна обкладинка прикрашає посібник і привертає до нього увагу читачів. Елементи зовнішнього оформлення розкривають основний зміст посібника, якщо він належить до серії, ми намагаємось витримувати єдині принципи художнього оформлення в усіх випусках серії.

У 2011 р. ННМБУ започаткувала видання календаря “Імена в медицині у відгомоні часу”, головною задачею якого є відображення фактографічних і бібліографічних відомостей про ювілеї, які святкуються в поточному році. Календар є результатом колективної праці бібліографів ННМБУ, обласних наукових медичних бібліотек та бібліотек ВНЗ. До видання включаються ювілеї, які кратні 5 та 10, починаючи з 75 років (75, 80, 85, 90 тощо). При відборі імені для календаря враховується значущість відкриттів вченого для розвитку медичної науки та практики в Україні та світі, а також формальні ознаки (наявність звання академіка та члена-кореспондента НАНУ та АМНУ, професора, доктора медичних наук, участь у створенні та керівництві науковими кафедрами та школами). Календар має допоміжні покажчики (іменний, хронологічний, список використаних джерел).

Інформаційні потреби користувачів вимагають створення професійних біобібліографічних посібників на якісно новому методичному рівні, тому ми почали розробку методики та структури складання електронних бібліографічних посібників на базі сучасних інформаційних технологій.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ДЛЯ ОБУЧЕНИЯ НАЧИНАЮЩИХ БИБЛИОТЕКАРЕЙ

Макеева Ирина Ивановна

Заведующая сектором методической работы Научной библиотеки
Днепропетровского национального университета им. Олеся Гончара,
г. Днепропетровск

Информатизация библиотек и изменение в связи с этим их статуса, сдвиг акцентов на образовательную функцию, активная трансформация библиотечных технологий послужили причиной изменения требований к уровню профессиональной квалификации библиотекарей. Выросла потребность библиотек в специалистах, которые владеют не только широким кругозором и высокой культурой, но и современными технологиями, которые умеют быстро реагировать на обстановку, которая изменяется, и принимать адекватные решения, и, в конце концов, которые стремятся овладевать новыми знаниями.

Сформированная ситуация привлекла внимание к личности библиотекаря не только библиотекведов, но большей мерой руководителей библиотек, так как кадровая ситуация, которая сформировалась до этого времени, вступила в противоречие с новыми целями и задачами библиотек. Другими словами, инновационная деятельность в библиотеках, результатом которой есть новые дополнительные продукты и услуги в новых качествах, оказалась не обеспеченна соответствующим кадровым сопровождением.

Решение этой проблемы предусматривает не только перестройку образовательного процесса, овладение библиотечным персоналом новыми знаниями, умениями и привычками, но затрагивает ее социально-психологические аспекты. Техническая и технологическая модернизация библиотечной деятельности, благодаря которой улучшается качество и оперативность

обслуживания, не могла не отразиться на способе мышления библиотечных работников, рассмотренного в психологии из позиции возраста, статуса и социального положения человека.

Качественный анализ изменений библиотечной работы и соответственно функциональных обязанностей библиотекарей среди отечественных специалистов одним из первых сделал В. Баранов. Результаты его работы нашли отображение в ряде публикаций и диссертационном исследовании «Влияние автоматизированных библиотечных процессов на функции библиотекаря» и подтвердили невозможность эффективной эксплуатации новой технологии без разработки конкретных мероприятий по усовершенствованию библиотечного образования.

Однако, в исследованиях, посвященных изменениям в библиотечной работе, теоретически рассматривается библиотечная деятельность в аспекте только одной функции – технологической, а не в объеме всего комплекса функций профессиональной деятельности. В них не затронуты социально-психологические вопросы взаимодействия и взаимопонимания библиотечного специалиста и компьютерных технологий, которые не могут быть исключены из ранга ведущих в решении проблем работы с кадрами в новых условиях развития библиотек вообще, и библиотек ВНЗ в частности.

Внедрение компьютеров в работу библиотеки, автоматизация библиотечных процессов, вызвало важные изменения в работе и личности библиотекаря. На страницах профессиональной печати появились публикации отечественных специалистов, которые рассматривают социально-психологические аспекты глобального вопроса информатизации библиотек и ее влияние на персонал. Некоторые из них, характеризуют информационный потенциал гуманитариев, отмечают сложность их адаптации к технологиям информационной поддержки в научных исследованиях. Существует мысль о том, что дипломированные библиотекари слабее ориентируются в непостоянной обстановке, хуже воспринимают новейшие компьютерные технологии, а также, что более всего тяжело адаптируются к «машинным технологиям» женщины с гуманитарным образованием.

Многогранно рассматривая автоматизацию библиотечной деятельности, А. С. Чачко обращает внимание на психологические барьеры, которые преодолевает библиотекарь при переходе к новым информационным технологиям, что в автоматизированном режиме он подвергает испытанию психологическое давление, стресс, связанные с присутствием потребителя, с быстроедействием компьютерной техники, с масштабами массивов информатизации.

Знание психологических, образовательных, личностных особенностей конкретных обучаемых библиотекарей позволяет не только осуществлять дифференцированный подход к обучаемым, но и осознанно, профессионально грамотно выбрать наиболее эффективные формы и методы подготовки и переподготовки начинающих библиотекарей.

Основными видами подготовки и переподготовки библиотекарей являются:

- 1) циклы лекционно-семинарских занятий;

- 2) тематические и проблемные «круглые столы»;
- 3) мастер-классы;
- 4) групповые тренинги и психологические практикумы;
- 5) индивидуальные стажировки (на базе ведущих библиотек).

Отдельно следует упомянуть о дистанционном обучении (вебинарах, online конференциях и т. п.). С одной стороны, они проходят без отрыва от производства (на рабочем месте через всемирную сеть Интернет), но, с другой стороны, при этом привлекаются ресурсы сторонних учреждений (организаторов обучающих мероприятий).

Работа по повышению квалификации библиотекарей способствует выполнению одной из важнейших задач библиотеки – повышению и развитию профессионального уровня библиотечных специалистов в соответствии с современными требованиями и профессиональными стандартами.

ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ БІБЛІОТЕКИ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВОЇ УСТАНОВИ «НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ МЕДИЦИНИ» ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СПРАВАМИ

Шестак Наталія Вікторівна

Науковий співробітник Державної наукової установи
«Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини»
Державного управління справами, м. Київ

Ми добре усвідомлюємо, що інформація є необхідною умовою будьякої діяльності. Особливо, коли мова йде про медицину. Лікар повинен підтримувати свій професійний рівень впродовж всього життя.

Значення медичної інформації особливо зростає сьогодні, коли відбувається реформування медичної галузі, визначаються подальші шляхи розвитку охорони здоров'я.

Система інформаційного забезпечення охорони здоров'я, як і інших галузей, формується в єдиному інформаційному просторі. Для її реалізації необхідно ефективно використовувати власні, національні та світові інформаційні ресурси, сприяти підвищенню інформаційної культури у медичних працівників і оперативно задовольняти їх запити.

Проблема забезпечення спеціалістів лікувальних установ – лікарів, середніх медпрацівників – одна з актуальних і складних, так як лікар і сестра медична вимагають систематичного і оперативного отримання інформації про нові форми і методи профілактики, діагностики та лікування захворювань. Це є також фактором підвищення їх професійного рівня, що безпосередньо впливає на підвищення якості медичної допомоги населенню.

Впровадження сучасних інноваційних технологій в наукову та практичну діяльність ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС.

Інформаційний потенціал наукової бібліотеки ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС включає в себе, перш за все, свої бібліотечні фонди та корпоративні зведені

електронні каталоги мережі медичних бібліотек України.

Бібліотека веде пошук необхідної інформації як у традиційному так і у автоматизованому режимах, враховуючи основні завдання установи, тематику науково-дослідних робіт, медичних конференцій, запити медичних фахівців.

З метою оперативного задоволення інформаційних запитів користувачів у бібліотеці діє система інформаційно-довідкового забезпечення, яка включає різні форми надання інформації щодо сучасних досягнень за профілем :

- Інформаційний супровід субтем НДР;
- Патентно-інформаційний супровід для запланованих тем дисертацій;
- Консультації щодо бібліографічного опису літератури згідно ДСТУ

ГОСТ 7.1-2006;

- Диференційне обслуговування керівництва установи;
- Оперативне сигнальне інформування;
- Тематичне інформаційне обслуговування спеціалістів-медиків;
- В режимі «запит-відповідь»;
- Вибіркове розповсюдження інформації;
- Інформаційно-бібліографічні видання: веб-сторінка установи та огляди

медичної літератури;

- Виставки «Наукові здобутки ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС»;
- Інформаційні списки літератури;
- Списки нових находжень.

Найбільш раціональною формою доведення поточної інформації до користувача є режим вибіркового розповсюдження інформації шляхом пошуку необхідної інформації і її подальшої розсилки на адреси електронної пошти користувачів.

Одночасно з впровадженням нових інформаційних технологій у практику інформаційної діяльності бібліотеки сприяло їхньому виходу на якісно новий – інформаційний рівень соціальних комунікацій. Ці тенденції виявляються в активному створенні реферативної, оглядової, фактографічної інформації.

Для удосконалення організації інформаційного забезпечення наукових досліджень створено нову рубрику на допомогу науковцю «Довідник науковця» та підготовлені матеріали для розміщення в локальній мережі Центру – «Перелік засобів наукової комунікації та джерел наукової інформації»:

1. Перелік українських та іноземних періодичних видань з медицини, які входять до міжнародних науково-метричних баз даних (SCOPUS, PИNC, ELSEVIER, WЕBOFSCIENCE),

2. Перелік баз даних, довідкових ресурсів та адрес патентних ресурсів, до яких надається безоплатний доступ в інтернеті;

3. Електронні ресурси (відкриті та ліцензійні) Національної наукової медичної бібліотеки України;

4. Електронні медичні журнали;

5. Перелік наукових фахових видань України з напрямку «Медицина»;

6. Список нових надходжень фахових періодичних видань з медицини у науковій бібліотеці ДНУ «НПЦ ПКМ» ДУС;

7. Реєстр наукових форумів 2015-2016.

Завдяки співпраці із ННМБУ користувачі бібліотеки ДНУ мають можливість користуватися фондом ліцензійних електронних ресурсів та ресурсів відкритого доступу.

Створені необхідні умови для пошуку інформації, розширюється доступ користувачів до внутрішніх та зовнішніх інформаційних ресурсів. Постійно проводяться тестові доступи до баз даних світових наукових видавництв.

Для удосконалення інформаційного супроводу наукових досліджень, послуг та сервісів рекомендовані практичні рекомендації, які викладені та подані до затвердження керівництвом у проекті розвитку наукової бібліотеки:

1. Автоматизація бібліотечних процесів (система ИРБИС64).
2. Розвиток інформаційних технологій, а саме створення та накопичення е-ресурсів власної генерації (потужні сервери).

Розпочати проект Інституційного репозиторію, через веб-інтерфейс якого будуть доступні е-версії публікацій співробітників ДНУ (як засіб інтеграції української науки в глобальний інформаційний простір) – мережевого сервісу зі зберіганням, систематизацією та поширенням творів в цифровому вигляді, що надається установою її працівникам та іншим зацікавленим особам.

Створення репозитарію дозволить:

- централізовано і довготривало зберігати в електронному вигляді повні тексти творів;
- підвищити імідж та популярність установи шляхом представлення його наукової продукції у глобальній мережі;
- збільшити цитованість наукових публікацій працівників шляхом забезпечення вільного доступу до них за допомогою Інтернету;
- створити надійну і доступну систему обліку публікацій наукових робіт установи.

НАУКОВИЙ ПОРТРЕТ АКАДЕМІКА Д. Д. ЗЕРБІНО – ДИРЕКТОРА МУЗЕЮ ІСТОРІЇ ХВОРОБ ЛЮДИНИ ЛНМУ ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Надрага Марта Степанівна

Директор Наукової бібліотеки Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького, Львів

Васильєва Світлана Віталіївна

Завідувач сектору Наукової бібліотеки Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького, Львів

У березні 2016 р. відзначив свій 90-річний ювілей заслужений професор Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького Дмитро Деонисович Зербіно – видатний клінічний патолог, доктор медичних наук, заслужений діяч науки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, член Міжнародної академії патології (США), академік Національної академії медичних наук України, член-кореспондент

Національної академії наук України.

Дмитро Деонисович народився 10 березня 1926 р. у Луганську у родині лікаря-хірурга. Коріння його родоводу сягає землі далекої Греції, адже прадід походив із сонячного острова Закінтос.

У 1950 р. Д. Д. Зербіно закінчує Чернівецький медичний інститут, у якому залишається працювати упродовж тривалого часу. Спочатку на посаді старшого лаборанта (1950–1953 рр.), а пізніше – асистента кафедри топографічної анатомії (1953–1957 рр.) та хірурга у клініці, що діяла при кафедрі. Після захисту кандидатської дисертації у 1956 р. він працює на кафедрі патологічної анатомії, де проходить шлях від асистента (1957–1962 рр.), доцента (1962–1965 рр.) до професора (1965–1966 рр.).

З 1966 р. діяльність Дмитра Деонисовича пов'язана з Львівською вищою медичною школою. У 1966 р. його було обрано завідувачем кафедри патологічної анатомії Львівського медичного інституту (нині Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького), що перебувала під його керівництвом майже 35 років (1966–2000 рр.). Згодом він очолив Інститут клінічної патології ЛНМУ, а з 2013 р. став директором Музею хвороб людини, який отримав статус об'єкта національного надбання.

Дмитро Деонисович Зербіно – один із провідних клінічних патологів України. Наукове, теоретичне і практичне значення досліджень вченого полягає у винайденні нових підходів до вивчення патологічних процесів і нозологічних форм у людини, особливо в галузі кардіології та ангіології. Основними напрямками його наукових пошуків стали патологія лімфатичної системи, васкуліти, ангіопатії, патологія мікроциркуляції, артеріосклероз, екологічна патологія.

Дмитро Деонисович Зербіно започаткував новий розділ патологічної анатомії – патоморфології лімфатичної системи та дослідив значення лімфатичної системи в низці загальнопатологічних явищ. Підсумком проведених досліджень стала монографія «Общая патология лимфатической системы» (1974), статті у БМЭ (том 13, 1980), розділи у 4-томному «Керівництві з кардіології» під редакцією Є. І. Чазова, шість винаходів. До 1979 р. 22 його учні захистили дисертації – 5 з яких докторські – з патології лімфатичної системи. Загалом дослідженням хвороб лімфатичної системи проф. Зербіно займався до 1985 р.

Дмитро Деонисович одним із перших в Україні почав вивчати ультраструктурну патологію лімфо- і гемоциркуляторних шляхів. Це другий напрям його наукової діяльності. У 1987 р. було опубліковано монографію «Дисеміноване внутрішньосудинне згортання крові». Третім напрямом було дослідження малорозроблених проблем уражень судин неатеросклерозного генезису – васкулітів і ангіопатій, а також артеріосклерозу. Результатом наукових пошуків Д. Д. Зербіно стала розробка концепції про роль забруднення навколишнього середовища в розвитку уражень судин. Етапним підсумком стала його монографія «Васкуліти і ангіопатії» (1977), а також збірка матеріалів симпозиуму «Васкуліти, ангіопатії, ангіодисплазії» (1983).

Вагомий внесок вчений зробив у дослідження екологічної патології людини. Це ще один напрям у колі його наукових зацікавлень. Вивчаючи

ураження судин неясного генезу, Д. Д. Зербіно вперше встановив етіологію низки васкулітів, у генезі яких мають значення ксенобіотики. Антропогенним екологічним ситуаціям і гострим екологічним захворюванням присвячено монографії «Антропогенні екологічні катастрофи» (1991), «Чернівецька хімічна хвороба: нове екологічне захворювання?» (1998), «Екологічні катастрофи у світі та в Україні» (2005). П'ятий напрям діяльності Д. Д. Зербіно – наукознавчий: він є автором циклу статей та монографії з проблем наукової творчості.

Д. Д. Зербіно автор понад 690 наукових і навчально-методичних праць, серед яких 13 монографій, 2 атласи, 9 авторських свідоцтв та винаходів, науковий наставник 75 кандидатів і докторів наук, які стали частиною його наукової школи.

Ювіляр – засновник першого в Україні Інституту клінічної патології, до складу якого входять кафедра патологічної анатомії і судової медицини, обласне патологоанатомічне бюро, патологоанатомічне відділення клінічної лікарні Львівської залізниці.

На пошану видатного вченого Наукова бібліотека Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького завершує укладання бібліографічного покажчика, який буде видано як у складі прикнижкової бібліографії до ювілейного видання «Слово до 90-річчя академіка Д. Д. Зербіно», так і окремим електронним виданням на сайті Наукової бібліотеки. Бібліографічний покажчик охоплює науковий шлях Дмитра Деонисовича Зербіно від перших публікацій 1950 р. до сьогодення. У покажчику зібрано 690 наукових та навчально-методичних праць, публіцистичні статті та інтерв'ю автора, перелік дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора наук, що були написані під керівництвом вченого, рецензії як на його праці, так і відгуки науковця на праці інших вчених. Окремим розділом подано матеріали про життєвий шлях Д. Д. Зербіно.

Укладачі покажчика щиро сподіваються, що їх науковий доробок допоможе розкрити вагомий внесок видатного клінічного патолога Дмитра Деонисовича Зербіно у розвиток української медичної науки.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ І ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В КОРПОРАЦІЇ «ПРИДНІПРОВСЬКИЙ КОРПОРАТИВНИЙ КАТАЛОГ»

Браславська Ірина Михайлівна

Завідувач відділу періодики КЗК «ДОУНБ ім. Первоучителів слов'янських
Кирила і Мефодія», м. Дніпропетровськ

Сьогодні у світовій практиці склалися різноманітні економічні, професійні та соціальні форми взаємодії, які відрізняються в залежності від мети співпраці, характеру господарських стосунків між їх учасниками, ступеню самостійності тих, хто входить в об'єднання.

В сучасних умовах вони дають великі переваги: зростання можливостей для розвитку членів суспільства, повніше і ефективніше використання ресурсів, що об'єднуються, підвищення якості продуктів та послуг, ефективне впровадження і використання новацій, економічну вигоду, розповсюдження нових культурних цінностей, передання досвіду.

Завдяки розвитку корпоративних бібліотечних систем з'явилася можливість забезпечити користувачів новими видами інформаційних продуктів та послуг за допомогою об'єднання інформаційних ресурсів бібліотек. Застосування нових електронних продуктів в інформаційно-бібліотечній діяльності не тільки суттєво прискорює і підвищує якісний рівень обслуговування користувачів, але і в цілому перетворює і видозмінює весь комплекс технологій, що існують, забезпечуючи не тільки своєчасний і швидкий доступ користувачів до інформації і першоджерелам, але і в цілому створює умови для реалізації одного з головних принципів відкритого суспільства – принципу загальної доступності інформації.

Цій темі присвячено багато публікацій як вітчизняних, так і зарубіжних спеціалістів. В дослідженні цих питань взяли участь і представники бібліотек – членів ПКК: директор бібліотеки ДНУЗТ Колесникова Тетяна Олександрівна, директор НБ Української інженерно-педагогічної академії Ніколаєнко Наталя, співробітники НТБ ХПІ Н. В. Непран і М. М. Черевиченко.

В просторах Інтернет є і моя презентація «Проект Придніпровський корпоративний каталог» - шлях до створення єдиного інформаційного простору регіону», яка була представлена на Короленківських читаннях – 2012.

У всіх цих публікаціях також висвітлено досвід роботи в корпорації ПКК і МАРС. Створюючи корпорацію «Придніпровський корпоративний каталог», ми вже мали невеликий практичний досвід роботи в міжнародній корпорації, тобто було уявлення з чого потрібно починати.

Спочатку нас виявилось лише троє: ДОУНБ, НТБ ДНУЗТ і НБ ДНУ, пройшов розподіл репертуару журналів, які розписуються. Об'єм розпису визначався в залежності зі штатом бібліотеки, тобто на одного співробітника 15 статей на рік. (наприклад, штат бібліотеки 40 одиниць, розписується на рік 600 статей).

В основу діяльності ПКК було покладено некомерційне партнерство, яке регулювалося договорами між членами корпорації. Основними принципами організації проекту є відкритість, готовність виконання умов договору, наявність передплати на українські журнали.

ДОУНБ як ініціатор і організатор розробила необхідні нормативні документи, що забезпечують діяльність корпорації. До пакету документів входять: методика заповнення полів, методичні рекомендації з формування ключових слів, (повний перелік документів представлений на сайті ДОУНБ).

Про практичну значущість проекту говорить той факт, що від трьох учасників проекту в 2008 році проект зріс до 13 учасників. По суті ПКК сьогодні – це міжрегіональний проект, так як його учасниками є бібліотеки різних міст: Дніпропетровськ, Харків, Маріуполь, Київ.

Учасниками корпорації є бібліотеки різної відомчої належності: 2 обласні бібліотеки: ДОУНБ та обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова; 2 міські

бібліотеки: Центральна міська бібліотека Дніпропетровської міської ЦБС для дорослих, Центральна бібліотека ім. І. С. Тургенєва ЦБС Комінтернівського району м. Харкова; 6 бібліотек вищих навчальних закладів міста Дніпропетровська: НБ ДНУ, НБ ДНУЗТ, бібліотека ДРІДУ НАДУ, бібліотека Академії митної служби України, бібліотека післядипломної освіти Придніпровської державної академії будівництва та архітектури; 3 бібліотеки вищих навчальних закладів інших міст: Науково-технічна бібліотека Національного технічного університету «Харківський політехнічний університет», Наукова бібліотека Української інженерно-педагогічної академії, Бібліотека Маріупольського державного університету, Науково-технічна бібліотека Київського національного університету технологій та дизайну.

Потрібно відзначити той факт, що 12 із 13 учасників мають програмне забезпечення Ірбіс, але для участі в корпорації це не є обов'язковою умовою. Розглядаються будь-які пропозиції, тим більше вже є досвід написання конвертора для НБ ДНУ.

Всі записи для корпоративного каталогу створюються у відповідності з розробленими методиками, проходить навчання нових учасників. Для досягнення єдиного стандарту всі записи кожного учасника редагуються співробітниками відділу періодики ДОУНБ, тобто відповідальний бібліограф переглядає всі записи на відповідність методиці заповнення полів, індексування ключовими словами і кожному учасникові направляються зауваження.

Корпорація ПКС працює вже 9 рік, тому вже можна говорити про певні результати. За цей час (2008 р.–2016 р. 3 місяці) створено каталог у обсязі 42 938 записів.

В каталозі розписуються 68 назв журналів різної тематики. Кожна бібліотека учасниця сама вирішує які записи імпортувати: тільки на ті журнали, які передплачує чи в повному обсязі. Наша бібліотека імпортує всі записи в каталог періодичних видань.

Але, наприклад, записи, які надходять до нас з міжнародної корпорації ми розділяємо на два каталоги і тільки ті записи на журнали, які отримує бібліотека конвертуємо в основний каталог.

Якщо говорити про економічну вигоду роботи в корпораціях, то я можу навести такий приклад: із 42938 записів корпоративного каталогу тільки 9602 зроблено нашою бібліотекою. Співробітники НТБ «ХПІ» підрахували вигоду у грошових одиницях. Економія робочого часу при корпоративній взаємодії з ПКС складає 1229 годин, фінансова економія - 7375 гривень.

Більш наглядним прикладом слугують результати нашої роботи в міжнародній корпорації, учасниками якої ми є з 2007 року. За цей час ми тільки на свої журнали отримали більш ніж 300 000 записів, а всього більш ніж 1 800 000 записів. Для порівняння силами співробітників відділу періодики з початку ведення електронного каталогу з 2002 року було створено 357 015 записів.

Про переваги роботи в корпорації свідчить ще й той факт, що ми та Центральна Міська бібліотека на особливих умовах додатково обмінюємося записами на декілька журналів.

Крім спільного ведення електронного каталогу участь в корпораціях

дозволяє отримати наступні переваги:

1. підвищувати рівень обслуговування користувачів бібліотек-учасниць корпорації за рахунок формування корпоративних інформаційних ресурсів і системи ЕДД
2. підвищувати рівень кваліфікації співробітників бібліотек-учасниць корпорації і, як наслідок, якість бібліотечних продуктів і послуг.
3. об'єднувати зусилля для удосконалення існуючих і створення нових спільних продуктів, розвивати нові напрями діяльності бібліотечних корпорацій за рахунок їх співробітництва з іншими організаціями.

Складні економічні умови ще раз переконали в тому, що корпоративна робота – це один зі шляхів виживання і розвитку бібліотек. З 2014 року більша частина бібліотек-учасниць корпорації виявилися без передплати. І тут прийшла на допомогу взаємна допомога. Ми, як організатори, взяли на себе відповідальність за організацію такої взаємодопомоги і намагаємось забезпечити учасників ПКК скан-копіями журналів. В результаті корпорація не розпадається, навпаки, поповнюється новими учасниками.

Таким чином, основними перевагами корпоративної роботи є:

- надійність та якість продукту, що створюється;
- економія засобів та часу;
- підвищенні професіоналізму та відповідальності;
- взаємодопомога.

Наряду з успіхами в корпорації ще існують деякі проблеми:

1. Організаційні:
 - досі не запущено проект ЕДД;
 - не завжди оперативно працює зворотній зв'язок;
 - часто не витримуються строки подачі записів.
2. Технологічні:
 - різні системи класифікації;
 - відсутність єдиного рубрика тора.
3. Економічні:
 - відсутність передплати (на жаль, ця проблема з'явилася з 2014 року).

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЗАВДАНЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НФаУ НА ШЛЯХУ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Гавриш Наталя Борисівна

Директор Наукової бібліотеки Національного фармацевтичного
університету, м. Харків

Стратегічною метою Національного фармацевтичного університету є закріплення своїх позицій як одного із кращих вишів з підготовки

компетентних фахівців для фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я не лише в Україні та країнах СНД, а також забезпечення гідної позиції у європейських та світових рейтингах університетів.

Укріплення конкурентоздатності здійснюється за рахунок впровадження в університеті з 2015 року та результативного функціонування системи управління якістю (СУЯ), відповідно до вимог стандарту ISO 9001: 2008, концепції TQM та постійного її удосконалення.

Наразі спостерігається обґрунтований перехід від процедури зовнішнього контролю якості діяльності університету (на базі національних систем атестації та акредитації) у бік постійної внутрішньої самооцінки і самовдосконалення за допомогою дієвого механізму – СУЯ).

Основними цілями впровадження СУЯ у всіх структурних підрозділах університету, в т.ч. і в Науковій бібліотеці є:

- чітке структурування всіх процесів та їх детальна регламентація, запровадження дієвих процедур взаємозв'язку;
- уникнення дубляжу функцій, поліпшення документообігу;
- підвищення якості освітніх послуг;
- встановлення критеріїв результативності всіх процесів;
- систематичний моніторинг та вжиття коригувальних дій: посилення мотивації персоналу, прозорість зон відповідальності, зменшення кількості невідповідностей у роботі, підвищення продуктивності праці.

Зокрема, бібліотекою НФаУ розроблено документовану процедуру (ДП) А3.7-31-062 «Забезпечення діяльності бібліотечного фонду Наукової бібліотеки НФаУ». Цей процес є забезпечувальним процесом СУЯ. 3.2 Вхід у процес та виходи з нього у наступні або проміжні процеси подані у вигляді діаграми IDEFO (рис. 1).

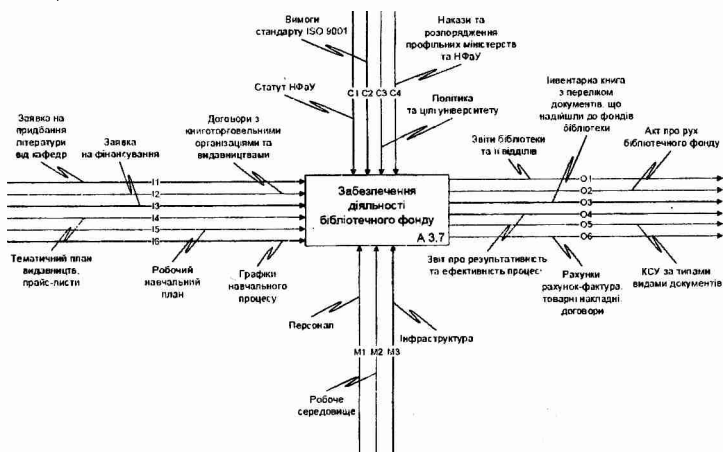

Рис.1.IDEFO-модель процесу

ДП має єдину стандартну структуру і містить опис всіх фаз та етапів процесу, відповідно до сучасних уявлень про системи менеджменту. Від планування до оцінки результативності та шляхів удосконалення, її розроблено за Циклом PDCA — планує (Plan), роби (Do), перевіряй (Check), впливай (Act).

У зв'язку з тим, що надання якісних освітніх послуг можливе лише при забезпеченні здобувачів вищої освіти сучасною навчально-методичною літературою, серед конкретних цілей, які ставив перед собою НФаУ на 2015 рік були наступні, які пов'язані із діяльністю бібліотеки: 1.Забезпечити оновлення середнього віку навчально-методичної літератури на 3%. 2. Покращити стан книгозабезпечення із 25 дисциплін.

В реалізації цих цілей крім Наукової бібліотеки, брали участь 44 кафедри університету та видавництво НФаУ.

При плануванні процесу А3.7 «Забезпечення діяльності бібліотечного фонду» вхідними даними була інформація різних категорій, а саме: перелік дисциплін, що забезпечують набуття необхідних знань та вмінь згідно галузевих стандартів вищої освіти України за відповідними спеціальностями та наказів МОН і МОЗ; робочі навчальні плани; графіки навчального процесу; кількісний склад контингенту студентів університету; перелік рукописів, що подано до видавничого центру Університету; прайс-листи видавництв.

При формуванні змістовної частини «Плану комплектування бібліотечного фонду на 2015 рік» враховували відомості про відкриття нових спеціальностей; зміни в навчальних планах Університету і появу нових дисциплін, з яких взагалі відсутня навчально-методична література; відомості про дисципліни кафедр, які викладаються у студентів спеціальностей, що проходять акредитацію в поточному році; результати аналізу БД «Книгозабезпечення навчальних дисциплін» (виявлення навчально-методичної літератури із 674 дисциплін, що потребує оновлення змісту - рік видання раніше 2010 року).

Визначення кількісного складу комплектування бібліотечного фонду (кількість примірників, що потребує закупівлі або передачі із видавничого центру НФаУ) здійснювалося із урахуванням існуючих нормативних вимог книгозабезпеченості (Наказ МОНУ "Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти").

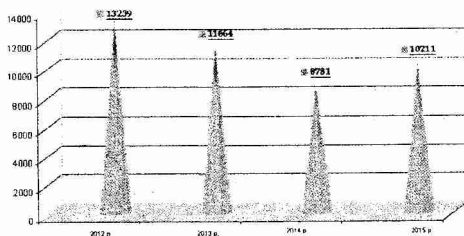
Робочою групою у складі директора Наукової бібліотеки, видавництва університету, науково-методичної лабораторії з питань фармацевтичної освіти розроблено «Програму забезпечення дисциплін навчально-методичним комплексом на 2015-2020 рр.», (затверджена Вченою радою університету). Документ чітко регламентує термін оновлення (перевидання) навчальних видань.

Забезпечення діяльності бібліотечного фонду є достатньо складним багатоступеневим процесом, але впроваджуючи основні засади системи управління якістю, більш детально хочеться зупинитися на використанні процедури моніторингу його результативності.

З цією метою, Науковою бібліотекою на початку 2016 р. здійснено багатоаспектний аналіз результативності кожного процесу, приділяючи особливу увагу виконанню цілей НФаУ за минулий рік.

Зазначимо, що у 2015 році із різних джерел комплектування до фонду

бібліотеки надійшло 10211 примірників літератури (динаміку надходжень 2012-2015 рр. представлено на мал.1), із них навчально-методичних видань становить 8952 примірників.

Мал. 1. Динаміка надходжень 2012-2015 р.р.

У 2015 році ректоратом НФаУ виділено достатнє фінансування на комплектування бібліотечного фонду - 566 688,85 грн. А також 1392 прим. видань (на суму 65571,40 грн.) до бібліотечного фонду надійшли від викладачів НФаУ в якості благодійної допомоги.

В результаті плідної роботи Наукової бібліотеки та університетського колективу в напрямку комплектування бібліотечного фонду, показник книгозабезпеченості із 29 дисциплін, зріс до 100 %.

Середній вік навчально-методичної літератури (підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, практикумів тощо) є показником, що характеризує актуальність і сучасність методичного забезпечення навчального процесу Університету.

Цей показник розраховується щорічно на початку року для моніторингу стану забезпечення навчальною літературою і своєчасного вжиття коригувальних чи запобіжних дій.

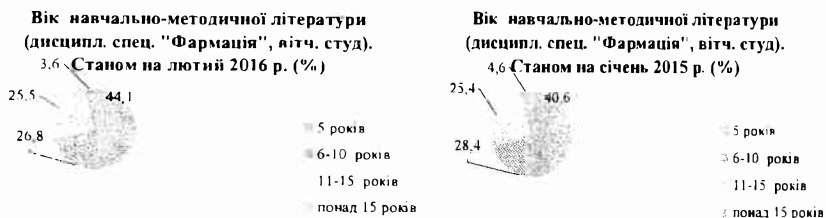
Алгоритм розрахунку здійснювався за формулою, запропонованою відділом СУЯ:

$$V = \frac{\sum (X_n - X_{n-1})}{n}$$

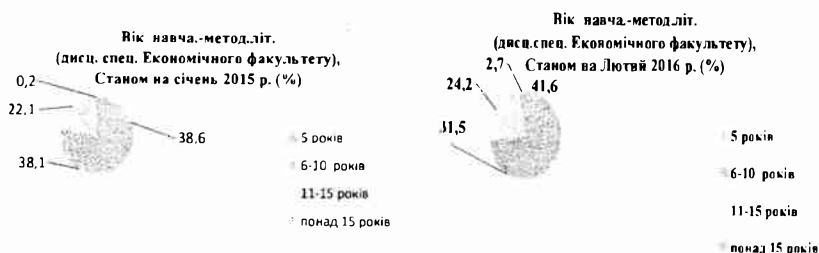
де: V – середній вік методичних видань; Xп – поточний рік; Xв – рік видання; N – загальна кількість видань, які були взяті у розрахунок середнього віку видань.

Для розрахунку середнього віку навчальних видань V для конкретної спеціальності беруться всі видання, які є основною літературою і видаються бібліотекою НФаУ студентам для забезпечення навчального процесу (окрім тих, що видані у поточному році). Для розрахунку беруться дані про останні версії (редакції) наявних у Науковій бібліотеці навчальних видань.

Показники сучасної (віком до 5 років) навчально-методичної літератури дисциплін спеціальності "Фармація" (для вітчизняних студентів) станом на лютий 2016 р. зріс на 3,5 %, в порівнянні з 2015 р., і становить 44,1 % від загальної кількості; дисциплін спеціальностей економічного факультету зріс 3,0 % і становить 41,6%. (мал.2, мал. 3).

Мал.2. Вік навчально-методичної літератури (дисциплін спец. "Фармація", вітчизняні студ.)

Мал.3. Вік навчально-методичної літератури (дисциплін спец. економічного факультету).

Показник сучасної навчально-методичної літератури для іноземних студентів досить високий і становить 69,3%. Але в порівнянні з 2015 роком цей

показник знизився на 4,9%. Це свідчить про те, що в поточному році більша увага при комплектуванні фонду приділялась виданням державною мовою.

Таким чином можна зазначити, що визначення процентного співвідношення оновлення середнього віку навчально-методичної літератури, аналіз кількості назв сучасних навчальних видань, дає змогу стверджувати, що цілі, які поставлені НФаУ в 2015 р. перед Науковою бібліотекою, виконано. Співробітники бібліотеки НФаУ і в подальшому будуть постійно удосконалювати свою діяльність на основі головних засад системи управління якістю.

НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА МЕДИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

Місія медичних бібліотек в умовах реформування медичної галузі України: матеріали XV Ювілейної міжнародної науково-практичної конференції (19-20 травня 2016 року, м. Дніпропетровськ) / Національна наукова медична бібліотека України, Бібліотека ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України», КЗ «Дніпропетровська обласна науково-медична бібліотека». – Дніпропетровськ, 2016. – 103 с.

Редакційна колегія:

Р. І. Павленко (відповідальний редактор)

Т. А. Остапенко

О. М. Кірішева

С. М. Науменко

Н. М. Бортнік

Комп'ютерний набір:

С. М. Науменко

О. М. Кірішева

Підписано до друку 28.04.2016 р. формат 60X 90/16

Умовних друкар., арк., 6,25.Обл. - вид.,арк., 6,25. Друк ризографія.

Тираж 50 пр. Замовлення № 84

Надруковано Розмножувальний центр ДЗ «ДМА МОЗУ»

м. Дніпропетровськ, пл. Соборна, 4

